

**T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı**

**PSİKOLOJİK YARDIM ALMA NİYETİNİN
SOSYAL DAMGALANMA, TEDAVİ KORKUSU,
BEKLENEN YARAR, BEKLENEN RİSK VE TUTUM FAKTÖRLERİYLE
MODELLENMESİ**

**(STRUCTURAL EQUATION ANALYSIS OF WILLINGNESS TO SEEK
PSYCHOLOGICAL HELP BY THE ROLES OF SOCIAL STIGMA,
TREATMENT FEARS, ANTICIPATED BENEFITS, RISKS, AND ATTITUDES
TOWARD THERAPY)**

DOKTORA TEZİ

Nursel TOPKAYA

DANIŞMANI: Yrd. Doç. Dr. Dilek Yelda KAĞNICI

İZMİR – 2011

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne sunduğum "Psikolojik Yardım Alma Niyetinin Sosyal Damgalanma, Tedavi Korkusu, Beklenen Yarar, Beklenen Risk ve Tutum Faktörleriyle Modellenmesi" adlı doktora tezinin, tarafımdan bilimsel ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını; tezimde yararlandığım kaynakları, bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Nursel TOPKAYA

TUTANAK

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 01/06/2011 tarih ve 17/11 sayılı kararı ile oluşturulan jüri, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı (Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı) doktora öğrencisi Nursel TOPKAYA'nın aşağıda başlığı (Türkçe/İngilizce) belirtilen tezini incelemiş ve aday 24/06/2011 günü saat 11.30'da 100 dakika süren tez savunmasına almıştır.

Sınav sonunda adayın tez savunmasını ve jüri üyeleri tarafından tezi ile ilgili kendisine yöneltilen sorulara verdiği cevapları değerlendirerek tezin başarılı/başarısız/düzeltilmesi ~~gerekli~~ olduğuna oybirliğiyle/oyçokluğuyla karar vermiştir.

BAŞKAN

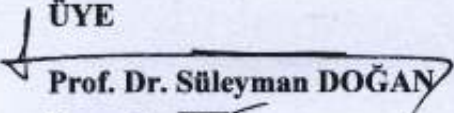

Yrd. Doç. Dr. D. Yelda KAĞNICI

Başarılı

Başarısız

Düzeltilme (6 ay süreli)

ÜYE

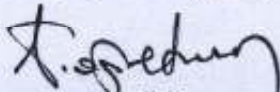

Prof. Dr. Süleyman DOĞAN

Başarılı

Başarısız

Düzeltilme (6 ay süreli)

ÜYE

Doç. Dr. Tuncay ÖĞRETMEN

Başarılı

Başarısız

Düzeltilme (6 ay süreli)

ÜYE

Doç. Dr. Azmi VARAN

Başarılı

Başarısız

Düzeltilme (6 ay süreli)

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Ömer Faruk ŞİMŞEK

Başarılı

Başarısız

Düzeltilme (6 ay süreli)

Tezin Türkçe Başlığı: Psikolojik Yardım Alma Niyetinin Sosyal Damgalanma, Tedavi Korkusu, Beklenen Yarar, Beklenen Risk ve Tutum Faktörleriyle Modellenmesi

Tezin İngilizce Başlığı: Structural Equation Analysis of Willingness to Seek Psychological Help by the Roles of Social Stigma, Treatment Fears, Anticipated Benefits, Risks, and Attitudes Toward Therapy

ÖNSÖZ

Tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. D. Yelda KAĞNICI'ya bu süreçte beni sürekli motive ettiği, verdiği geri bildirimler ve tezin hızlıca tamamlanmasına katkıda bulunduğu için teşekkürlerimi sunarım.

Doktora eğitimimin her aşamasında yanımda hissettiğim, bu süreçte beni destekleyen ve tez izleme komitemde yer alarak ihtiyaç duyduğumda değerli görüş ve önerileri esirgemeyen Prof. Dr. Süleyman DOĞAN'a teşekkür ederim. Tez izleme komitemde bulunan ve görüş ve önerilerini paylaşan Doç. Dr. Azmi VARAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma yöntemleri ve istatistik konusunda bilgi ve becerilerimin gelişmesine en temel katkıyı sağlayan ve bu tez araştırmasının yöntem ve bulgular bölümünü okuyarak değerli önerilerini sunan Doç. Dr. Tuncay ÖĞRETMEN'e yardımları için çok teşekkür ederim. Her başım sıkıştığında danıştığım, Doç. Dr. David Vogel'e verdiği destekten dolayı çok teşekkür ederim.

Tez araştırmamın çeşitli aşamalarında özellikle, veri toplama araçlarının uyarlanması ve geliştirilmesi süresince bana yardımlarını sunan Öğr. Gör. Dr., Barış YAKA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Doktora eğitimim sırasında yanımda olan, Arş. Gör. Dr., Elif ERCAN'a ve Arş. Gör., Didem ARLI'ya bu sıkıntılı süreci keyfe dönüştürmeme yardım ettikleri için teşekkür ederim.

Ölçme araçlarını doldurarak araştırmanın gerçekleşmesini sağlayan tüm katılımcılara ve bu süreçte yardım eden herkese, E. Ü. Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü'nün tüm değerli öğretim elemanlarına ve özellikle sevgili arkadaşlarım Arş. Gör., Burcu PAMUKÇU'ya ve Arş. Gör., Esra ÇAKAR'a odama her girdiklerinde kafamı kaldırarak dünya'ya dönmemi sağladıkları için çok teşekkür ederim. Ayrıca beni bugüne taşıyan tüm hocalarıma, öğrencilerime ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Son olarak, bugüne kadar gelmemde emeği geçen, desteklerini hep hissettiğim başta annem olmak üzere tüm aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
TABLolar LİSTESİ	viii
EKLER LİSTESİ	ix
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1 Problem Cümlesi	8
1.2 Hipotezler	8
1.3 Sayıtlar	9
1.4 Sınırlılıklar	9
1.5 Tanımlar	9
1.6 Araştırmanın Önemi	10
BÖLÜM II	12
İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR	12
2.1 Psikolojik Yardım Alma Niyeti	12
2.1.1 Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlar	13
2.1.2 Psikolojik Yardım Almayla İlgili Öznel Normlar	14
2.1.3 GEK Modeline Önerilen Eklemeler	14
2.2 Sosyal Damgalama	16
2.2.1 Sosyal Damgalama ile Mücadele	17
2.3 Tedavi Korkuları	18
2.4 Beklenen Yarar ve Risk	19
2.5 Araştırma Konusuyla İlgili Yurt Dışında Yapılmış Bazı Araştırmalar	20
2.5.1 Psikolojik Yardım Alma Niyetiyle İlgili Bazı Araştırmalar	20
2.5.2 Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumla İlgili Bazı Araştırmalar	25
2.5.3 Sosyal Damgalanma Algısıyla İlgili Bazı Araştırmalar	28
2.5.4 Tedavi Korkularıyla İlgili Bazı Araştırmalar	34
2.5.5 Beklenen Yarar ve Riskle İlgili Bazı Araştırmalar	39

2.6 Araştırma Konusuyla İlgili Yurt İçinde Yapılmış Bazı Araştırmalar	42
BÖLÜM III	52
YÖNTEM.....	52
3.1 Araştırmanın Modeli	52
3.2 Evren ve Örneklem	52
3.3 Veri Toplama Araçları	54
3.3.1 Psikolojik Yardım Alma Nedeniyle Sosyal Damgalanma Ölçeği	55
3.3.1.1 PYANSDÖ'nün Türkçe'ye Uyarlanması.....	55
3.3.2 Psikoterapi Hakkındaki Düşünceler Ölçeği	58
3.3.2.1 PHDÖ'nün Türkçe'ye Uyarlanması.....	59
3.3.3 Kendini Açma Beklentileri Ölçeği.....	66
3.3.3.1 KABÖ'nün Türkçe'ye Uyarlanması	66
3.3.4 Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form.....	69
3.3.4.1 PYAITÖ-KF'nin Türkçe'ye Uyarlanması	69
3.3.5 Kısa Semptom Envanteri	72
3.3.6 Psikolojik Yardım Alma Niyeti Envanteri	73
3.4 Verilerin Toplanması	80
3.5 Verilerin Analizi	80
3.5.1 Yapısal Eşitlik Modellemesi	80
3.5.1.1 Yapısal Eşitlik Modellemesi ile ilgili Terimlerin Tanımı	80
3.5.1.2 Yapısal Eşitlik Modellemesinin Aşamaları.....	83
BÖLÜM IV	87
BULGULAR.....	87
4.1 Ön Analizler	87
4.2 Model Betimleme.....	87
4.3 Tanımlama	91
4.4 Hesaplama	94
4.5 Uyumu Test Etme	98
4.6 Dolaylı Etkilerin Anlamlılık Düzeyi.....	101

BÖLÜM V	104
TARTIŞMA VE YORUM	104
5.1 Sosyal Damgalanma Algısı ile Psikolojik Yardım Alma Niyeti Arasındaki İlişkilere Ait Bulguların Tartışılması ve Yorumu.....	104
5.2 Sosyal Damgalanma Algısı, Beklenen Yarar, Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum ve Psikolojik Yardım Alma Niyeti Arasındaki İlişkilere Ait Bulguların Tartışılması ve Yorumu	106
5.3 Sosyal Damgalanma Algısı, Beklenen Risk, Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum ve Psikolojik Yardım Alma Niyeti Arasındaki İlişkilere Ait Bulguların Tartışılması ve Yorumu	108
5.4 Tedavi Korkuları ile Psikolojik Yardım Alma Niyeti Arasındaki İlişkilere Ait Bulguların Tartışılması ve Yorumu	108
5.5 Tedavi Korkuları, Beklenen Yarar, Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum ve Psikolojik Yardım Alma Niyeti Arasındaki İlişkilere Ait Bulguların Tartışılması ve Yorumu	109
5.6 Tedavi Korkuları, Beklenen Risk, Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum ve Psikolojik Yardım Alma Niyeti Arasındaki İlişkilere Ait Bulguların Tartışılması ve Yorumu	110
BÖLÜM VI	116
SONUÇ VE ÖNERİLER	116
6.1 Uygulayıcılar İçin Öneriler	117
6.2 Araştırmacılar İçin Öneriler	118
KAYNAKLAR	121
ÖZGEÇMİŞ	158
ÖZET	160
ABSTRACT	161

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 GEK Modeli.....	13
Şekil 2 PDK Modeli.....	15
Şekil 3 PYANSDÖ İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi Path Diyagramı.....	57
Şekil 4 PHDÖ Birinci Düzey İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi Path Diyagramı.....	61
Şekil 5 PHDÖ İkinci Düzey İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi Path Diyagramı.....	63
Şekil 6 KABÖ İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi Path Diyagramı.....	67
Şekil 7 PYAİTÖ-KF İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi Path Diyagramı.....	71
Şekil 8 PYANE Birinci Düzey İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi Path Diyagramı.....	76
Şekil 9 PYANE İkinci Düzey İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi Path Diyagramı.....	77
Şekil 10 Önerilen Model.....	90
Şekil 11 Önerilen Modelin (Kısmi Aracılı Modelin) Path Diyagramı.....	100

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1 Örnekleme Oluşturan Okullar, Okulların Sosyo-Ekonomik Düzeyleri (SED) ve Katılımcıların Cinsiyeti.....	54
Tablo 2 PYANSDÖ'nün Maddelerinin Faktör Yükleri, R^2 , Cronbach Alfa ve McDonald'in Omega Değerleri.....	58
Tablo 3 PHDÖ'nün Maddelerinin Faktör Yükleri, R^2 Değerleri, Alt Boyutların Cronbach Alfa ve McDonald'in Omega Değerleri	65
Tablo 4 KABÖ'nün Maddelerinin Faktör Yükleri, R^2 Değerleri, Alt Boyutlarının Cronbach Alfa ve McDonald'in Omega Değerleri	68
Tablo 5 PYAİTÖ-KF'nin Maddelerine İlişkin Faktör Yükleri, R^2 , Cronbach Alfa ve McDonald'in Omega Değerleri.....	72
Tablo 6 PYANE'nin Maddelerinin Faktör Yükleri, R^2 Değerleri, Alt Boyutlarının Cronbach Alfa ve McDonald'in Omega Değerleri.....	79
Tablo 7 Kullanılan Uyum İndeksleri Ölçütleri	86
Tablo 8 Modelde Yer Alan Örtük Değişkenler İsimleri ile Gözlenen Değişkenlerin Sayıları ve İsimleri.....	89
Tablo 9 Örtük Değişkenlerin Ortalama ve Standart Sapma Puanları ile İkili Korelasyonları	92
Tablo 10 17 Gözlenen Değişkenin İkili Korelasyonu.....	93
Tablo 11 Ölçüm Modeli İçin Faktör Yükleri (N = 656)	96
Tablo 12 Ölçüm Modeli İçin Örtük Değişkenler Arasındaki İkili Korelasyonlar (N = 656).....	97
Tablo 13 Dolaylı Etkilerin İstatistiksel Anlamlılığına İlişkin Bootstrapping Analizi Sonuçları.....	102

EKLER LİSTESİ

EK 1 KİŞİSEL BİLGİ FORMU.....	139
EK 2 PSİKOLOJİK YARDIM ALMA NEDENİYLE SOSYAL DAMGALANMA ÖLÇEĞİ	142
EK 3 PSİKOTERAPİ HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELER ÖLÇEĞİ.....	143
EK 4 KENDİNİ AÇMA BEKLENTİLERİ ÖLÇEĞİ.....	145
EK 5 PSİKOLOJİK YARDIM ALMAYA İLİŞKİN TUTUM ÖLÇEĞİ-KISA FORM	146
EK 6 PSİKOLOJİK YARDIM ALMA NİYETİ ENVANTERİ	147
EK 7 KISA SEMPTOM ENVANTERİ.....	148
EK 8 PYANSDÖ DOĞRULAYICI FAKTÖR ANALİZİ MADDE t DEĞERLERİ	151
EK 9 PHDÖ DOĞRULAYICI FAKTÖR ANALİZİ MADDE t DEĞERLERİ	152
EK 10 KABÖ DOĞRULAYICI FAKTÖR ANALİZİ MADDE t DEĞERLERİ.....	153
EK 11 PYAİTÖ-KF DOĞRULAYICI FAKTÖR ANALİZİ MADDE t DEĞERLERİ	154
EK 12 PYANE DOĞRULAYICI FAKTÖR ANALİZİ MADDE t DEĞERLERİ	155
EK 13 YAPISAL MODELE AİT KOVARYANS MATRİSİ.....	156

BÖLÜM I

GİRİŞ

Psikolojik danışma sürecinde psikolojik danışmanların genel amaçları arasında, danışanlara, o andaki tekrarlayıcı, uyumlarını güçleştiren örüntülerini (ör., kendine zarar verici düşünceler, duygular ve davranışlar) belirlemelerine, örüntülerinin farkına varmalarına, örüntüleriyle çalışmalarına ve psikolojik veya kişilerarası sıkıntılarını azaltmak için alternatif stratejiler geliştirmelerinde kendi kaynaklarını kullanmalarına yardım etmek yer almaktadır (Wei & Ku, 2007). Bu amaçlar doğrultusunda psikoterapi sonuç araştırmaları, psikolojik tedavilerin, birçok sorunun çözümünde etkili olduğunu ortaya koymasına rağmen, psikolojik sorun yaşayan birçok insan genellikle psikolojik danışma almamaktadır (Corrigan, 2004). Örneğin, Avustralya’da ülke çapında ruh sağlığı sorunu veya genel duygusal sorunları olan insanlar arasında yardım alma oranını inceleyen bir araştırma sonucuna göre psikolojik sorunu olan insanların % 68’i herhangi bir tür profesyonel yardım almamaktadır. Ayrıca yine aynı araştırmanın bulgularına göre bir ruh sağlığı uzmanından yardım alan insanların oranı dikkat çekici biçimde azdır (% 11); özellikle tanı kriterlerini karşılamayan sorunlar yaşayan kişilerin oranı sadece % 2’dir (Andrews, Issakidis, & Carter, 2001).

Türkiye’de ülke çapında gerçekleştirilen ilk epidemiyolojik araştırma olma niteliği taşıyan ve 18-85 yaş aralığındaki yetişkinler arasında ruhsal hastalıkların yaygınlığı ile ruh sağlığı hizmetlerinin kullanımının belirlenmesi amacıyla yürütülen Türkiye Ruh Sağlığı Profili Araştırması’nın (Erol, Kılıç, Ulusoy, Keçeci, & Şimşek, 1998) sonuçları, toplumumuzda ruhsal hastalık oranının % 17.2 olduğunu göstermiştir. Yine aynı araştırmanın bulgularına göre son 12 ay içinde ruhsal/sinirsel nedenlerle yardım almak isteyen kişilerin oranı % 4.7, ruhsal hastalığı olan kişilerin yardım almak için başvuru oranı ise % 13.8 olarak bulunmuştur. Psikolojik hizmet sunan servislere duyulan ihtiyaca ve bu servislerin kullanılmamasına ilişkin ileri sürülen açıklamalarda, bireyleri ruh sağlığı hizmetlerini kullanmaktan alıkoyan birtakım engeller olduğu vurgulanmaktadır. Bu nedenlerle, psikolojik yardım alma davranışını erteleme ile sonuçlanan psikolojik yardım alma davranışının önündeki engellerin neler olduğunun anlaşılması

veya bireylerin sorun yaşadıkları durumlarda profesyonel psikolojik yardım alma niyetlerini etkileyen faktörlerin araştırılması birçok araştırmanın odağı olmuştur (Cepeda-Benito & Short, 1998; Komiya, Good, & Sherrod, 2000; Kuhl, 1997).

Yardım alma, sosyal, kültürel ve duygusal bileşenleri olan karmaşık bir davranıştır. Sorunun ne olduğu, yardım alma niyetini, yardımın kimden alındığını ve alınan yardımın türünü değiştirebilmektedir (Dericco, 1999). Araştırmacılar, insanların psikolojik sorunları için yardım alma niyetini etkileyen birçok faktör belirlemişlerdir. Genel olarak bu faktörler üç temel kategoride toplanabilir; *kişisel faktörler* (kişisel özellikler ve durumlar), *sosyokültürel faktörler* (kültürel değerler veya belirli bir sosyal grubun özellikleri) ve *yardım alınabilecek kurum* ile ilgili faktörler (psikolojik danışma servisleri, psikolojik danışmanlar ve diğer idari konular) (Fischer, 1983; akt. Setiawan, 2006). Psikolojik sorunlarla baş etmek için kendini yeterli görme, aile ve arkadaşların yeterli sosyal destek ağı olarak görülmesi, zaman yokluğu (Kuhl, 1997) ve kişisel sorunları başkalarıyla konuşmaya ilişkin isteksiz tutum (Cepeda-Benito & Short, 1998; Kelly & Achter, 1995), psikolojik yardım almayı engelleyen kişisel faktörler arasında sayılmaktadır. Psikolojik yardım almaya karar vermede etkili olan başlıca kültürel faktörlerden biri toplulukçuluktur (kolektivizm). Toplulukçu (kolektif) kültürlerdeki bireyler, sosyal gruplarına duygusal olarak daha fazla bağlıdırlar ve davranışlarının ailelerine getireceği sonuçlarla ilgilenirler (Sue, 1994; Tata & Leong, 1994). Bu tür kültürlerde, psikolojik yardım almaya ilişkin olumsuz değerlendirilme korkusu, duygusal kontrolün değerli bulunması; buna karşın, duyguların ifade edilmesinin istenmeyen bir kişilik özelliği olarak kabul edilmesi, yardım almayı engelleyen diğer kültürel faktörler arasındadır (Sibicky & Dovidio; 1986; Sue, 1994). Yardım alınabilecek kurum ile ilgili faktörler arasında ise psikolojik danışma sürecine ilişkin bilgi eksikliği, hizmetlerin yararlı olup olmayacağına ilişkin algı, hizmetlerin ulaşılabilirliği, maddi olarak karşılanabilirliği ve psikolojik danışman'ın yeterliliğine ilişkin şüpheler sayılmaktadır (Puchkoff & Lewin, 1987; Setiawan, 2006).

Psikolojik yardım almayla ilgili araştırmalar tutumlar, niyetler ve davranışlar olmak üzere genel olarak üç kategoriye ayrılabilir. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum konusundaki araştırmalar olumlu tutumla ilişkili kişisel ve durumsal faktörleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Psikolojik yardım alma niyetiyle ilgili araştırmalar,

bireylerin hangi durumlarda-koşullarda psikolojik yardım almaya istekli olabileceklerini veya psikolojik yardım alma olasılıklarının gündeme gelebileceğini veya sorunları için psikolojik yardım alma niyetlerinin olabileceğini saptamaya çalışmaktadır. Psikolojik yardım alma davranışına yönelik araştırmalar ise geniş epidemiyolojik araştırmalar, boylamsal araştırmalar ve psikolojik yardım alan kişileri bu yardımı almayan kişilerden ayırmayı hedefleyen araştırmalar olmak üzere pek çok metodolojik biçimde gerçekleştirilmektedir (Uffelman, 2005).

Psikolojik yardım almayla ilgili araştırmalarda ilk olarak, yardım alma niyetini bazı demografik değişkenlerin etkileyip etkilemediği incelenmiştir. Cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, etnik köken, sosyoekonomik durum, daha önceki psikolojik danışma deneyimi gibi değişkenlerin hepsi yardım alma niyetini yordayan önemli değişkenler olarak bulunmuştur (Deane, Skogstad, & Williams, 1999; Leong, 1986). Söz konusu araştırmaların sonuçlarına göre kadınlar erkeklere göre ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanmaya daha isteklidirler (Komiya ve diğ., 2000; Sanchez & Atkinson, 1983). Başka araştırmalarda, yaş ilerledikçe ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanma oranının azaldığı bulunmuştur (Gonzalez, Alegria, Prihoda, Copeland, & Zeber, 2009; Ward, Doherty, & Moran, 2007). Araştırmacılar, aynı zamanda kişinin eğitim durumu arttıkça ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanma oranının arttığını bulmuşlardır (Fischer & Cohen, 1972; Knipscheer & Kleber, 2001). Etnik köken, ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanmaya ilişkin yürütülen araştırmalarda sıklıkla incelenen başka bir değişkendir. Bulgular, çeşitli etnik grupların, ruh sağlığı hizmetlerinden farklı düzeylerde yararlandıklarını, ayrıca bu grupların yararlandıkları hizmetlerin türünün de değiştiğini ortaya koymuştur (El-Khoury ve diğ., 2004; Hu, Snowden, Jerrell, & Nguyen, 1991; Knipscheer & Kleber, 2001; Narikiyo & Kameoka, 1992; Nickerson, Helms, & Terrell, 1994). Sosyoekonomik durumun etkisini inceleyen araştırmalar ise gelir düzeyi arttıkça ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanma oranının arttığını göstermiştir (Hu ve diğ., 1991). Daha önceki psikolojik danışma deneyimi, psikolojik yardım alma niyetinde rol oynayan diğer bir faktör olarak ifade edilmektedir (Vogel & Wester, 2003; Vogel, Wester, Wei, & Boysen, 2005). Araştırmalarda, daha önce psikolojik danışma alan kişilerin bu yardımı almaya daha istekli oldukları belirlenmiştir (Atkinson, Lowe, & Matthews, 1995; Vogel & Wester, 2003).

Psikolojik yardım almayı kavramlaştırmanın bir yolu, yardım alma kararını yaklaşma/kaçınma çatışması olarak görmektir. Kushner ve Sher (1989), psikolojik yardım alma eylemini yaklaşma/kaçınma çatışması olarak kavramlaştıran ilk kişilerdir (Vogel, Wester, & Larson, 2007). Onlara göre yaklaşma faktörleri -örneğin, kişinin rahatsızlık düzeyi ve bu rahatsızlığı azaltma isteği- kişinin yardım alma niyetini artırabilmektedir; diğer taraftan, kaçınma faktörleri -örneğin, tedavi korkuları- kişinin yardım alma niyetini azaltabilmektedir.

Psikolojik yardım alma niyetiyle ilişkili çeşitli kaçınma faktörleri belirlenmiştir. Bu faktörler arasında; sosyal damgalanma algısı (Deane & Chamberlain, 1994; Komiya ve diğ., 2000), tedavi korkuları (Kushner & Sher, 1989; Pipes, Schwarz, & Crouch, 1985) ve bir ruh sağlığı uzmanına kendini açmaktan beklenen yarar ve risk (Vogel & Wester, 2003; Vogel ve diğ., 2005) sıralanmaktadır.

Psikolojik yardım almaya ilişkin kaçınma faktörlerinin başında gelen sosyal damgalanma; psikolojik yardım alan kişinin, istenmeyen veya sosyal olarak kabul edilemez olduğuna ilişkin algıdır (Vogel, Wade, & Haake, 2006). Yapılan bir araştırmada (Deane & Todd, 1996), sosyal damgalanma algısının, üniversite öğrencilerini üniversitede sunulan ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanmaktan alıkoyduğu bulunmuştur. Ayrıca araştırmacılar, bireyin sosyal damgalanma korkusu arttıkça psikolojik yardım almaya ilişkin olumsuz tutumlarının arttığını ve psikolojik yardım alma niyetinin azaldığını bulmuşlardır (Hobson, 2008, Komiya ve diğ., 2000; Vogel ve diğ., 2005). Miville ve Constantine (2007) yaptıkları araştırmada, psikolojik danışma hakkında sahip olunan sosyal damgalanma algısı ve psikolojik yardım alma niyeti arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Cellucci, Krogh ve Vik (2006) benzer biçimde, alkol sorunu yaşayan üniversite öğrencileriyle yürüttükleri araştırmalarında, psikolojik yardım almaya ilişkin olumlu tutumun, daha az algılanan sosyal damgalanma ve yüksek özyeterlik algısının psikolojik yardım almayı kolaylaştırdığını bulmuşlardır.

İkinci olarak sıralanan kaçınma faktörü tedavi korkularıdır. Araştırma bulgularına göre psikolojik yardım almaya ilişkin olumlu bir tutumun var olması durumunda bile bireylerde, psikolojik yardım almaya ilişkin bir isteksizlik olabilmektedir (Kushner & Sher, 1989, 1991; Sibicky & Dovidio, 1986). Bunun nedeni,

psikolojik danışma sürecinin zor ve genel olarak riskli bir girişim olmasıdır; bu durum bazı bireylerde kaçınma ve korkuya neden olabilir (Kushner & Sher, 1989). Tedavi korkularını Kushner ve Sher (1989), üç faktör hâlinde kavramlaştırmışlardır: 1) *Terapistin tepkisi*; terapistin yeterliliği ve profesyonelliğine ilişkin korkuları, 2) *imaj sorunları*; yardım aldığı için kişinin, kendisi ve diğerleri tarafından olumsuz değerlendirilmesine ilişkin korkuları ve 3) *zorlanma* sorunu; kişilerin, düşünmeye, yapmaya veya iradeleri dışında bir şeyler söylemeye zorlanacaklarına ilişkin korkularını içerir. Kushner ve Sher yaptıkları araştırmada, psikolojik rahatsızlık düzeyi yüksek olan kişilerin daha çok korktuklarını ayrıca, kadınların erkeklere oranla daha çok korkmalarına rağmen daha çok yardım alma davranışı sergilediklerini bulmuştur.

Üçüncü sıradaki kaçınma faktörü olan psikolojik danışmana kendini açmaktan beklenen yarar ve riskin temel sayılması, bireyin psikolojik danışmadan beklentilerinin psikolojik yardım alma niyetini etkilediğidir (Tinsley, Brown, de St. Aubin, & Lucek, 1984). Özellikle, bir psikolojik danışmana kendini açmaktan beklenen yarar ve risk, bireyin psikolojik yardım alma niyetinde etkili olan iki önemli değişkendir (Vogel & Wester, 2003; Vogel ve diğ., 2005). Beklenen yarar, bireyin bir psikolojik danışmandan yardım almanın yararlılığına ilişkin algısı olarak tanımlanmaktadır (Vogel, Wester ve diğ., 2007). Tinsley ve diğerleri (1984), psikolojik danışma almayan bireylerin, psikolojik danışma almanın yararlarına ilişkin beklentilerinin düşük olabileceğini belirtmişlerdir. Diğer taraftan, beklenen risk ise bireyin, bir psikolojik danışmana kendini açmasının olası tehlikelerine ilişkin algısı olarak tanımlanmaktadır (Vogel & Wester, 2003). Araştırmalarda, kendini açmaktan beklenen yarar ve riskin, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu yordadığı belirlenmiştir (Shaffer, Vogel, & Wei, 2006; Vogel ve diğ., 2006; Vogel & Wester, 2003). Duyguları açmaya ilişkin beklenen yarar ve riski inceleyen bir araştırmada Vogel ve diğerleri (2005), kendini açmaktan beklenen sonuçların, ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanmayla ilişkili olduğunu, ayrıca bütün örneklem için duyguları ifade etmekten beklenen yararın psikolojik yardım alma niyetini yordadığını; buna karşın, duyguları ifade etmekten beklenen riskin ise istenmeyen/travmatik yaşantıları olan insanların psikolojik yardım alma niyetini yordadığını bulmuştur. Psikolojik yardım alma niyetinde rol oynayan kaçınma faktörlerini inceleyen bir başka araştırmada ise duyguları ifade etmeye ilişkin rahatlık,

kendini açmaktan beklenen yarar, risk, psikolojik rahatsızlık ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumla ilişkilendirilmiştir (Vogel, Wade, & Hackler, 2008). Araştırmanın sonucunda, duyguları ifade etme ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide, kendini açmaktan beklenen yarar, risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracı olduğu bulunmuştur.

Literatürde yukarıda sözü edilen kaçınma faktörlerinin yanı sıra, kişilerin psikolojik yardım alma kararında rol oynayan yaklaşma faktörlerinden bahsedilmektedir (Kushner & Sher, 1989). Yaklaşma faktörlerinin başında psikolojik rahatsızlık gelmektedir. Psikolojik rahatsızlığın, bireylerin yardım alma niyetindeki rolüne ilişkin çelişkili bulgular yer almaktadır. Örneğin, bazı araştırmalar (Kelly & Achter, 1995; Vogel & Wester, 2003; Vogel ve diğ., 2005) psikolojik rahatsızlığın tek başına psikolojik yardım alma niyetini yordamadığını rapor etmiştir. Deane, Wilson ve Ciarrochi (2001) tarafından yapılan bir araştırmada, intihar eğilimi yüksek olan kişilerin çeşitli kaynaklardan psikolojik yardım alma niyetlerinin çok düşük olduğu ve intihar eğilimi yüksek olan kişiler intihar eğilimi düşük olan kişilerle karşılaştırıldığında, psikolojik yardım alma olasılıklarının söz konusu olmadığı bulunmuştur. Diğer taraftan bazı araştırmalar (Cepeda-Benito & Short, 1998; Cramer, 1999), psikolojik rahatsızlığın yardım alma niyetiyle ilişkili olduğunu göstermiştir. Kushner ve Sher (1989), psikolojik rahatsızlık ile tedavi korkusu arasında pozitif bir ilişki olduğunu bulmuşlardır

Bireyin ruhsal bir sorunla ilgili olarak bir uzmandan psikolojik yardım almaya karar verme süreci, birçok bireysel ve sosyal faktöre bağlı karmaşık bir süreçtir ve birkaç yolla kavramlaştırılabilir (Atkinson, 2007). Bu faktörlerin nasıl işlediğini anlamak için yararlanılan kuramsal çerçevelerden biri, Ajzen ve Fishbein'in Gerekçeli Eylem Kuramı (GEK) (Theory of Reasoned Action, Fishbein & Ajzen, 1975) ve Ajzen'in Planlı Davranış Kuramıdır (PDK) (Theory of Planned Behavior, Ajzen, 1991). Bu kuramlar genel olarak; tutumlar, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrol temelinde karar vermeyi yordamak için etkili bir biçimde kullanılmaktadır (Ajzen, 2007). Gerekçeli Eylem Kuramı, tutumları niyetlerden ayırmaktadır (Ajzen & Fishbein, 1980). Bazı insanlar, psikolojik yardıma kuşkulu bir tutumla yaklaşabilirler, ancak yine de psikolojik yardım alabilirler; diğer taraftan, bazı insanlar olumlu tutuma sahip olabilir ancak psikolojik yardım almayabilir (Bayer & Peay, 1997; Deane & Todd,

1996; Kelly & Achter, 1995). Başka bir ifadeyle, tutumlar her zaman davranışla sonuçlanmazlar (Eagly & Chaiken, 1998; akt. Vogel & Wester, 2003). Bunun tersine, niyetler davranışları daha fazla temsil etmektedir (Ajzen & Fishbein, 1980). Bu nedenle, yalnızca yaklaşma ve kaçınma faktörlerinin tutumlar üzerindeki rolünü incelemek değil, aynı zamanda tutumların, kişinin gerçek niyetindeki rollerini değerlendirmek de önemli hâle gelmiştir. Yapılan araştırmalar tutumların, psikolojik yardım alma niyetinin, en önemli yordayıcısı olduğunu göstermiştir (Cepeda-Benito & Short, 1998; Deane ve diğ., 1999; Kelly & Achter, 1995; Vogel & Wester, 2003).

Bireylerin psikolojik yardım alma niyetinde, yukarıda belirtilen kaçınma faktörlerinin ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun rol oynadığı çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur. Ancak, psikolojik yardım alma niyetini engelleyen kaçınma faktörleri arasında, en çok sözü edilenlerden biri sosyal damgalanma algısıdır (Corrigan, 2004; Sibicky & Davidio, 1986; Vogel, Wester ve diğ., 2007). Bunun yanında, tedavi korkularının, diğer kaçınma faktörlerine oranla psikolojik yardım alma niyetindeki rolüne ilişkin daha fazla araştırma bulgusuna ihtiyaç vardır (Vogel, Wester ve diğ., 2007). Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, bir ruh sağlığı uzmanına kendini açmanın sonuçlarının (beklenen yarar ve risk) değerlendirilmesi aracılığıyla oluşmaktadır (Vogel & Wester, 2003). Böylece, sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkuları; beklenen yarar, risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla kişinin psikolojik yardım alma niyetine bağlanabilir. Ayrıca, Dünya Sağlık Örgütü'nün 2001 yılı verilerine göre, ruh sağlığı hastalıkları yetişkinlerin % 25'ini hayatlarında en az bir kere etkilemektedir. Bütün ruh sağlığı hastalıkları arasında depresyon (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2007) en yaygın rahatsızlıktır. Benzer biçimde, Türkiye Ruh Sağlığı Profili Araştırması sonucunda, ağrı hastalığı dışta tutulduğunda en sık görülen ruhsal hastalığın majör depresyon olduğu belirlenmiştir (Erol ve diğ., 1998). Bu nedenle, sosyal damgalanma algısı, tedavi korkuları, beklenen yarar, risk, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkinin incelenmesinde depresyon düzeyinin kontrol edilmesi önemli görünmektedir (Vogel, Gentile, & Kaplan, 2008).

Türkiye'de depresyon düzeyi kontrol edilerek sosyal damgalanma algısı, tedavi korkuları, beklenen yarar, risk, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik

yardım alma niyeti arasındaki ilişki örüntüsü incelenmemiş bir konudur. Bunun yanı sıra, psikolojik danışma alanında kültürel farklılıklara duyarlı olmanın ve kültürel farklılıkların vurgulandığı bir dönemde, kendi kültürümüzde psikolojik yardım alma niyetinin önündeki engellerin ve bu konuda kültürümüze özgü durumların neler olduğu sorularının cevabı bilinmemektedir. Dolayısıyla, söz konusu değişkenlerin, psikolojik yardım alma niyetiyle ilişkilerinin araştırılmasına ihtiyaç olduğu açıktır. Bu nedenle *bu araştırmada, depresyon düzeyi kontrol edilerek sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkularının psikolojik yardım alma niyetiyle doğrudan ilişkisi, ayrıca sosyal damgalanma algısının ve tedavi korkularının, beklenen yarar, risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla psikolojik yardım alma niyetiyle ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.*

1.1 Problem Cümlesi

Depresyon düzeyi kontrol edildiğinde sosyal damgalanma algısı, tedavi korkuları, beklenen yarar ve risk, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkiyi açıklayan genel yapısal eşitlik modelinin model- veri uyumu nasıldır?

1.2 Hipotezler

Yukarıdaki probleme dayalı olarak bu çalışmanın hipotezleri aşağıda sıralanmıştır:

1. *Sosyal damgalanma algısı*, psikolojik yardım alma niyetiyle doğrudan ilişkilidir.
2. *Sosyal damgalanma algısı*, beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla *psikolojik yardım alma niyetiyle* ilişkilidir.
3. *Sosyal damgalanma algısı*, beklenen risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla psikolojik yardım alma niyetiyle ilişkilidir.
4. *Tedavi korkusu*, psikolojik yardım alma niyetiyle doğrudan ilişkilidir.
5. *Tedavi korkusu*, beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla *psikolojik yardım alma niyetiyle* ilişkilidir.
6. *Tedavi korkusu*, beklenen risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla *psikolojik yardım alma niyetiyle* ilişkilidir.

1.3 Sayıtlar

Bu araştırmada, katılımcıların, Psikolojik Yardım Alma Nedeniyle Sosyal Damgalanma Ölçeği'ni, Psikoterapi Hakkındaki Düşünceler Ölçeği'ni, Kendini Açma Beklentileri Ölçeği'ni, Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Formu'nu, Psikolojik Yardım Alma Niyeti Envanteri'ni ve Kısa Semptom Envanteri'ni dürüstçe yanıtladıkları varsayılmıştır.

1.4 Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları şöyle sıralanabilir:

1. Araştırmadan elde edilen bulgular, İzmir İli'nin Konak İlçesi'ndeki ilköğretim okullarında öğrenim gören çocuğu olan yetişkinler ile sınırlıdır.
2. Araştırmadan elde edilen bulgular, Psikolojik Yardım Alma Nedeniyle Sosyal Damgalanma Ölçeği, Psikoterapi Hakkındaki Düşünceler Ölçeği, Kendini Açma Beklentileri Ölçeği, Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form, Kısa Semptom Envanteri ve Psikolojik Yardım Alma Niyeti Envanteri'nin ölçtüğu niteliklerle sınırlıdır.

1.5 Tanımlar

Bu araştırmada kullanılan bazı temel kavramların tanımları aşağıda verilmiştir:

Sosyal Damgalanma Algısı: Psikolojik yardım almanın, insanlar tarafından damgalanmaya neden olmasına ilişkin bireyin algısıdır (Komiya ve diğ., 2000). Başka bir deyişle, bireyin, bir sorunu için psikolojik yardım aldığında, başkaları tarafından olumsuz değerlendirileceğine dair duyduğu korku olarak tanımlanmaktadır (Deane & Chamberlain, 1994).

Tedavi korkusu: Ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanmaya veya bu hizmetlerin kimden ve nasıl alınacağını araştırmaya ilişkin olumsuz beklentilerinden kaynaklanan öznel bir korku olarak tanımlanmaktadır (Kushner & Sher, 1989).

Beklenen Yarar: Bireyin, bir psikolojik danışmandan yardım almanın yararlılığına ilişkin algısı olarak tanımlanmaktadır (Vogel, Wester ve diğ., 2007).

Beklenen Risk: Bireyin, bir psikolojik danışmana kendini açmasının olası tehlikelerine ilişkin algısı olarak tanımlanmaktadır (Vogel & Wester, 2003).

Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum: Bireyin, duygu durumu gerektirdiğinde, bir ruh sağlığı uzmanından yardım almaya ilişkin eğilimi olarak tanımlanmaktadır (Fischer & Farina, 1995).

Psikolojik Yardım Alma Niyeti: Bireyin, çeşitli psikolojik sorunlarına ilişkin bir ruh sağlığı uzmanından yardım almayı isteyip düşünmesi olarak tanımlanmaktadır.

1.6 Araştırmanın Önemi

Bu araştırmada, depresyon düzeyi kontrol edilerek sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkularının psikolojik yardım alma niyetiyle doğrudan ilişkisi, ayrıca sosyal damgalanma algısının ve tedavi korkularının, beklenen yarar, risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla psikolojik yardım alma niyetiyle ilişkisi incelenmiştir. Söz konusu değişkenlerin bir arada incelendiği bu araştırmayla, psikolojik yardım alma niyetinde rol oynayan faktörlerin daha iyi anlaşılmasının psikolojik danışma alanına önemli katkılar getirdiği düşünülmektedir.

Bunun yanında, söz konusu değişkenler arasındaki ilişkiler Türkiye’de ilk kez bu araştırmada incelenmiştir. Türkiye’de, yetişkinlerin psikolojik yardım alma niyetini etkileyen faktörlerin araştırılmadığı da göz önünde bulundurulduğunda, bu araştırmanın, önemli bir popülasyonun yardım alma niyetinin önündeki engellerin ortaya konması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu araştırmada, değişkenler arasındaki karmaşık ilişkilerin *yapısal eşitlik modellemesiyle* incelenmesi de önemli bir metodolojik yeniliktir.

Bunun yanı sıra, araştırma kapsamında, Psikolojik Yardım Alma Nedeniyle Sosyal Damgalanma Ölçeği, Psikoterapi Hakkındaki Düşünceler Ölçeği, Kendini Açma Beklentileri Ölçeği ve Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Formu’nun uyarlaması yapılmış ve ayrıca, Psikolojik Yardım Alma Niyeti Envanteri geliştirilerek geçerlik ve güvenirlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu ölçme araçlarının psikolojik danışma alanına kazandırılmasıyla, alandaki önemli bir ölçme aracı boşluğunun doldurulması hedeflenmiştir.

Bu araştırmanın sonuçlarının, ruh sağlığı uzmanları ve bu konuda çalışan araştırmacılar için önemli bilgiler sağladığına inanılmaktadır. Araştırma sonuçlarının uygulamaya yönelik etkilerine bakıldığında, psikolojik yardım almanın önündeki

engellerin belirlenmesi, toplumu bilgilendirme çabalarını geliştirebilir; bu tür çabalar ise insanları, ihtiyaç duydukları ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanmaktan alıkoyan faktörlerin ortadan kaldırılmasında yararlı olabilir (Komiya ve diğ., 2000). Genel olarak, ruh sağlığı uzmanları ve araştırmacılar için psikolojik yardım alma davranışını anlamak önemli olmasına rağmen, ruh sağlığı uzmanları için danışanların psikolojik yardım alma davranışlarındaki farklılıkları anlamak daha önemli olabilir (Atkinson, 2007). Ruh sağlığı uzmanlarının, psikolojik yardım alınmasının önündeki engelleri azaltmak için insanları ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanmaktan nelerin alıkoyduğunu anlamaya ihtiyaçları vardır. Böyle bir anlayış ruh sağlığı uzmanlarına, engelleri ortadan kaldırmak ve hâlihazırda hizmet edilemeyen popülasyona ulaşmada uygun eğitim programları ve müdahalelerin tasarlanmasında yardımcı olabilir (Vogel, Wade, Wester, Larson, & Hackler, 2007).

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

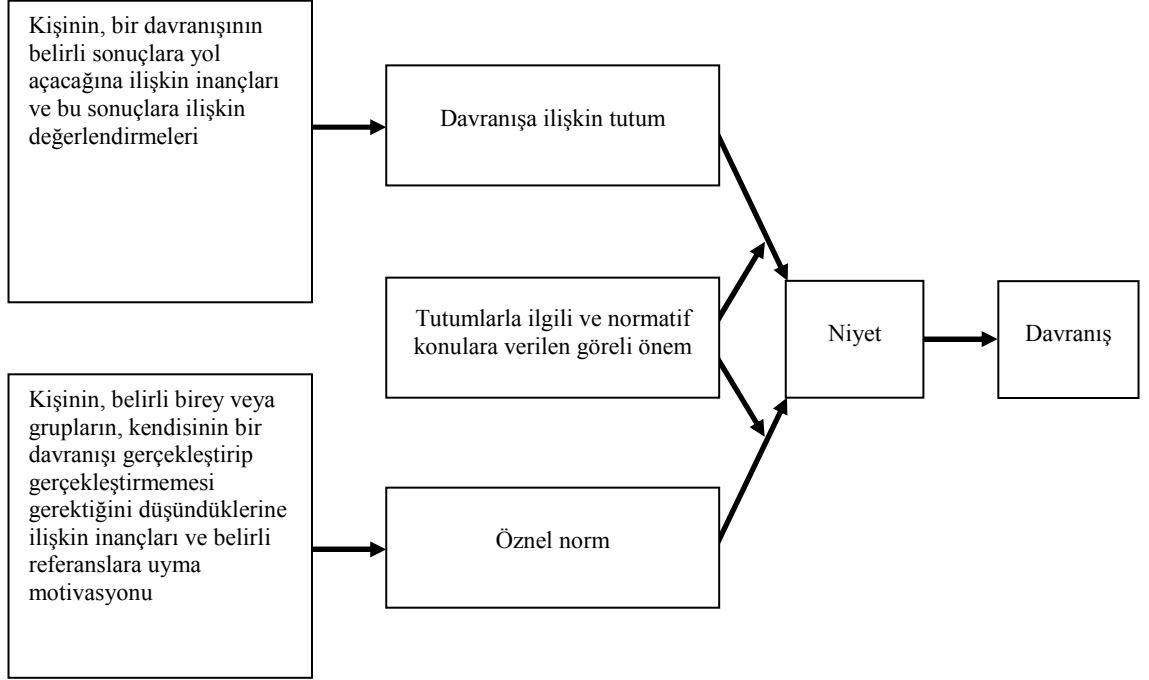
Bu bölümde, öncelikle psikolojik yardım alma niyeti ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, sosyal damgalanma algısı, tedavi korkusu, beklenen yarar ve risk hakkında bilgi verilmiş; daha sonra, bu araştırmanın konusu ile ilgili yurt dışında ve yurt içinde yapılmış araştırmalardan bazıları aşağıda özetlenmiştir.

2.1 Psikolojik Yardım Alma Niyeti

Davranışsal niyet, kişinin, belirli bir davranışı yapmaya ya da yapmamaya yönelik eğilimini ifade eder (Kaça ve diğ., 2009). Psikolojik yardım alma bağlamında ise bireyin psikolojik yardım almaya veya almamaya ilişkin eğilimini belirtmektedir. GEK, belirli bir sosyal davranış ile ilgili inançlar, tutumlar ve niyetler arasındaki ilişkiyi içeren bir modeldir. Fishbein ve Ajzen (1975) bireyin inançları, tutumları, öznel normları, niyetleri ve davranışları arasındaki ilişkiyle ilgili bir model önermiştir. Onlara göre genellikle bireyin inançları, tutumuna, niyetine ve sonuçta gerçek davranışına kılavuzluk etmektedir (Bkz. Şekil 1). GEK'e göre niyetler, motivasyonel faktörleri yansıtan davranışsal eğilimlerdir (Ajzen, 1988; akt. Goddard, 2002). Niyetlerin ve davranışların ölçülmesinde çok az bir uyuşma veya iki ölçüm arasında uzun bir zaman aralığı olmadıkça, niyetlerin davranış ile oldukça yüksek düzeyde ilişkili olduğu varsayılmaktadır (Ajzen & Fishbein, 1970; akt. Goddard, 2002).

Şekil 1

GEK Modeli

GEK modelinde tutumlar, davranışın öznel olarak değerlendirilmesidir (Ajzen & Fishbein, 1977; akt. Goddard, 2002). Fishbein ve Ajzen'e (1975) göre tutumlar, bir davranışın algılanan sonuçları hakkındaki inançlar ve bu sonuçların değerlendirilmesi tarafından oluşturulur. GEK modeline göre davranış, niyetler tarafından yordandığı; öte yandan niyetler, davranış hakkındaki tutumlar ve davranışla ilgili öznel kurallar tarafından yordandığıdır.

2.1.1 Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlar

Fishbein ve Ajzen (1975) tutumu, bazı özelliklerini işaret ederek tanımlamaktadır. Bu özellikler tutumun gücü göz önünde bulundurulduğu zaman yararlı olabilir. Tutumun üç temel özelliği: a) tutarlılık, b) davranışı etkileyen veya ona kılavuzluk eden eğilim ve c) öğrenilmiş olmasıdır. Tutumların tanımlanmasındaki en önemli öge onların öğrenilmiş olmasıdır ve dolayısıyla, öğrenme geriye alınabilir veya değiştirilebilir. Fishbein ve Ajzen, tutum-davranış zincirinde dört unsur olduğunu belirtmektedir: a) inançlar b) tutumlar, c) niyetler ve d) davranış. İnançlar bir nesne

hakkında sahip olunan bilgiyi temsil etmektedir. Tutumlar, bir nesne veya davranışı kişinin değerlendirmesidir. Davranışlar birey tarafından yerine getirilen eylemlerdir. Bu dört unsurun her biri, bir sonrakiyle ilişkili olarak inançtan tutuma, tutumdan niyete, niyetten davranışa nedensel bir zincir oluşturmaktadır.

2.1.2 Psikolojik Yardım Almayla İlgili Öznel Normlar

GEK modelinde, sosyal etki öznel normlar ile temsil edilmektedir. Öznel normlar, davranışlarla ilgili bir seçim yapmak söz konusu olduğunda, bireyin, kendi hayatındaki önemli kişilerin kendisinin ne yapması gerektiği konusundaki düşüncelerine ilişkin bireyin algısıdır. Ajzen'e (1988; akt. Goddard, 2002) göre öznel normlar, katılımcılardan, onlar için önemli olan birçok kişinin belirli bir davranışı göstermelerini onaylama olasılıklarını belirtmeleri istenerek görece doğrudan değerlendirilebilir. Genel öznel normlar değişkeni, "önemli diğer kişilerin" beklentileri hakkındaki inançların ve bireyin bu beklentilere uyma konusundaki motivasyonunun ürünüdür. Bu nedenle, genellikle davranışın yordandığı çeşitli araştırmalarda modelden çıkarılmaktadır (Fishbein & Ajzen, 1975).

GEK'in davranışsal inanç bileşeninin gelişimine paralel olarak Ajzen ve Fishbein (1980), normatif inançlar değişkenini kapsamak için modeli geliştirmişlerdir. Öznel normlar, birey için önemli birinin, bireyin ne yapması gerektiği konusunda bireyin algısını ifade ederken, normatif inançlar çeşitli bireylerin ve grupların, bireyin ne yapması gerektiği konusundaki bireyin algısını belirtmektedir. Genel olarak modelde, normatif inançlar doğrudan öznel normlarla ilişkilidir, ancak öznel normlar aracılığıyla dolaylı olarak niyetlerle ilişkilidir.

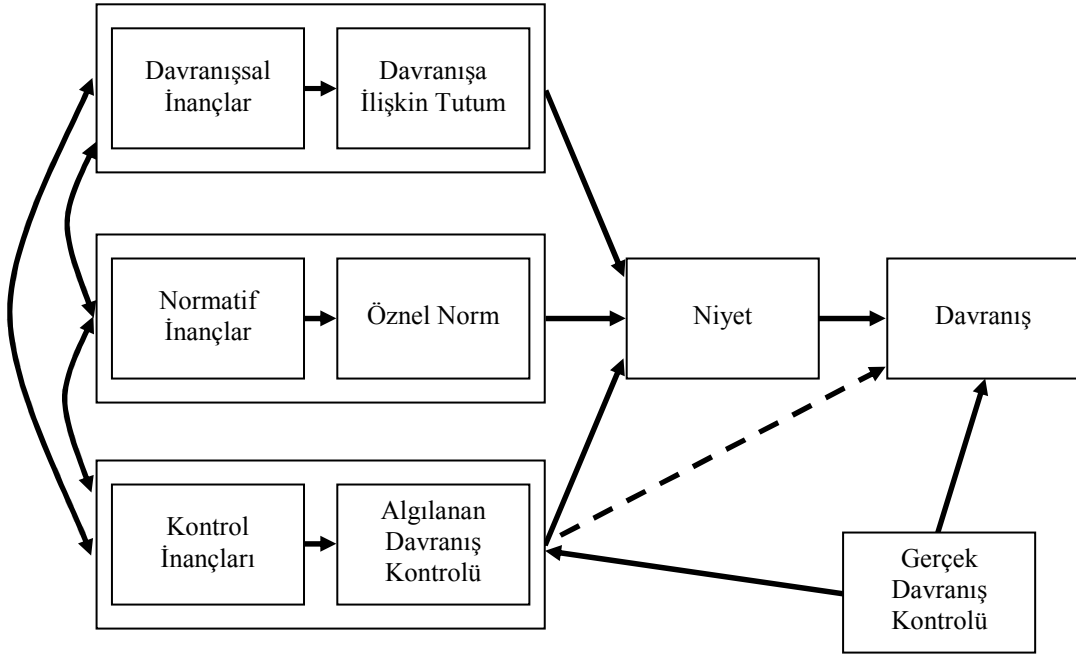
2.1.3 GEK Modeline Önerilen Eklemeler

GEK modeline başka eklemeler önerilmiştir. Ajzen (1991), GEK modeline algılanan davranışsal kontrolün etkisini ekleyerek Planlı Davranış Kuramı (PDK) olarak GEK modelini genişletmiştir. Bu değişiklik, davranışın yapılmasında bireyin tam olarak kontrolünün olmadığı durumlarda, davranışın yordanmasını iyileştirmek amacıyla yapılmıştır. Algılanan davranışsal kontrol, belirli bir davranışın yapılması için gerekli kaynaklar ve fırsatlara sahip olunmasına ilişkin inançlar olarak tanımlanmaktadır; ayrıca

algılanan davranışsal kontrolün, niyet ile davranışı etkilediği ileri sürülmektedir (Madden, Ellen, & Ajzen, 1992). Ajzen (1991), algılanan davranışsal kontrolün, ilgilenilen davranışın yapılmasının kolay veya zor olarak algılanması olduğunu ve özyeterlik ile ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Algılanan davranışsal kontrol değişkeni eklendikten sonraki modelin temsili gösterimi aşağıdaki gibidir.

Şekil 2

PDK Modeli

Şekil 2’de gösterildiği gibi PDK, GEK’in genişletilmiş hâlidir ve kurama göre insan davranışına üç faktörün kılavuzluk ettiği öne sürülmektedir: 1) *davranışsal inançlar*, davranışın olası sonuçları hakkındaki inançlar; 2) *normatif inançlar*, diğerlerinin normatif beklentilerine ilişkin kişinin inançları ve bu beklentilere uyma motivasyonu ve 3) *kontrol inançları*, bir davranışın yerine getirilmesini kolaylaştıran veya engelleyen faktörlerin varlığına ilişkin inançları tanımlayan özyeterlikle ilgili bir kavramdır. Davranışsal inançların, davranışa yönelik olumlu veya olumsuz tutumlara yol açtığı; normatif inançların, algılanan sosyal baskı veya öznel normlar ile sonuçlandığı ve kontrol inançlarının, algılanan davranışsal kontrole yol açtığı

belirtilmektedir. Davranışa, öznel normlara ve davranışsal kontrol algısına ilişkin tutum, davranışsal niyetlere öncülük etmektedir. Genel olarak öznel norm ve davranışsal kontrol ne kadar güçlüyse, bireyin belirli bir davranışa olumlu bir tutumla yaklaşması daha olasıdır. Sonuç olarak, eğer birey davranış üzerinde yeterli düzeyde kontrole sahipse, davranışı yapmak için niyet, gerçek davranışla sonuçlanır (Ajzen, 1991).

2.2 Sosyal Damgalama

Sosyal psikologlar damgalamayı oluşturan çeşitli bilişsel ve davranışsal yapılar belirlemişlerdir. Bu yapılardan ilki olan *stereotipler* sosyal bir grubu anlamayı sağlayan etkili bilgi yapılarıdır (Hilton & von Hippel, 1996; Judd & Park, 1993; Krueger, 1996). Araştırmalar, ruhsal hastalıklar için özellikle sorun olan dört tür stereotip tespit etmiştir (Brockington et al. ve diğ., 1993; Taylor & Dear, 1981; akt. Watson & Corrigan, t.y.): 1) ruhsal hastalığı olan kişiler tehlikelidir ve onlardan kaçılmalıdır, 2) ruhsal hastalığı olan kişiler zayıf karakterlerinden doğan yeteneksizlikleri için suçlanmalıdır, 3) ruhsal hastalığı olan kişiler yetersizdirler ve onlar adına karar verecek otorite figürlerine ihtiyaç vardır ve 4) ruhsal hastalığı olan kişiler çocuk gibi görülürler ve onlara bakacak ebeveyn figürlerinden yararlanılmalıdır. Damgalamayı oluşturan bilişsel ve davranışsal yapıların ikincisi *önyargı*dır. Önyargı, negatif stereotiplerle aynı fikirde olmak demektir (ör., Bu doğru, ruhsal hastalığı olan bütün kişiler tehlikelidir) ve bu durum duygusal reaksiyona yol açar (ör., Tehlikeli ruhsal hastalığı olan bütün insanlardan korkarım!) (Hilton & von Hippel, 1996; Judd & Park, 1993; Krueger, 1996). Damgalamayı oluşturan bilişsel ve davranışsal yapıların üçüncüsü olan *ayrımcılık* (discrimination), önyargının davranışsal sonucudur (ör., Tehlikeli ruhsal hastalığı olan insanlardan kaçacağım, çünkü onlar beni korkutuyor) (Crocker, Major, & Steele, 1998; akt. Watson & Corrigan, t.y.).

Ruhsal hastalığın sosyal damgalanmasına yönelik davranışlar günümüzde dört grup hâlinde kategorilendirilmektedir. Bunlar; 1) yardım etmemek (ör., ruhsal hastalığı olan kişilere yardım etmemek, çünkü ruhsal hastalığı olan kişilerin, hayatlarından kendilerinin sorumlu olduğuna inanılır), 2) kaçınmak (ör., gayrimenkullerini, ruhsal hastalığı olan kişilere kiraya vermeyen emlak sahipleri; ruhsal hastalığı olan kişilere iş vermeyen işverenler), 3) tecrit etmek (ör., ruhsal hastalığı olan kişileri, çevrelerinden

uzaklaştırarak daha iyi tedavi görebilecekleri veya kontrol edilebilecekleri kurumlara göndermeyi teşvik eden eylemler) ve 4) zor kullanmak (ruhsal hastalığı olan kişilerin hayatlarıyla ilgili doğru kararları veremeyecekleri inancına dayanan zorunlu tedavi uygulamaları veya adli uygulamalar) (Corrigan ve diğ., 2001; Corrigan & Watson, 2002).

2.2.1 Sosyal Damgalama ile Mücadele

Araştırmalar sonucunda, sosyal damgalama ile mücadelede üç yaklaşım belirlenmiştir: protesto, eğitim ve temas (Corrigan & Penn, 1999). *Protesto*, insanlara damgalamayı sonlandırmaları için yapılan ahlaki bir taleptir; buna göre insanlar, ruhsal hastalık hakkındaki stereotiplerini bastırmalıdır (Larson & Corrigan, 2008). Buna karşın protesto ile ilgili yapılan araştırma sonuçları, düşünceleri bastırmanın, gerçekte geri tepme etkisine yol açabileceğini göstermiştir (Dumont ve diğ., 2003; Newman ve diğ., 2005; akt. Larson & Corrigan, 2008). Spesifik olarak düşünceleri bastırma, insanlara, ruhsal hastalığı olan kişiler hakkında olumsuz düşünmekten kaçınmalarını söylemek anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, topluma ne düşüneceği söylendiği için toplum öfkeyle tepki verebilir. Böylece, protesto mesajının aksi benimsenebilir. Yapılan bir araştırma, protesto mesajı alan kişilerin, damgalanan grup hakkında stereotiplere sahip olma olasılıklarının daha fazla olduğunu göstermektedir (Larson & Corrigan, 2008).

Eğitim, ruhsal hastalık hakkındaki mitlere gerçekler yoluyla meydan okumayı içermektedir. Standart eğitim programlarının tasarlanabilir ve ülke çapındaki okullarda ve diğer eğitim ortamlarında nispeten çabuk bir biçimde uygulanabilir olması nedeniyle, bu yaklaşım özellikle cazip görünmektedir. Buna karşın, eğitim ile ilgili araştırmalar her zaman pozitif sonuçlar elde edilmediğini göstermektedir (Larson & Corrigan, 2008). Araştırmalar, eğitimin önyargılarda kısa süreli düzelmelere yol açtığını, fakat eğitim programı bittikten kısa bir süre sonra bu düzelmelerin başlangıçtaki hâline döndüğüne işaret etmektedir (Corrigan ve diğ., 2002). Bunun yanında araştırmalar, eğitim programlarına katılımın, ayrımcılık davranışlarını etkilediğini göstermemektedir (Larson & Corrigan, 2008).

Temas ise ruhsal hastalığı olan kişi ile toplum arasındaki etkileşimi teşvik etmeyi içermektedir (Larson & Corrigan, 2008). Temas en çok, grubun bir diğerinin üzerinde

egemen olduğu zaman değil, ruhsal hastalığı olan kişi ile toplum eşit konumlarda bulunduğu zaman başarılı olmaktadır (Corrigan ve diğ., 2002). Araştırma sonuçları, tek oturumluk temasın önyargıyı değiştirdiğini ve ayrımcılığı azalttığını göstermiştir. Ayrıca, bu olumlu etkilerin zaman ilerledikçe sürdüğü belirlenmiştir (Pettigrew & Tropp, 2006).

2.3 Tedavi Korkuları

Psikolojik danışma, bireyin kendilik duygusuna ve dünyayı algılamasına gerçekçi tehditler sunan zor, riskli ve tehlikeli bir girişim olabilir. Potansiyel değişim olasılığı birçok insan için korku vericidir, nk bilindik olandan, yeni ve bilinmeyen lehine vazgeçilmelidir. Bu nedenle, bu sürecin insanlarda korkuyu provoke etmesi ve psikolojik yardım alma çabalarını sabote etmesi anlaşılabilir bir durumdur. Klinik bilgi, endişe ve korkuların, bireyin yaşadığı duygusal acı için psikolojik yardım almayı seçmesinde veya sememesinde daima önemli bir rol oynadığını ne sürmektedir (Bullych, 1998). Aynı doğrultuda araştırma sonuçları, bu iddiayı desteklemekte ve psikolojik hizmetleri kullanmanın önünde önemli bir engel olarak belirtmektedir (Bullych, 1998; Carlson, 2001; Deane & Chamberlain, 1994; Deane & Todd; 1996; Kushner & Sher, 1989; Pipes ve diğ., 1985).

Kushner ve Sher'e göre (1989), ruh sağlığı hizmetlerinin kimden ve nasıl alınabileceğinin araştırılmasına veya bu hizmetlerden yararlanılmasına ilişkin gerçek veya hayali düşüncelere ilişkin korku dolu tepkiler, bireylerin psikolojik yardıma isteksizliğine hizmet edebilir. Bu doğrultuda Kushner ve Sher'e göre tedavi korkuları bireyin, ruh sağlığı hizmetlerinin kimden ve nasıl alınabileceğini araştırmaya veya bu hizmetlerden yararlanmaya ilişkin olumsuz beklentilerinden kaynaklanan öznel korku durumunu belirtmektedir. Bunun yanında, korkuların belirli içerikleri çok yönlü, kültürden etkilenen ve bazı durumlarda kişiye özel olabilir. Bu görüşe göre tedavi korkuları psikolojik hizmetlerin kullanılmasını doğrudan etkileyebilir; ayrıca, hizmetlerin kullanılmasını etkilediği bilinen bir dizi diğer faktörle birlikte psikolojik hizmetlerin kullanılmasını etkileyebilir. Bireyin psikolojik yardım almayı ertelemesinde veya psikolojik yardım almaktan kaçınmasında rol oynayan 25 nedenin incelendiği bir araştırmanın sonucunda, korku duyma, en fazla belirtilen neden olarak grlmştir.

Sorunları açığa çıkarmaya, sorunlarla yüzleşmeye, sorunu ele almaya ve psikolojik danışman tarafından olumsuz değerlendirilmeye ilişkin korkuların hepsinin psikolojik yardım almaktan kaçınmaya neden olan korkular olduğu rapor edilmiştir (Amato & Bradshaw, 1985; akt. Vogel ve diğ., 2005).

Tedavi korkuları; ruh sağlığı uzmanının bireye nasıl davranacağına, eğer birey yardım alırsa ruh sağlığı uzmanının birey hakkında ne düşüneceğine ve ruh sağlığı uzmanı tarafından bazı şeyleri yapmaya zorlanacağına ilişkin korkular yoluyla ölçülmeye çalışılmaktadır (Kushner & Sher, 1989). Tedavi korkuları ile ilgili yürütülen araştırma sonuçları, ruh sağlığı uzmanlarına belirli kaygılardan ve korkulardan söz etmek ve bunları yok etmek için önemli bilgiler sağlayabilir.

2.4 Beklenen Yarar ve Risk

Bireyin psikolojik danışma almaya karar vermesinde rol oynayan kaçınma faktörlerinden biri olarak belirtilen kendini açma hakkındaki herhangi bir tartışma, aynı zamanda bireyin bir sorunu veya sıkıntı veren bir duyguyu psikolojik danışmana açmasıyla ilgili beklenen sonuçları da içermektedir (Vogel & Wester, 2003). Omarzu (2000), kendini açma davranışının beklenen yarar ve beklenen risk sonuçları arasında bir ayırım yapmıştır. Bu bağlamda beklenen yarar, bireyin bir psikolojik danışmandan yardım almanın yararlılığına ilişkin algısı olarak tanımlanmaktadır (Vogel, Wester ve diğ., 2007). Beklenen risk ise bireyin, bir psikolojik danışmana kendini açmasının olası tehlikelerine ilişkin algısı olarak tanımlanmaktadır (Vogel & Wester, 2003).

Psikolojik danışma alanındaki araştırmalar, danışanların psikolojik danışma sürecine, psikolojik danışma sürecinin doğası hakkında farklı beklentilerle girdiklerini göstermektedir. Bu beklentiler sadece süreci ve psikolojik danışmanın sonucunu değil, fakat aynı zamanda danışanların psikolojik yardım alıp alma kararlarını da etkilemektedir (Tinsley ve diğ., 1984). Bu nedenle, bireylerin psikolojik danışma hakkındaki beklentilerini ve bu beklentilerinin psikolojik yardım alma niyetini nasıl etkilediğini anlamak pragmatik bir değere sahiptir (Tinsley, Workmann, & Kass, 1980).

2.5 Araştırma Konusuyla İlgili Yurt Dışında Yapılmış Bazı Araştırmalar

Yurt dışında, psikolojik yardım alma konusunda gerçekleştirilmiş çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmanın değişkenleriyle ilişkili olan araştırmalardan bazıları aşağıda verilmiştir.

2.5.1 Psikolojik Yardım Alma Niyetiyle İlgili Bazı Araştırmalar

Howland (1996), depresyon ve uyum sorunları yaşayan kişilerin psikolojik yardım alma niyetini yordamada tutum ve atıf kuramlarının etkililiğini gerekçeli eylem kuramını kullanarak incelemiştir. Araştırmada, bir davranışı yerine getirirken niyetin, tutum ve sosyal norm olmak üzere iki faktörden etkilendiği hipotezi kurulmuştur. Ayrıca, sorunlar için başkalarını suçlama (atıf), psikolojik rahatsızlık düzeyi, cinsiyet ve daha önceki psikolojik danışma deneyimi dışsal değişkenler olarak modele dâhil edilmiş ve niyeti inançlar, tutumlar ile sosyal norm aracılığıyla dolaylı olarak belirleyip belirlemediği sınanmıştır. 180 kişilik bir üniversite öğrencisi grubundan elde edilen verilerle yapılan analiz sonuçları, tutum ve sosyal norm değişkenlerinin depresyon sorunu yaşayan kişilerin psikolojik yardım alma niyetindeki varyansın % 37'sini, uyum sorunu yaşayan kişilerin psikolojik yardım alma niyetindeki varyansın % 39'unu açıkladığını göstermiştir. Araştırma bulguları, tutumun ve sosyal normun psikolojik yardım alma niyetinin anlamlı birer yordayıcısı olduğunu diğer taraftan sorunlara ilişkin suçlamayla ilgili atıfların anlamlı bir yordayıcı olmadığını ortaya koymuştur. Modeldeki dışsal değişkenler incelendiğinde ise sadece depresyon sorununda daha önceki psikolojik danışma deneyiminin anlamlı bir yordayıcı olduğu diğer değişkenlerin ise her iki sorun türünde de anlamlı birer yordayıcı olmadığı dikkat çekmiştir.

Bayer ve Peay (1997), 18 ve 76 yaş aralığındaki 142 katılımcıyla gerçekleştirdikleri araştırmalarında psikolojik yardım alma davranışına ilişkin tutum ile öznel normların psikolojik yardım alma niyetindeki rolünü incelemiştir. Yapılan regresyon analizi sonuçları, psikolojik yardım alma davranışına ilişkin tutum ve öznel normların psikolojik yardım alma niyetindeki varyansın % 34'ünü açıkladığını göstermiştir. Diğer taraftan, araştırma bulguları sonucunda psikolojik yardım alma davranışına ilişkin tutumun psikolojik yardım alma niyetini tek başına % 23 açıklayarak

öznel normlara oranla (% 3) davranışı yordamada daha önemli bir yordayıcı olduğu görülmüştür.

Cramer (1999), Kelly ve Achter'in (1995) bunun yanında, Cepeda-Benito ve Short'un (1998) araştırmalarında kullandıkları verilerden yararlanarak (toplam 988 kişi) sosyal destek, kendini saklama, depresyon, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkileri gözlenen değişkenlerle yol analizi tekniğini kullanarak incelemiştir. Sınanan modellerden biri, her iki örneklem grubunda da veriye iyi uyum göstermiştir. Bu modelin sonuçlarına göre psikolojik sıkıntı düzeyinin yüksek ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun olumlu olması durumunda psikolojik yardım alma olasılığının daha yüksek olduğu, sosyal destek ağları zarar gördüğünde ve bireyler sıkıntı veren yaşantıları diğerlerinden saklama eğiliminde olduklarında psikolojik sıkıntının daha fazla olduğu, kendini saklama durumunda psikolojik yardım almaya ilişkin tutumların daha olumsuz olduğu ve sosyal destek ağlarının zayıf olduğu görülmüştür.

Goddard (2002), 363 lisans ve 135 yüksek lisans ve doktora öğrencisiyle gerçekleştirdiği araştırmasında psikolojik yardım alma niyetini gerekçeli eylem kuramına dayalı olarak araştırmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, gerekçeli eylem kuramının öne sürdüğü psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve öznel normların psikolojik yardım alma niyetini belirlediğine ilişkin iddianın hem lisans hem de yüksek lisans ve doktora öğrencileri için doğrulandığını kanıtlamıştır. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve öznel normların lisans öğrencilerinin psikolojik yardım alma niyetindeki varyansın % 39'unu, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin psikolojik yardım alma niyetindeki varyansın ise % 63'ünü açıklamıştır. Her iki grup için de psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun, öznel normlarla karşılaştırıldığında psikolojik yardım alma niyetinde daha fazla öneme sahip olduğunun ortaya çıkması araştırmanın diğer bulguları arasındadır.

Gerekçeli eylem kuramı temelinde alkol kötüye kullanımına ilişkin üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım alma niyetleri Codd ve Cohen tarafından yürütülen (2003) bir araştırmada belirlenmeye çalışılmıştır. 124 üniversite öğrencisinden elde edilen verilerle yapılan regresyon analizi sonuçları, alkol kötüye kullanımına ilişkin psikolojik yardım alma niyetinin beklendiği biçimde psikolojik yardım almaya ilişkin

tutum ve öznel normlar tarafından açıklandığı bulunmuştur. Regresyon modeline, sonuç beklentileri ve normatif inançlar dâhil edildiğinde ise söz konusu değişkenlerin psikolojik yardım alma niyetinin anlamlı yordayıcıları olmadığı görülmüştür.

Hermosisima (2004), 186 üniversite öğrencisinden elde ettiği verilerle denetim odağı, psikolojik rahatsızlık düzeyi (depresyon), kendini saklama olasılığı, sosyal destek düzeyi, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik yardım alma olasılığı arasındaki ilişkileri path (yol) analizi tekniğini kullanarak incelemiştir. En iyi uyum veren model sonucunda, psikolojik rahatsızlık düzeyi yüksek olduğunda psikolojik yardım alma olasılığının daha yüksek olduğu, sosyal destek ağları zarar gördüğünde psikolojik sıkıntı düzeyinin arttığı ve dışsal denetim yönelimli ve diğer kişilerden kendini saklama eğilimi olan kişilerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının olumsuz olduğu açığa çıkmıştır.

Uffelman (2005), 188 üniversite öğrencisiyle yürüttüğü araştırmasında psikolojik rahatsızlık ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide umudun düzenleyici (moderator) rolünü incelemiştir. Daha spesifik olarak, umudu ve psikolojik rahatsızlık düzeyi yüksek olan kişilerin, umudu ve psikolojik rahatsızlık düzeyi düşük olan kişilere oranla psikolojik yardım alma niyetlerinin daha fazla olabileceği hipotezi sınanmıştır. Araştırma bulguları, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve önceki psikolojik danışma deneyimi değişkenleri sabit tutulduğunda/madığında (covariate atandığında/madığında), umudun psikolojik rahatsızlık ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide düzenleyici bir değişken olduğunu, ancak söz konusu ilişkinin beklenilenin aksi yönünde olduğunu göstermiştir. Diğer bir deyişle, umudu ve psikolojik rahatsızlık düzeyi yüksek olan kişilerin psikolojik yardım alma niyetlerinin daha az olduğu, psikolojik rahatsızlık düzeyi yüksek umudu az olan kişilerin psikolojik yardım alma niyetlerinin daha fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırma bulguları, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun, önceki psikolojik danışma deneyiminin, umudun, sorunun ciddiyeti ve sorunun ciddiyeti ile umut arasındaki etkileşimin psikolojik yardım alma niyetindeki varyansın % 20'sini açıkladığını ortaya koymuştur.

Vogel ve Wei (2005), 355 lisans öğrencisiyle yürüttükleri çalışmada yetişkin bağlanması, algılanan sosyal destek, psikolojik sıkıntı ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlamışlardır. Yapısal eşitlik analizi sonuçları,

bağlanma kaçınması yüksek olan kişilerin psikolojik sıkıntılarının ve psikolojik yardım alma niyetlerinin yüksek olduğunu; bunun tersine, bağlanma kaygısı yüksek olan kişilerin psikolojik sıkıntılarını inkâr ettikleri ve psikolojik yardım alma niyetlerinin az olduğunu göstermiştir. Bunun yanında hem bağlanma kaçınması hem de bağlanma kaygısı yüksek olan kişilerin algıladıkları sosyal desteğin düşük, algılanan düşük sosyal destek ile psikolojik sıkıntı arasında negatif yönde, psikolojik sıkıntı ile psikolojik yardım alma niyeti arasında ise pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Araştırmanın sonucunda; bağlanmaktan kaçınma, bağlanma kaygısı, algılanan sosyal destek ve psikolojik sıkıntının psikolojik yardım alma niyetindeki varyansın % 17'sini açıkladığı anlaşılmıştır.

Pederson ve Vogel (2007), 575 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirdikleri araştırmada, cinsiyet rol çatışması ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkide kendini açma, psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalama ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracı rolünü yapısal eşitlik analizini kullanarak incelemişlerdir. Yapısal eşitlik analizi sonucunda, cinsiyet rol çatışması arttıkça psikolojik yardım alma niyetinin azaldığı; bunun yanı sıra, cinsiyet rol çatışması ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide kendini açma, psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalama ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun kısmi aracı olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun varyansının % 53'ünün ve psikolojik yardım alma niyetinin varyansının % 29'unun modeldeki değişkenler tarafından açıklandığı açığa çıkmıştır.

Vogel, Wade, Wester ve diğerleri (2007), 780 üniversite öğrencisiyle yürüttükleri araştırmada psikolojik yardım alma konusunda teşvik edilme ve çevrede psikolojik yardım alan biri olduğunu bilme ile psikolojik danışmadan beklenen risk ve yarar, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın bulguları, psikolojik yardım almaları konusunda teşvik edilen kişilerin teşvik edilmeyenlere göre psikolojik yardım almanın yararı konusunda daha olumlu inanca sahip olduğunu ortaya koymuştur. Benzer biçimde, çevresinde psikolojik yardım alan biri olduğunu bilen kişilerin, çevresinde yardım alan biri olduğunu bilmeyenlere göre psikolojik yardım almanın yararı konusunda daha olumlu inanca sahip olduğu anlaşılmıştır. Beklenenin aksine, beklenen

risk konusunda benzer farklılıklar gözlenmemiştir. Araştırmanın bir diğer bulgusu, psikolojik yardım almaları konusunda teşvik edilen kişilerin teşvik edilmeyenlere göre, çevresinde psikolojik yardım alan biri olduğunu bilen kişilerin ise çevresinde yardım alan biri olduğunu bilmeyenlere göre psikolojik yardım almaya ilişkin daha olumlu tutuma sahip olmasıdır. Psikolojik yardım alma niyeti konusunda ise psikolojik yardım almaları konusunda teşvik edilen kişilerin teşvik edilmeyenlere göre psikolojik yardım alma niyetlerinin daha fazla olduğu bulunmamıştır. Öte yandan, çevresinde psikolojik yardım alan biri olduğunu bilen kişilerin, çevresinde yardım alan biri olduğunu bilmeyenlere göre psikolojik yardım alma niyetlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur.

Harewood (2009), siyahî üniversite öğrencilerinin psikolojik danışma servislerinden yararlanmalarının nedenini incelemek amacıyla kültürel güvensizliğin, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun, siyahî Amerikan toplumundaki sosyal normların ve psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalamanın psikolojik yardım alma niyetini ne derece yordadığını araştırmıştır. Spesifik olarak, kültürel güvensizliğin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla, sosyal normların ise psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalama aracılığıyla psikolojik yardım alma niyeti üzerinde etkisi olup olmadığını sınamıştır. 113 üniversite öğrencisinden elde edilen verilerle yapılan analiz sonuçları, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun kültürel güvensizlik ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide aracı bir değişken olduğunu doğrulamasına rağmen araştırmanın diğer hipotezi doğrulanmamıştır.

Vogel ve Armstrong (2010), psikolojik, akademik veya kariyer ile ilgili sorun yaşayan 235 üniversite öğrencisiyle kendini saklama ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide olumlu ve olumsuz sosyal yaşantılar ile psikolojik sıkıntı değişkenlerinin aracılık rolünü test etmişlerdir. Yapısal eşitlik analizi sonuçları, kendini saklamanın psikolojik yardım alma niyetini olumsuz sosyal yaşantılar ve psikolojik sıkıntı aracılığıyla yordadığını göstermiştir. Bunun yanı sıra, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun varyansının % 48'inin ve psikolojik yardım alma niyetinin varyansının % 6'sının modeldeki değişkenler tarafından açıklandığı görülmüştür.

Özetle, psikolojik yardım alma niyeti konusunda yapılan araştırmalarda, çeşitli psikolojik değişkenlerin psikolojik yardım alma niyetindeki rollerinin anlaşılmasına,

psikolojik yardım almaya ilişkin tutum değişkeninin hemen hemen her çalışmaya dâhil edildiği ve tutumun niyet tarafından yordanma gücünün belirlenmesine çalışıldığı görülmektedir. Ayrıca, özellikle son yıllarda gerçekleştirilen araştırmalarda psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracı rolünün tespit edilmeye çalışıldığı belirlenmiştir.

2.5.2 Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumla İlgili Bazı Araştırmalar

Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum konusundaki ilk araştırmalardan biri Fischer ve Turner (1970) tarafından 492 kız ve 468 erkek katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma ile psikolojik yardım almaya yönelik tutum ölçeği geliştirilmiştir. Yine, bu araştırma ile erkek öğrencilerin kız öğrencilerle karşılaştırıldığında yardım almaya yönelik daha az olumlu tutumlara sahip olduğu, içsel denetimli olan bireylerin yaşamlarının kontrolünün kendilerinde olmadığına inanan bireylere oranla daha olumlu tutuma sahip olduğu ortaya konulmuştur.

Fischer ve Cohen (1972) tarafından yapılan diğer bir araştırma, 989 lise ve üniversite öğrencisiyle yürütülmüştür. Bu araştırmada psikolojik yardım alma tutumu ile sosyal sınıf, eğitim düzeyi ve program türü gibi demografik değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonuçları, beklentilerin aksine sosyal sınıfın yardım alma tutumuyla ilişkili olmadığını, üniversite üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin birinci ve ikinci sınıf üniversite öğrencileri ve lise öğrencileri ile karşılaştırıldığında daha olumlu yardım alma tutumuna sahip olduklarını göstermiştir. Sosyal bilimler öğrencilerinin özellikle psikoloji öğrencilerinin daha çok psikolojik yardım alma yanlısı oldukları, çalışmanın diğer bulguları arasındadır.

Halgin, Weaver, Edell ve Spencer (1987), üniversite öğrencileriyle yürüttüğü araştırmada gerekçeli eylem kuramı temelinde psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, inanç ve psikolojik yardım alma niyeti ile psikolojik yardım alma geçmişi, cinsiyet ve depresyon arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. 429 kişiden elde edilen veriler değerlendirilmiş ve depresyon düzeyi en yüksek olan 126 kişi seçilerek analizler bu katılımcılar ile gerçekleştirilmiştir. Daha önceki psikolojik danışma deneyimi pozitif yönde psikolojik yardım almayla ilişkili bulunmuştur. Öte yandan, cinsiyete ilişkin herhangi bir fark gözlenmemiştir. Ayrıca, depresyonu olan kişilerin depresyonu olmayan kişilerle karşılaştırıldığında psikolojik yardım almaya ilişkin inançlarının ve

tutumlarının daha olumlu olduğu bunun yanında, niyetlerinin de daha fazla olduğu görülmüştür.

Kelly ve Achter (1995), 257 üniversite öğrencisiyle kendini saklama eğilimi, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bulgular, kendini saklama eğilimi ve yardım almaya ilişkin tutumlar arasında olumsuz ilişki olduğunu ortaya koymasına rağmen, kendini saklama eğilimi yüksek olanların yardım almaya daha fazla niyetli olduklarını göstermiştir.

Komiya ve diğerleri (2000), 311 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirdikleri araştırmalarında cinsiyet, duyguları ifade etme, sosyal damgalanma ve psikolojik rahatsızlık ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlar arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmanın bulguları, duyguları açmaya ilişkin daha fazla istekli olmanın daha olumlu tutumlara sahip olmayı yordadığını göstermiştir. Ayrıca, erkek olma, daha fazla sosyal damgalanma korkusu, duyguları ifade etmeye ilişkin rahatsızlık ve daha düşük psikolojik rahatsızlık düzeyi, psikolojik servisleri kullanmaya ilişkin isteksizlikteki varyansın % 25'ini açıklamıştır.

Kim ve Omizo (2003), 242 Asya kökenli Amerikalı üniversite öğrencisiyle yürüttükleri araştırmada; Asya kültürüne bağlılık, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, kültürel değerlere bağlılığın, negatif biçimde hem psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu hem de psikolojik yardım alma niyetini yordadığı görülmüştür. Bunun yanında, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun, kültürel değerlere bağlılık ve psikolojik yardım alma niyeti arasında hem genelde hem de kişisel ve sağlık sorunlarında tam aracı olduğu tespit edilmiştir.

Vogel ve Wester (2003), 143 kız ve 66 erkek üniversite öğrencisiyle yürüttükleri araştırmalarında kendini açmaya ilişkin rahatsızlık, kendini saklama eğilimi, psikolojik danışmadan beklenen yarar ve riskler, psikolojik rahatsızlık, sosyal destek, cinsiyet ve daha önceki psikolojik danışma deneyimi ile psikolojik yardım alma tutumu arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Bulgular, kendini açmaya ilişkin rahatsızlığın, psikolojik danışmadan beklenen yarar ve risklerin, kendini saklama eğilimi ve daha önceki psikolojik danışma deneyiminin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu yordadığını göstermiştir. Ayrıca, yardım alma niyetinin, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve

kişinin kendini açmadaki rahatlığı tarafından açıklandığı bulunmuştur. Bunun yanı sıra, daha olumlu psikolojik danışma deneyimi ile psikolojik yardım almaya ilişkin daha olumlu tutum ve psikolojik yardım almaya daha fazla niyetli olma ile daha olumlu sonuçlar elde etme beklentisi arasında ilişki olduğu belirlenmiştir.

Vogel ve diğerleri (2005), 354 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirdikleri araştırmalarında psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun; sosyal damgalanma, tedavi korkuları, kendini açma, kendini saklama, beklenen risk, beklenen yarar, sosyal norm, sıkıntı, sosyal destek, daha önceki psikolojik danışma deneyimi ve katılımcının cinsiyeti olmak üzere toplam 11 psikolojik faktör ve yardım alma niyeti arasında aracı olup olmadığını incelemiştir. Test ettikleri model ile tedavi korkusu ve kendini açmadaki rahatlığın, kişilerarası konular için bireylerin yardım alma niyetini doğrudan belirlediğini bulmuşlardır. Psikolojik faktörler ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, kişilerarası sorunlar için yardım alma niyetindeki varyansın % 62'sini açıklamıştır. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun, farklı psikolojik faktörler ve yardım alma niyeti arasındaki ilişkilerde aracı olduğu bulunmuştur. Bu faktörler, yardım almaya ilişkin sosyal damgalanma, psikolojik danışmadan beklenen yarar, sosyal norm, algılanan sosyal destek ve daha önceki psikolojik danışma deneyimidir.

Chang (2007) 961 birinci sınıf Çinli üniversite öğrencisiyle yürüttüğü araştırmada, psikolojik sıkıntı ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkide cinsiyet ve öğrencinin statüsü değişkenlerinin düzenleyici (moderator) rolünü araştırmıştır. Çoklu regresyon analizi sonuçları, depresyon düzeyi arttıkça psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun olumsuz hâle geldiğini ve cinsiyetin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumda düzenleyici bir değişken olduğunu göstermiştir.

Hackler, Vogel ve Wade (2010) yeme bozukluğu tutumu ve davranışı olan 145 üniversite öğrencisiyle yürüttükleri araştırmada, psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalama, psikolojik yardım almaktan beklenen risk ve yarar ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Hiyerarşik regresyon analizi sonuçları, psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalamanın, psikolojik yardım almaktan beklenen risk ve yararın psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu anlamlı bir biçimde yordadığını göstermiştir.

Schachner (2008), 67 Afrikalı Amerikan üniversite öğrencisiyle psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları etkileyen faktörleri ve psikolojik yardım almaya ilişkin engelleri öğrencilerin ve psikolojik danışmanların gözünden incelemiştir. Araştırma sonucunda, psikolojik danışmadan beklenen yararın % 20.3 oranla psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun en güçlü yordayıcısı olduğu, daha sonra ise sırasıyla özel saygı, daha önceki psikolojik danışma deneyimi, duyguları açmadaki rahatlık değişkenlerinin tutumun anlamlı diğer yordayıcıları olduğu görülmüştür. Ayrıca, öğrenciler psikolojik danışmanlar ile karşılaştırıldığında psikolojik danışmadan beklenen yarar daha az önemli bir engel olarak değerlendirmişlerdir. Bunun tersine psikolojik danışmanlar, duyguları ifade etme yönelimini ve sosyal desteğe ihtiyacı, öğrencilere göre daha az önemli birer engel olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

Sonuç olarak, psikolojik yardım alma konusundaki araştırmaların ilk olarak psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeğinin geliştirilmesi (Fischer & Cohen, 1972) ile başladığı ve ivme kazandığı söylenebilir. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu etkileyen faktörlerin belirlenmesi bu araştırmaların başlıca konusunu oluşturmaktadır. Genel olarak bu araştırmaların sonucunda cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi gibi demografik değişkenlerin ve bunların yanı sıra psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma, tedavi korkusu ve psikolojik danışmana kendini açmaktan beklentiler gibi psikolojik değişkenlerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu yordadığı bulunmuştur.

2.5.3 Sosyal Damgalanma Algısıyla İlgili Bazı Araştırmalar

Sibicky ve Dovidio (1986), yürüttükleri deneysel araştırmada psikolojik danışma servisinden yararlanan danışmanlara ilişkin stereotiplerin sosyal etkileşimleri nasıl etkilediğini incelemişlerdir. Daha önceden birbirini tanımayan farklı cinsiyetteki üniversite öğrencilerini algılayanlar ve hedef alınan kişiler olmak üzere ikili gruplara ayırmışlardır. Hedef alınan kişiler grubunda hem psikolojik yardım alanlar hem de psikolojik yardım almayan kişiler bulundurulmuştur. Algılayan grubundakiler, hedef alınan kişi hakkında biyografik bir anket ve psikolojik yardım aldığına ilişkin bir cümle okumuştur. Araştırma bulguları algılayanların, algılarının ve beklentilerinin sistematik olarak algılayanların etkileşim tarzlarını etkilediğini; algılayanların psikolojik danışma

merkezinin danışanlarına karşı daha az olumlu biçimde (ör., daha az coşkulu, daha az duyarlı, daha az sosyal ve daha az sevecen) davrandığını göstermiştir.

Smith (2001), psikolojik danışma hakkında bilgi sahibi olma, damgalanma ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum değişkenlerine göre psikolojik danışma hizmetlerinin geçmişteki kullanımı ve gelecekte kullanılma olasılığına ilişkin farklılıkları incelemiştir. Araştırma bulguları, daha önce psikolojik danışma deneyimi olan veya gelecekte psikolojik danışma almak isteyen kişilerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının, daha önce psikolojik danışma deneyimi olmayan veya gelecekte psikolojik danışma almak istemeyen kişilere göre daha olumlu olduğunu göstermiştir. Bunun yanında, gelecekte psikolojik danışma almak istemeyen kişilerin gelecekte psikolojik danışma almak isteyen kişilere göre psikolojik yardım almaya ilişkin daha fazla damgalayıcı tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Psikolojik danışma hakkında bilgi sahibi olmanın, psikolojik danışma hizmetlerinin geçmişteki veya gelecekteki kullanımı üzerinde bir etkisi olmadığını belirlemenin araştırmanın diğer bir bulgusudur.

Halter (2003) 117 yetişkinle yürüttüğü araştırmasında, damgalama ile depresyon için psikolojik yardım alma arasındaki ilişkileri ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlar ile ilişkili değişkenleri betimlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın temel sayıtlısı, depresyondaki kişilere olumsuz tutum besleyen kişilerin ihtiyaç hissettiklerinde kendileri için psikolojik yardım almayacaklarıdır. Araştırma bulguları, insanların depresyondan dolayı kişiyi sorumlu tutması ile psikolojik yardım alma niyeti arasında negatif yönde ilişki olduğunu; diğer taraftan, duygusal tepkilerden acıma ile psikolojik yardım alma niyeti arasında pozitif yönde ilişki olduğunu göstermiştir. Damgalayıcı tutumlardan tehlikelilik, korku, kaçma, zorlama, ayrımcılık ve öfke ile depresyon için psikolojik yardım alma niyeti arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Depresyon ile tanışık olma (kişisel veya kişi için önemli diğer kişiler aracılığıyla) ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Wrigley, Jackson, Judd ve Komiti (2005), psikolojik yardım alma nedeniyle algılanan sosyal damgalanmanın, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu ne derece yordadığını araştırmışlardır. 142 yetişkinden elde edilen verilerle yürütülen hiyerarşik regresyon analizi sonuçları, algılanan sosyal damgalanmanın psikolojik yardım almaya

ilişkin tutumun anlamlı bir yordayıcısı olduğunu göstermiştir. Ayrıca araştırmanın bir diğer bulgusu, psikolojik sorunlarının çözümünde tedavinin yararlı olmayacağına inanan kişilerin genel bir uzmanla sorunlarını konuşmaya daha az istekli olduğudur.

Barney, Griffiths, Jorm ve Christensen (2006), 1312 yetişkin Avustralyalıyla gerçekleştirdikleri araştırmada depresyon için çeşitli kaynaklardan yardım alma oranını, depresyon için yardım almayla ilgili toplumun tutumunu, diğerlerinin tutumlarıyla ilgili kişilerin inançlarını ve yardım alma olasılığında damgalanma korkusunun rolünü araştırmışlardır. Araştırma bulguları, psikolojik yardım alma olasılığının, yardım alınacak kaynağa bağlı olarak değiştiğini, ayrıca yardım alınacak kaynakla ilişkili olarak damgalanma korkusunun da değiştiğini, en fazla damgalanma korkusunun sırasıyla psikiyatrist (% 44), psikolog (% 38), psikolojik danışman (% 34) ve hekimden (% 32) yardım alma olasılığı durumunda yaşanabileceğini göstermiştir. Araştırma bulguları ayrıca, psikolojik yardım alma nedeniyle algılanan toplumsal damgalanmanın ve kendini damgalamanın, her bir kaynaktan psikolojik yardım alma niyetini anlamlı olarak yordadığını ve her iki damgalanma türünün de yardım alma olasılığını azalttığını, diğer insanların olumsuz tepki verebileceğine ilişkin algıların psikolojik yardım alma olasılığını etkilediğini ortaya koymuştur.

Krogh (2006), üniversite öğrencileriyle yürüttüğü araştırmasında, depresyon (246) ve alkol kullanımı (146) sorunu yaşayan kişilerin psikolojik yardım alma niyetinde yaklaşma (tutum, sıkıntı, sosyal destek, sorunun varlığı) ve kaçınma (kendini açma, normatif inançlar, erkeksi cinsiyet rolü, damgalanma) faktörlerinin rolünü belirlemeye çalışmıştır. Depresyon ile ilgili olarak psikolojik yardım alma niyetinde yaklaşma faktörlerinden psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve kaçınma faktörlerinden sadece damgalanma değişkenlerinin anlamlı birer yordayıcı olduğu belirlenmiş ve söz konusu faktörlerin toplam varyansın % 27'sini açıkladığı görülmüştür. Depresyonda olduğu gibi, alkol kullanımı konusundaki sorunlar ile ilgili olarak psikolojik yardım alma niyetinde yaklaşma faktörlerinden tutum ve kaçınma faktörlerinden damgalanma değişkenlerinin anlamlı birer yordayıcı olduğu belirlenmiş ve söz konusu faktörlerin toplam varyansın % 28'sini açıkladığı görülmüştür. Depresyon ile ilgili olarak psikolojik yardım alma niyetinin aksine sosyal destek değişkeninin alkol kullanımı konusundaki sorunlar ile ilgili olarak psikolojik yardım alma

niyetinin anlamlı bir yordayıcı olduğu bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, ne psikolojik rahatsızlığın ne de problemin varlığını kabul etmenin depresyon veya alkol kullanımıyla ilgili sorunlar konusunda psikolojik yardım alma niyetinin yordayıcısı olduğunu göstermiştir. Sosyal desteğin, kendini açma ile depresyon arasındaki ilişkide aracılık etkisine sahip olduğu görülmüştür.

Vogel, Wade ve Hackler (2007), psikolojik yardım alma nedeniyle algılanan sosyal damgalanma algısı ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalamanın ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracılık etkisini araştırmışlardır. 676 kişiden elde edilen verilerle yürütülen yapısal eşitlik modeli analizi sonuçları, psikolojik yardım alma nedeniyle algılanan sosyal damgalanma ve psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalamanın psikolojik yardım almaya ilişkin tutumdaki varyansın % 57'sini ve psikolojik yardım alma niyetindeki varyansın % 34'ünü açıkladığını göstermiştir. Ayrıca analiz sonuçları, psikolojik yardım alma nedeniyle algılanan sosyal damgalanma ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide, psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalamanın ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun tam olarak aracılık ettiğini (fully mediated) ortaya koymuştur.

Shea ve Yeh (2008), Asyalı Amerikan üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarında kültürel değerlere bağlılığın, psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanmanın, ilişkisel-bağımsız benlik yöneliminin, cinsiyet ve yaşın rolünü incelemişlerdir. Ayrıca, kültürel değerlere bağlılık ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumda psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanmanın aracılık işlevini belirlemeye çalışmışlardır. Araştırmanın katılımcılarını 219 lisans ve lisansüstü öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda, kültürel değerlere bağlılığın ve psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanmanın psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı; ilişkisel-bağımsız benlik yöneliminin, cinsiyet ve yaşın ise psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Bunun yanında, aracılık etkisini sınamaya yönelik gerçekleştirilen analizlerde cinsiyet ve yaş kontrol edildikten sonra kültürel değerlere bağlılığın psikolojik yardım almaya ilişkin tutum üzerindeki etkisi psikolojik

yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma değişkeni modele dâhil edildiğinde düşmesine rağmen, aracılık etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı anlaşılmıştır.

Eisenberg, Downs, Golberstein ve Zivin (2009), 13 farklı üniversitede öğrenim gören 5555 lisans ve lisansüstü öğrencisiyle yürüttükleri araştırmalarında psikolojik yardım alma davranışı, psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma ve psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalama arasındaki ilişkiyi irdelenmişlerdir. Araştırma bulguları, öğrenciler arasında sosyal damgalanmanın, kendini damgalamaya göre daha yüksek olduğunu, erkeklere oranla kadınların daha az damgalanma korkusu yaşadıkları, Asyalı öğrencilerin diğer tüm gruplara oranla daha fazla damgalanma korkusu yaşadıklarını göstermiştir. Araştırmada, psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma ile psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalama arasında pozitif yönde ilişki olduğu bulunmuştur. Araştırmaya katılan kişiler arasında daha genç olanların, uluslararası öğrenci olanların, dini inançlarına daha fazla bağlı olanların ve heteroseksüel olanların kendini damgalama korkularının daha fazla olduğu araştırmanın diğer bulguları arasındadır.

Ludwikowski, Vogel ve Armstrong (2009), 509 üniversite öğrencisiyle kariyer psikolojik danışmanlığına yönelik tutumlarda psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanmanın, kişiye yakın olanların damgalamasının ve kendini damgalamanın rolünü incelemişlerdir. Araştırmanın bulguları, psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma ve kişiye yakın olanların damgalaması arttıkça kişinin kendini damgalamasının arttığını ve sonuçta kariyer psikolojik danışmanlığına ilişkin tutumları olumsuz olarak etkilediğini göstermiştir. Ayrıca, psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalamadaki varyansın % 60'ının ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumdaki varyansın % 42'sinin modeldeki değişkenler tarafından açıklandığı bulunmuştur.

Vega, Rodriguez ve Ang (2010), 200 Latin katılımcıyla gerçekleştirdiği araştırmada damgalanma ile ilgili konuların depresyon için alınan tedavi, depresyon semptomlarını yönetme/idare etme ve tedavi için planlanan randevuları kaçırma arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Lojistik regresyon analizi sonuçları, damgalanma algısı yüksek olan kişilerin daha az tedavi gördüklerini, depresyon semptomlarını daha az yönettiklerini/idare ettiklerini ve tedavi için planlanan randevuları daha çok

kaçırdıklarını göstermiştir. Bu bulguların yanı sıra, damgalanma algısı arttıkça depresyonu aileye veya arkadaşlara açmanın azaldığı, bir ruh sağlığı uzmanından yardım alma olasılığının daha az olduğu ve bu bulguların depresyonun tüm düzeylerinde görüldüğü bulunmuştur.

Conner ve diğerleri (2010), Afrika kökenli ve beyaz Amerikan olmak üzere toplam 248 depresyonu olan ileri yaşlardaki yetişkinle etnik kökenin, psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanmanın ve içselleştirilmiş damgalanmanın (damgalanmış bireylerin kendileri hakkındaki olumsuz tutumları) psikolojik yardım alma tutum ve davranışındaki etkisini incelemiştir. Araştırmanın bulguları, psikolojik yardım alma tutumunun etnik kökene göre farklılaştığını, depresyonu olan yetişkinlerin daha fazla sosyal damgalanma algısı yaşadıkları ve hâlihazırda psikolojik danışma alma olasılıklarının ve niyetlerinin olmadığını göstermiştir. Damgalanma algısının etnik kökene göre farklılaştığı kısmen doğrulanmıştır; çoklu regresyon analizi sonucunda içselleştirilmiş damgalanma algısının, etnik köken ile psikolojik yardım alma tutumu arasındaki ilişkide kısmi aracılık (partially mediator) etkisine sahip olduğu bulunmuştur.

Bathje ve Pryor (2011), 211 üniversite öğrencisiyle yürüttükleri araştırmada psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma farkındalığı, psikolojik yardım alan kişileri sosyal damgalama, psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalama, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırma sonucunda, depresyon için psikolojik yardım alan bir akrana sempati duyan kişinin psikolojik yardım almayla ilgili orta düzeyde benlik saygısına sahip oldukları (daha az kendilerini damgaladıkları) ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğu bulunmuştur. Ruh sağlığı sorunu olduğu için birini suçlama ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum arasında doğrudan bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca, psikolojik yardım alan kişilere sempati duymanın, sosyal damgalanma farkındalığı ile kendini damgalama arasındaki ilişkide kısmi aracı, sosyal damgalanma farkındalığı ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum arasındaki ilişkide kendini damgalamanın tam aracı olduğu bulunmuştur. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun kendini damgalama ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide tam aracı olduğunun tespit edilmesi araştırmanın diğer bulguları arasındadır.

Sonuç olarak, psikolojik yardım alma nedeniyle damgalanma konusunda yapılan araştırmalara bakıldığında araştırmalarda iki tür damgalamadan söz edildiği görölmektedir. Bunlardan ilki psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma ve bir diğeri psikolojik yardım alma nedeniyle kişinin kendini damgalamasıdır. Genel olarak araştırma bulguları incelendiğinde ise psikolojik yardım alma nedeniyle algılanan sosyal damgalanmanın ve kendini damgalamanın psikolojik yardım alma niyetinin anlamlı birer yordayıcısı olduğu ve her iki damgalanma türünün de yardım alma olasılığını azalttığını, diğer insanların olumsuz tepki verebileceğine ilişkin algıların psikolojik yardım alma niyetini etkilediğini ortaya koymaktadır.

2.5.4 Tedavi Korkularıyla İlgili Bazı Araştırmalar

Tedavi korkuları kavramını psikolojik yardım alma literatürüne ilk olarak kazandıran isimler Pipes, Schwarz ve Crouch'dir (1985). Onlar, üniversitelerin psikolojik danışma merkezinden yararlanma ile tedavi korkusu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla psikoterapi hakkındaki düşünceler ölçeğinin 15 maddelik ilk hâlini geliştirmişlerdir. Üniversitelerin psikolojik danışma merkezini kullanan 94 öğrenci ve bu merkezi kullanmayan 104 öğrenciden elde ettikleri veriler ile üniversite psikolojik danışma merkezini kullanan öğrencilerin kullanmayan öğrencilere göre daha az tedavi korkusu yaşadığını göstermişlerdir.

Kushner ve Sher (1989), tedavi korkusu ve ruh sağlığı hizmetlerini kullanma arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla araştırmalarının ilk aşamasında Pipes, Schwarz ve Crouch (1985) tarafından geliştirilen psikoterapi hakkındaki düşünceler ölçeğinin faktör yapısını gözden geçirmişlerdir. Psikolojik danışma almak üzere olan 92 ve böyle bir yardımı şu an almayı düşünmeyen 526 kişiden elde ettikleri verilerle ölçeğe 4 madde daha ekleyerek 3 faktörlü bir yapıya ulaşmışlardır. Araştırmanın ikinci aşamasında ise oluşturulan yeni ölçek ile ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanma ve psikolojik rahatsızlık arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuçta, psikolojik danışma almak üzere olan kişilerin tedavi korkularının daha az olduğu; diğer bir ifadeyle tedavi korkusu yüksek olan kişilerin, hizmetlerden diğerlerine göre daha az yararlandıkları bulunmuştur. Ayrıca, tedavi korkuları ile psikolojik rahatsızlık arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Giles ve Dryden (1991), 18-55 yaş aralığındaki 96 katılımcıyla katılımcıların cinsiyeti, yardımın hangi uzmandan (psikolojik danışman, klinik psikolog, psikiyatrist) alındığı ve tedavi korkuları arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Araştırma bulguları, katılımcıların cinsiyeti ile psikolojik yardım alacakları uzmanın cinsiyetine ilişkin tercihleri arasında ilişki olduğunu, kadınların kadın uzmanlardan yardım almak istediklerini, erkeklerin büyük çoğunluğunun ise cinsiyete ilişkin bir tercihte bulunmadıklarını göstermiştir. Araştırma bulguları ayrıca, duygusal sorunlar için tedavi korkularının kadınlar ve erkekler arasında farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Yapılan analizlerde, katılımcının cinsiyeti, psikolojik yardımın hangi uzmandan alındığı ve terapistin tepkiselliği alt boyutunda bir etkileşim olduğu görülmüştür. Buna göre kadınların erkeklere göre klinik psikoloğun tepkiselliğiyle daha az ilgilendikleri ancak terapist psikolojik danışman olduğunda, terapistin tepkiselliğiyle kadınların erkeklere göre biraz daha fazla ilgilendikleri, en çok ilginin ise terapistin psikiyatrist olduğu durumda yaşanacağı bulunmuştur. Katılımcıların cinsiyeti, psikolojik yardımın hangi uzmandan alındığı ve tedavi korkuları etkileşimleri incelendiğinde, en fazla tedavi korkusunun kadın katılımcıların psikiyatriste ilişkin tedavi korkusu derecelendirmelerinde olduğu görülmüştür.

Deane ve Chamberlain (1994), 263 üniversite öğrencisiyle tedavi korkuları, kaygı ve psikolojik rahatsızlığın psikolojik yardım alma niyetini ne derece yordadığını incelemiştir. Araştırma bulguları, tedavi korkuları ölçeğinin alt boyutlarından olan imaj sorunu, zorlanma sorunu ve damgalanma sorununun, ayrıca psikolojik rahatsızlığın, psikolojik yardım alma niyetini anlamlı olarak yordadığını ortaya koymuştur. Bunun yanında araştırmacılar, psikolojik rahatsızlık düzeyi düşük olan öğrencilerin, psikolojik rahatsızlık düzeyi orta ve yüksek olan öğrencilere oranla toplam tedavi korkuları puanlarının da düşük olduğunu bulmuştur.

Deane ve Todd (1996), 107 üniversite öğrencisinden elde ettikleri verilerle psikolojik yardım alma niyetinin, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, tedavi korkuları, psikolojik rahatsızlık ve cinsiyet değişkenleri tarafından ne derece yordandığını ve bu değişkenlerin yordama güçlerinin yardım alınacak sorun türüne bağlı olarak değişip değişmediğini araştırmışlardır. Söz konusu dört değişken kişisel-duygusal sorun yaşayan kişilerin psikolojik yardım alma niyetine ilişkin varyansın %

50'sini açıklamıştır. Ayrıca, araştırmacılar psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun tedavi korkuları tarafından % 30 oranında açıklandığını bulmuşlardır. İntihar dūřünceleri olan kişilerin psikolojik yardım alma niyetini sadece psikolojik yardım almaya ilişkin tutum değişkeni anlamlı olarak yordamıştır.

Cepeda-Benito ve Short (1998), 732 üniversite öğrencisiyle psikolojik yardım alma olasılığı, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, tedavi korkuları, psikolojik rahatsızlık, algılanan sosyal destek ve kendini saklama eğilimi arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Sonuçlar, kendini saklama eğilimi, psikolojik rahatsızlık ve ihtiyaç duyulan psikolojik tedaviden kaçma arasında pozitif ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca, düşük sosyal destek ve daha fazla yardım alma olasılığı arasında bir ilişki bulunmasına rağmen, kendini saklama eğilimi yüksek olan kişilerde bu ilişki gözlenmemiştir. Psikolojik ve kişilerarası sorunlar için genel psikolojik rahatsızlık düzeyi, yardım alma olasılığını yordamıştır. Tedavi korkuları arttıka akademik sorunlar için psikolojik yardım alma olasılığının arttığı bulunmuştur.

Bullych (1998), 150 ergenle yürüttüğü araştırma kapsamında tedavi korkusu, daha önceki psikolojik danışma deneyimi, psikolojik danışmadan beklenen yarar ile psikolojik yardım alma olasılığı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre kız öğrencilerin erkek öğrenciler ile karşılaştırıldığında, psikolojik danışman'ın yararına ilişkin daha olumlu beklentileri olduğu, kızlar ve erkekler arasında tedavi korkuları açısından istatistiksel olarak anlamlı tek farkın artikülasyon sorunlarında olduğu, kız ve erkek öğrencilerin toplam tedavi korkusu puanları benzer olmasına rağmen kız öğrencilerin puanlarındaki değişimin daha fazla olduğu; ayrıca daha önce psikolojik danışma yardımı alanların bu deneyimi daha yararlı buldukları görülmüştür. Araştırmanın katılımcılarından elde edilen verilere göre daha önce psikolojik danışma yardımı alanların tedavi korkularının daha az olacağı ve son olarak, tedavi korkusu yüksek olan kişilerin psikolojik yardım alma niyetlerinin daha düşük olacağı beklentisi istatistiksel olarak doğrulanmamış olmasına rağmen ilişkilerin beklenen yönde olduğu görülmüştür.

Carlson (2001), 231 beyaz erkek üniversite öğrencisinin kadın veya erkek terapist seçimi ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarını açıklamak için bazı demografik değişkenlerin, cinsiyet rol çatışmasının, cinsiyet rollerine ilişkin tutumun ve

tedavi korkularının rolünü belirlemek amacıyla yapısal eşitlik analizini kullanarak iki farklı modeli sınamıştır. Araştırmanın bulguları, her iki modelde de cinsiyet rol çatışmasının, cinsiyet rollerine ilişkin tutumun, tedavi korkularının ve daha önceki psikolojik danışma deneyiminin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumla doğrudan ilişkili olduğunu göstermiştir. Cinsiyet rol çatışmasının, cinsiyet rollerine ilişkin tutumun, daha önceki psikolojik danışma deneyiminin, yakın arkadaşın cinsiyetinin ve sosyo-ekonomik durumun psikolojik yardım almaya ilişkin tutumla dolaylı olarak ilişkili olduğu görülmüştür. Test edilen I. modelde, cinsiyet rol çatışması yaşayan katılımcıların daha fazla tedavi korkuları yaşadığı ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının olumsuz olduğu bulunmuştur. Ayrıca, geleneksel cinsiyet rol tutumuna sahip erkeklerin benzer biçimde, daha fazla tedavi korkuları yaşadığı ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının olumsuz olduğu anlaşılmıştır.

Skultety (2003), yaşları 40 ile 91 arasında değişen 214 kadın ve 129 erkek ileri yaştaki yetişkin katılımcıyla yürüttüğü araştırmada çeşitli demografik değişkenlerin, içsel ve dışsal engellerin, tedavi korkusunun, kendini saklamanın, yaşlılıkla ilgili sorunların ve hafızayı kontrol edebilmenin ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanmadaki rolünü incelemiştir. Örnekleme, II. Dünya Savaşı sonrasında doğanlar ve II. Dünya Savaşı Sonrası'ndaki dönemde yetişkin olanlar ile İkinci Dünya Savaşına katılanlar ve Depresyonlular olmak üzere ikiye bölünmüştür. Analizler sonucunda, diğer bütün önemli bireysel engeller kontrol edildiğinde, bazı değişkenlerin ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanmada anlamlı yordayıcı değişkenler oldukları görülmüştür. II. Dünya Savaşı sonrasında doğanlar için bu değişkenler: sağlık statüsü, doktora gitme, sağlık sigortası bilgisi, depresyon, tedavi korkuları ölçeğinin terapistin tepkiselliği alt ölçeği, kendini saklama ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumdur. II. Dünya Savaşı Sonrası'ndaki dönemde yetişkin olanlar için bu değişkenler: tıbbi bakım görme, hafızadaki kaçınılmaz kayba ilişkin inanç, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve sağlık sigortası bilgisidir. Tek başlarına kontrol edildiğinde bazı ek değişkenlerin de anlamlı olduğu görülmüştür. Bu değişkenler, II. Dünya Savaşı sonrasında doğanlar için cinsiyet ve hafızayı kontrol edebilme ölçeğinin alt boyutları, II. Dünya Savaşı Sonrası'ndaki dönemde yetişkin olanlar için dindarlık ve her iki grup içinde tedavi korkusu ölçeğinin zorlanma sorunu alt boyutudur. Son olarak, depresyonu olan

bireylerin depresyonlu olmayan bireylerle karşılaştırıldığında daha fazla tedavi korkularına sahip oldukları görülmüştür.

Guajardo (2008), madde kullanımı tedavisi programındaki danışanlara uygulanan psikoeğitim müdahalesinin psikolojik danışmaya ilişkin beklentiler, psikolojik danışmaya ilişkin tedavi korkuları, terapötik çalışma uyumu ve terapötik sonuçlar üzerindeki etkisini araştırmıştır. Çoklumedya uygulamasına maruz kalan grup ve kontrol grubu tedavi korkusu açısından karşılaştırıldığında, *grup × zaman* ve *grup × daha önceki deneyim × zaman* etkileşimlerinin anlamlı olmadığı bulunmuştur. Psikolojik danışmaya ilişkin beklentiler açısından gruplar karşılaştırıldığında, *grup × daha önceki psikolojik danışma deneyimi × zaman* etkisi anlamlı bulunmamasına rağmen *daha önceki psikolojik danışma deneyimi × zaman* arasındaki etkileşim anlamlı bulunmuştur. Bunun üzerine gruplar, daha önceki deneyime göre terapi alan ve almayan yerine daha önceki madde-alkol terapisi deneyimi ve ruh sağlığı terapisi deneyimi olmak üzere tekrar gruplandırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, daha önce madde-alkol terapisi deneyimi olmayanların psikolojik danışmadan beklentiler ölçeğindeki danışanın katılımına ilişkin beklentiler alt boyutundan daha yüksek puan aldıkları, öte yandan daha önce madde-alkol terapisi deneyimi olanların psikolojik danışmadan beklentiler ölçeğindeki kolaylaştırıcı faktörler alt boyutuna ilişkin beklentiler alt boyutundan da yüksek puan aldıkları görülmüştür. Terapötik çalışma uyumu ve terapötik sonuçlar konusunda da deney grubu ve kontrol grubu arasında anlamlı düzeyde fark tespit edilmemiştir.

Zartaloudi ve Madianos (2010), toplum ruh sağlığı merkezine başvuran 290 bireyle tedavi korkularının psikolojik yardım alma davranışını nasıl etkilediğini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda, daha az tedavi korkusuna sahip bireylerin, daha olumlu sosyal ağ yönelimine, psikolojik yardım almaya ilişkin tutuma, psikiyatri hakkında daha olumlu fikirlere sahip oldukları görülmüştür.

Özetle, tedavi korkuları konusunda yapılan araştırmalar incelendiğinde tedavi korkularının psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun ve psikolojik yardım alma niyetinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu ve tedavi korkusu yüksek olan kişilerin, hizmetleri diğerlerine göre daha az kullandıkları görülmektedir.

2.5.5 Beklenen Yarar ve Riskle İlgili Bazı Araştırmalar

Fende (2003), psikolojik danışma süreci hakkında bilgisi olmayan kişilere terapi hakkında bilgi vermek amacıyla hazırlanan video destekli interaktif CD-ROM eğitiminin katılımcıların tedavi korkularını azaltma, terapiden beklentileri ile psikolojik yardım alma olasılıklarını artırma üzerindeki etkisini araştırmıştır. Araştırmanın bulguları, video destekli interaktif CD-ROM eğitiminin verildiği grubun ve sadece bilginin verildiği grubun, kontrol grubu ile karşılaştırıldığında tedavi korkularının azaldığı, çoklu medya grubunun tedavi korkularını azaltmadaki etkililiğinin sadece bilgi verilen grup ile karşılaştırıldığında daha anlamlı olduğu görülmüştür. Danışanın rolleri ile terapi süreç ve sonucuna ilişkin beklentilerin değişmesinde de video destekli interaktif CD-ROM eğitiminin etkili olduğu bulunmuştur. Diğer taraftan, psikolojik yardım alma olasılığını artırmada herhangi bir eğitimin etkili olmadığı bulunması araştırmanın diğer bulguları arasındadır.

Cusack, Deane, Wilson ve Ciarrochi (2006), psikolojik danışma alan erkeklerin psikolojik yardım alma niyetlerini araştırmışlardır. Erkeklerin tedaviyi yararlı bulma algıları, bir uzmandan yardım alma niyetlerini yordamıştır. Araştırmanın bir başka bulgusu, tedavinin yararlı olacağı beklentisinin gelecekteki psikolojik yardım alma niyetiyle olumlu yönde ilişkili olduğudur.

Shaffer ve diğerleri (2006), 821 lisans öğrencisiyle psikolojik yardım alma niyeti ile yetişkin bağlanması arasındaki ilişkide psikolojik danışmadan beklenen yarar, risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracı olup olmadığını belirlemeyi amaçlamışlardır. Yapısal eşitlik analizi sonuçları, yüksek bağlanma kaçınması ve daha az psikolojik yardım alma niyeti arasındaki bağda düşük yarar beklentisi, beklenen yüksek risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin daha az olumlu tutumun aracı olduğunu göstermiştir. Bunun tersine, yüksek bağlanma kaygısı ve daha fazla psikolojik yardım alma niyeti arasındaki bağda yüksek yarar, düşük risk beklentisi ve psikolojik yardım almaya ilişkin daha fazla olumlu tutumun aracı olduğu anlaşılmıştır. Diğer bir ifadeyle, bağlanmanın psikolojik danışmadan risk ve yarar algısına katkı sağladığı ve bunun psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile psikolojik yardım alma niyetini etkilediği bulunmuştur.

Arorash (2007), 250 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirdiği araştırmasında psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun, genel psikolojik danışma beklentisinin ve çok kültürlü psikolojik danışma beklentisinin psikolojik yardım alma davranışını ne ölçüde yordadığını araştırmıştır. Lojistik regresyon analizi sonuçları, genel psikolojik danışma beklentilerinden kişisel bağlılık ve kolaylaştırıcı faktörlerin psikolojik yardım alma davranışını en iyi şekilde yordadığını göstermiştir. Ayrıca, psikolojik danışma almaya ilişkin olumlu tutum ile psikolojik danışmaya kişisel bağlılıktaki yüksek beklentilerin psikolojik yardım alma davranışını yordadığı gözlenmiştir. Çok kültürlü psikolojik danışma servislerinden yararlanmaya ilişkin beklentilerin, psikolojik yardım alma davranışının belirleyicisi olmadığı araştırmanın diğer bir bulgusudur.

Pietruszka (2007), 261 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirdiği araştırmasında cinsiyet ve sosyal desteğin hem psikolojik yardım almaya ilişkin tutumda hem de psikolojik yardım alma niyetinde etkilerini gözlenen değişkenlerle yol analizi (path analizi) tekniğini kullanarak incelemiştir. Bunun yanında; psikolojik sıkıntı, algılanan sosyal damgalanma, algılanan yarar, kendini açmaya isteklilik, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve sosyal normun aracılık rolü de belirlenmiştir. Psikolojik yardım almaya ilişkin önerilen modelde psikolojik danışmadan beklenen yararın en önemli etkiye sahip olduğu gözlenmiştir. Araştırma bulgularına göre algılanan yarar hem psikolojik yardım almaya ilişkin tutumda hem de psikolojik yardım alma niyetinde en güçlü dolaylı ve toplam etkiye sahiptir. Ayrıca, algılanan yararın; sosyal destek, daha önceki psikolojik danışma ve cinsiyet ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkilerde aracılık rolüne sahip olduğu bulunmuştur.

Vogel, Wade ve diğerleri (2008), 295 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmalarında duyguları ifade etmede açıklık ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide psikolojik danışmadan beklenen risk ve yarar algısı ile psikolojik rahatsızlığın aracı olup olmadığını araştırmışlardır. Araştırmadan elde edilen bulgular, duyguları ifade etmede açıklık ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum arasındaki ilişkide psikolojik danışmadan beklenen risk ve yarar algısının aracı olduğu ve duyguları ifade etmede açıklık ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun, psikolojik danışmadan beklenen risk ve yarar

algısının tam aracı (fully mediator) olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun varyansının % 53'ünün ve psikolojik yardım alma niyetinin varyansının % 41'inin modeldeki değişkenler tarafından açıklandığı açığa çıkmıştır.

Vogel, Gentile ve diğerleri (2008), televizyon programlarına maruz kalma, terapi algısı (örn. algılanan sosyal damgalanma, beklenen risk ve yarar, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum) ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkileri 369 lisans öğrencisinden elde ettiği verilerle yapısal eşitlik analizi kullanarak incelemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, televizyon programlarına maruz kalma ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum arasındaki ilişkide sosyal damgalanma ve psikolojik danışmadan beklenen yarar algısının tam aracı olduğu, televizyon programlarına maruz kalma ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide ise psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun, sosyal damgalanma ve psikolojik danışmadan beklenen yarar algısının tam aracı olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun varyansının % 54'ünün ve psikolojik yardım alma niyetinin varyansının % 47'sinin modeldeki değişkenler tarafından açıklandığı bulunmuştur.

Vogel, Michaels ve Gruss (2009), 196 üniversite öğrencisinin psikolojik yardım almaya ilişkin niyeti ile ebeveynlerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları, çocukların psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalaması, psikolojik danışmadan bekledikleri risk ve yarar arasındaki ilişkide, çocukların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumunun aracı bir değişken olup olmadığını incelemiştir. Araştırmanın bulguları, ebeveynlerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının, psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalamanın ve psikolojik danışmadan beklenen yararın çocukların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları aracılığıyla onların psikolojik yardım alma niyetini belirlediğini göstermiştir. Öte yandan, psikolojik danışmadan beklenen risk ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ayrıca, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun varyansının % 57'sinin ve psikolojik yardım alma niyetinin varyansının % 48'inin modeldeki değişkenler tarafından açıklandığı açığa çıkmıştır.

Kakhnovets (2011) kişilik özellikleri, psikolojik danışmadan beklentiler ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlar arasındaki ilişkiyi, 411 üniversite

öğrencisinden elde ettiği verilerle incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, psikolojik danışmadan beklentiler ölçeğinin alt boyutları olan kişisel adanmışlığın, kolaylaştırıcı koşulların ve desteğin hem kadın hem de erkek öğrenciler için psikolojik yardım almaya ilişkin tutumla ilişkili olduğu bulunmuştur. Buna göre psikolojik danışma sürecinde kendinin de çalışması gerektiğini düşünen ve sorumluluk alan kişilerin (kişisel adanmışlık), psikolojik danışmana güveneceğini ve psikolojik danışman'ın da kendini kabul edip kendisine güveneceğini düşünen (kolaylaştırıcı koşullar) kişilerin ve psikolojik danışman'ın kendisiyle yakından ilgileneceğini düşünen kişilerin (destek), psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğu görülmüştür. Araştırma bulguları ayrıca, psikolojik danışmadan beklentilerin, kişilik özellikleri ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide düzenleyici olduğunu göstermiştir.

Sonuç olarak, psikolojik danışmana kendini açmaktan beklenen yarar ve risk konusunda gerçekleştirilen araştırmalar göz önünde bulundurulduğunda, psikolojik danışmana kendini açmaya ilişkin beklentilerin bu araştırmada konu edinilen diğer değişkenler ile karşılaştırıldığında nispeten psikolojik yardım alma literatüründe yeni yeni çalışılmaya başlandığı söylenebilir. Bu araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre, psikolojik danışmadan beklenen yararın psikolojik yardım alma niyetini doğrudan yordadığı öte yandan, psikolojik danışmadan beklenen riskin ise yaşamlarında sorun yaşayan kişilerin psikolojik yardım alma niyetini yordadığı anlaşılmaktadır.

2.6 Araştırma Konusuyla İlgili Yurt İçinde Yapılmış Bazı Araştırmalar

Ruh sağlığı hizmeti ihtiyacı ve/veya psikolojik yardım alma düzeyine ilişkin Türkiye'de yürütülen oldukça az araştırma bulunmaktadır.

Türkiye'de psikolojik yardım alma konusunda ilk araştırmalardan biri Özbay (1996) tarafından gerçekleştirilmiştir. Üniversite öğrencilerinin problem alanları ile psikolojik yardım alma tutumları arasındaki ilişkinin konu edildiği bu araştırma 350 öğrenciyle yürütülmüştür. Araştırmanın bulguları, en çoktan en aza doğru sırasıyla aile ile ilgili sorunlar, akademik ve mesleki sorunlar, depresyon, nevrotik eğilimler ve kişilerarası ilişkilerde sorun yaşayan öğrencilerin daha çok psikolojik yardım alma eğilimine sahip olduklarını göstermiştir.

Türküm'ün (2000), üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları ile kendilerini açma eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmanın sonucunda, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile kendini açma eğilimi arasında yüksek bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bunun yanı sıra, kadın ve erkek üniversite öğrencilerinin, kendilerini açtıkları konuların sıralamasının aynı olmasına karşın, açıldıkları kişiler sıralamasının farklı olduğu bulunmuştur. Ayrıca, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun kendini açma eğilimi, cinsiyet, cinsel konularda kendini açma, karşı cinse ve psikolojik danışmana açılma ve psikolojik yardım alma deneyimine sahip olma tarafından açıklandığı belirlenmiştir.

Türküm (2001), yaptığı diğer bir araştırmada stresle başa çıkma, iyimserlik, bilişsel çarpıtma ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlar arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlamıştır. 323 kız ve 175 erkek katılımcıyla yürütülen araştırmanın sonuçları, kadın öğrencilerin, sosyal destek arama ve soruna yönelme türünden başa çıkma yollarını daha çok kullanma ve psikolojik yardım almaya ilişkin daha olumlu tutumlara sahip olma açısından erkeklerden farklılaştığını göstermiştir. İyimserlik, bilişsel çarpıtma, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve cinsiyetin stresle başa çıkmayı yordadığı; psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu ise cinsiyet, stresle başa çıkma ve bilişsel çarpıtmanın yordadığı araştırmanın diğer bulguları arasındadır.

Ayaydın ve Özbay (2003), psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, problem çözme becerileri, problem alanları ile bazı demografik değişkenler arasındaki ilişkileri 400 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirdikleri araştırmada incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile problem çözme becerileri arasında bir ilişki olmadığı görülmüştür. Problem alanlarından, kişilerarası ilişkiler ve nevrotik eğilimlere yönelik sorunları daha fazla yaşayan kişilerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının daha olumsuz olduğu ayrıca, anne eğitim düzeyinin düşmesinin tutumları olumsuz biçimde etkilediği bulunmuştur.

Kilinc ve Granello (2003), Amerika'da eğitim gören Türk üniversite öğrencileriyle yürüttükleri araştırmada öğrencilerin yaşadıkları sorunları, psikolojik yardım kaynaklarını ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumla ilişkili faktörleri belirlemeye çalışmışlardır. Araştırma sonucunda, kültürleşme düzeyi düşük olan öğrencilerin akademik, dil ile ilgili ve tıbbi/fiziksel sağlık sorunlarını daha fazla

yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca, öğrenciler ruhsal sağlık konusundaki bilgilerini temel olarak medya yoluyla kazandıklarını belirtmişlerdir. Araştırma bulguları, pek çok öğrencinin profesyonel bir kaynağı kullanmak yerine psikolojik yardım almak için arkadaşına yöneldiğini göstermiştir. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, akademik alan, sosyo ekonomik durum, dindarlık, kültürleşme düzeyi ve ruhsal hastalık hakkındaki inançlar gibi değişkenler tarafından açıklandığı bulunmuştur.

Şahin ve Özbay (2003), psikolojik yardım almaya ilişkin tutumda empatik eğilim ve psikolojik belirtilerin rolünü incelemişlerdir. 450 üniversite öğrencisinden elde edilen verilerle yapılan analizler sonucunda, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeğinin alt boyutlarından kişilerarası duyarlılık, zorlanma, ihtiyaç hissetme ve psikolojik danışmaya olan inanç üzerinde empatik eğilim ve psikolojik belirti değişkenlerinin etkisinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca psikolojik belirtilerin, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile empatik eğilim arasında aracı değişken olduğu belirlenmiştir.

Arslantaş (2005), 490 yetişkinle psikolojik yardım alma tutumunun sosyo-demografik özelliklere göre gösterdiği farklılıkları ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile stresle baş etme, algılanan sosyal destek ve genel sağlık durumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın bulgularına göre eğitim durumu ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeğinin zorlanma, danışmaya olan inanç ve sosyal kabul alt boyutları arasında fark olduğu ve ekonomik durum ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeğinin zorlanma ve psikolojik danışmaya olan inanç alt boyutları arasında fark olduğu ortaya çıkmıştır. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeğinin alt boyutları ile stresle başa çıkma davranışının alt ölçek puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Algılanan arkadaş desteği ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeğinin alt boyutlarından zorlanma ve psikolojik danışmaya olan inanç arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ve ayrıca, aileden alınan destek ile psikolojik yardım alma konusunda zorlanma, psikolojik danışmaya duyulan inanç ve ihtiyaç hissetme arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan, genel sağlık algısı ile kişiler arası açıklık, ihtiyaç hissetme ve sosyal kabul arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Demir ve Koydemir (2005), üniversite öğrencilerinin yardım alma davranışlarını ve öğrencilerin hangi sorunlar için kim veya kimlerden yardım aldığını araştırmışlardır. 133 kişi üzerinden yürütülen araştırma sonuçları, öğrencilerin yardım alınan sorun türüne bağlı olarak yardım aldıkları kaynakların çeşitlendiğini göstermiştir. Akademik sorunlar ve meslek/gelecekle ilgili sorunlar için akademik danışman ve arkadaş temel yardım kaynağı olarak belirtilmiştir. Aile ile ilgili sorunlarda ise öğrencilerin ya arkadaşlarına danıştıkları ya da sorunlarını kendi başlarına çözmeye çalıştıkları anlaşılmıştır. Benzer biçimde, kişisel sorunlarda öğrenciler arkadaşları veya kendileri aracılığıyla sorunlarını çözmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Amaçsızlık, utangaçlık ve karamsarlık gibi konularda ise öğrencilerin psikolojik yardım almak için psikolojik danışmanı tercih ettikleri görülmüştür. Sosyal sorunlarda sorunlarının üstesinden kendilerinin gelmeye çalışmalarının tespit edilmesi araştırmanın diğer bir bulgusudur.

Kalkan ve Odacı (2005), cinsiyet ve cinsiyet rolünün psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarla ilişkisini araştırmışlardır. 539 üniversite öğrencisinden elde edilen veriler, kadınların psikolojik yardım almaya ilişkin daha olumlu tutumlara sahip olduğunu, kadınsılık rolü ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlar arasında ilişki olduğunu, buna karşın erkeksilik rolü ile tutumlar arasında bir ilişki olmadığını göstermiştir.

Annaberdiyev (2006), Türkiye’de öğrenim gören Türk Cumhuriyetleri ve Türk üniversite öğrencilerinin hem psikolojik yardım alma tutumlarını, psikolojik ihtiyaçlarını ve psikolojik uyum düzeylerini hem de söz konusu değişkenler ile bazı ortak değişkenlere göre iki farklı öğrenci grubundaki farklılıkları incelemiştir. Araştırma’ya 120’si Türk Cumhuriyetlerden ve 164’ü Türk öğrenci olmak üzere toplam 284 kişi katılmıştır. Araştırma bulguları, Türk Cumhuriyetleri ve Türk üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım alma tutumları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığını buna karşın Türk üniversite öğrencilerinin Türk Cumhuriyetleri öğrencilerine göre psikolojik ihtiyaçlarının daha fazla olduğunu ve psikolojik uyum sorunu yaşadıklarını göstermiştir. Ayrıca, araştırmada Türk Cumhuriyetleri ve Türk üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım alma tutumlarının cinsiyete, yaşa, aile gelir düzeyine, vatandaşı oldukları ülkeye, Türkiye’de buldukları süreye göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Öte yandan, Türk Cumhuriyetleri ve Türk üniversite

öğrencilerinin psikolojik yardım alma tutumlarının fakültelerine ve Türkiye’de kaldıkları yere göre farklılaştığı bulunmuştur.

Kırımlı (2007), 939 lise öğrencisiyle yürüttüğü araştırmada psikolojik yardım arama tutumunun alt boyutlarından olan kişiler arası açıklık, zorlanma, psikolojik danışmaya olan inanç ve psikolojik danışmaya ihtiyaç hissetmenin öğrencilerin sınıf düzeylerine, cinsiyetlerine, algılanan sosyoekonomik düzeylerine, annenin ve babanın eğitim düzeyine, psikolojik danışma ve rehberlik servisinden yararlanma durumuna, psikolojik danışma ve rehberlik servisinin çalışmalarını etkili bulma durumuna, ailede başka birinin psikolojik yardım alma durumuna ve yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim birimine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla Özbay (1997) tarafından geliştirilen “Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği” ve araştırmacı tarafından geliştirilen demografik bilgi formu kullanılmıştır. Araştırma bulguları, psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) servislerini etkili bulan öğrencilerin kişilerarası açıklık düzeylerinin PDR servislerini etkili bulmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. Psikolojik yardım alma konusunda erkeklerin kızlarla karşılaştırıldığında daha fazla zorlanma yaşadıkları bulunmuştur. Babanın eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin yardım almada daha az zorlandıkları görülmüştür. Ailesinden bir bireyin psikolojik yardım alan öğrencilerin okul PDR servisinden yardım talep ederken daha az zorlandıkları saptanmıştır. Sınıf düzeyi yükseldikçe psikolojik danışmaya olan inancın da düştüğü, kız öğrencilerin psikolojik danışmaya olan inancının daha fazla olduğu saptanmıştır. Ailesinden bir bireyin psikolojik yardım almasının öğrencilerin psikolojik danışmaya olan inançlarını olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Okul PDR servisini etkili bulmayan öğrencilerin etkili bulanlara göre psikolojik yardıma daha çok ihtiyaç hissettikleri saptanmıştır. Yaşamının büyük çoğunluğunu kasabada geçirmiş olan öğrencilerin, yaşamının büyük çoğunluğunu büyük şehir ve küçük şehirde geçirmiş olan öğrencilere göre psikolojik yardıma daha çok ihtiyaç hissettiklerinin saptanması araştırmanın diğer bulguları arasındadır.

Çankaya (2008), psikolojik yardım alma tutumlarını ve etkileyen faktörleri 248 hemşirelik öğrencisiyle yürüttüğü araştırmasında incelemiştir. Araştırma bulguları, birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeğinin

kişilerarası açıklık alt boyutu puan ortalamalarının, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri ile karşılaştırıldığında anlamlı düzeyde düşük olduğunu ortaya koymuştur. Üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeğinin zorlanma alt boyutu puan ortalamalarının birinci ve ikinci sınıf öğrencileri ile karşılaştırıldığında anlamlı düzeyde düşük olduğu görülmüştür. Üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeğinin psikolojik danışmaya olan inanç alt boyutunun puan ortalamalarının, birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin ile karşılaştırıldığında anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. İkinci sınıf öğrencilerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeğinin ihtiyaç hissetme alt boyutunun puan ortalamasının, üçüncü sınıf öğrencileri ile karşılaştırıldığında anlamlı düzeyde düşük olduğu bulunmuştur. Son olarak, birinci sınıf öğrencilerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeğinin sosyal kabul alt boyutunun puan ortalamasının ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri ile karşılaştırıldığında anlamlı düzeyde düşük olduğu bulunmuştur.

Erkan, Özbay, Çankaya ve Terzi (2008), bir proje kapsamında 5829 (2974 kız, 2841 erkek ve 41'i cinsiyet belirtmemiş) üniversite öğrencisi üzerinde yürüttükleri araştırmalarında, öğrencilerin problem alanları, problem düzeyleri ile profesyonel ve profesyonel olmayan yardım alma tercihlerini incelemiştir. Sonuçlar, erkek üniversite öğrencilerinin daha fazla sorun yaşadığı, kız öğrencilerin yardım alma niyetlerinin daha fazla olduğunu, genel olarak öğrencilerin aile ve arkadaşlarından yardım almaya daha niyetli olduklarını, profesyonel bir kişiden yardım alma niyetlerinin ise orta düzeyde olduğunu göstermiştir.

Özbay, Erkan, Terzi ve Çankaya (2008), yukarıda sözü edilen çalışma kapsamında yürüttükleri bir diğer araştırmada aynı katılımcılar ile öğrencilerin cinsiyeti, cinsiyet rolleri ve kendini saklama eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Elde edilen bulgular, kız öğrencilerin erkek öğrencilere, cinsiyet rolü kadınsı olanların erkeksi olanlara ve androjen olanların ise ayrılaşmamış olanlara göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğunu göstermiştir. Ayrıca, araştırmada kendini saklama eğilimi yüksek olanların yardım alma tutumlarının daha olumsuz olduğu belirlenmiştir.

Çebi (2009), 417 üniversite öğrencisinden elde ettiği verilerle algılanan çok boyutlu sosyal desteğin, psikolojik sıkıntının, daha önceki psikolojik danışma deneyiminin ve cinsiyetin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu ne derece yordadığını araştırmıştır. Araştırmada, Türküm (2001) tarafından geliştirilen “Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form”, Türkçe’ye uyarlaması Eker ve Arkar’ın (1995) yaptığı “Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeği” ve Türkçe’ye uyarlaması Kılıç (1996a) tarafından gerçekleştirilen “Genel Sağlık Anketi” kullanılmıştır. Hiyerarşik regresyon analizi sonuçları, algılanan çok boyutlu sosyal desteğin, daha önceki psikolojik danışma deneyiminin ve cinsiyetin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun anlamlı birer yordayıcısı olduğunu ancak, psikolojik sıkıntının anlamlı bir yordayıcı olmadığını göstermiştir.

Erdayı (2009), 277’si kız ve 123’ü erkek olmak üzere toplam 400 üniversite sınavına hazırlanan ergenle gerçekleştirdiği araştırmasında, bağlanma stilleri, kendini saklama ve özsaygı değişkenleri tarafından psikolojik yardım almaya gönüllülük değişkeninin ne derece açıklanabildiğini anlamaya çalışmıştır. Araştırmada, katılımcıların gönüllülük düzeylerini belirleyebilmek amacıyla Çankaya, Sürücü ve Altun (2007) tarafından oluşturulan “Psikolojik Yardım Aramaya Gönüllülük Ölçeği”, bağlanma stillerini anlamak için Griffin ve Bartholomew (1994) tarafından geliştirilen ve Türkçe’ye uyarlaması Sümer ve Güngör (1999) tarafından gerçekleştirilen “İlişki Ölçekleri Anketi”, kendini saklama davranışını ölçmek için Larson (1990) tarafından geliştirilen Terzi, Güngör ve Erdayı (2007) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Kendini Saklama Ölçeği”, benlik saygısını değerlendirebilmek amacıyla da Coopersmith (1959) tarafından geliştirilen “Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri” kullanılmıştır. Çoklu regresyon analizi sonuçları üniversite sınavına hazırlanan ergenlerin psikolojik yardım aramaya gönüllülüğünde, bağlanma stillerinin alt boyutlarından güvenli ve korkulu bağlanmanın, kendini saklama davranışının ve özsaygı değişkenlerinin anlamlı birer yordayıcı olduklarını ortaya koymuştur.

Karalp (2009), lise öğrencilerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarını incelemiştir. Araştırmada veri toplama araçları olarak Türküm (2001) tarafından geliştirilen “Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form”, Selçuk (1988) tarafından geliştirilen “Kendini Açma Envanteri”, Öner ve Le Compte (1985)

tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan "Durumluk- Sürekli Kaygı Envanteri" ve son olarak Türkçe'ye uyarlaması Eker ve Arkar'ın (1995) yaptığı "Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeği" kullanılmıştır. Bulgular, lise öğrencilerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının en önemli yordayıcısının psikolojik yardım veren uzmana kendini açma olduğunu ve daha sonra öğretmene kendini açma, sosyal destek, durumluk kaygı, aynı cinsten bir arkadaşına kendini açma ve karşı cinsten bir arkadaşına kendini açma değişkenlerinin sırasıyla psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının anlamlı yordayıcıları olduğunu ortaya koymuştur.

Keklik (2009), 39 Amerikalı ve 25 Türk lisansüstü öğrenim gören öğrencinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarını karşılaştırmıştır. Araştırmanın bulguları, Amerikalı ve Türk lisansüstü öğrencilerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasında farklılık olmadığını göstermiştir. Her iki öğrenci grubu arasında, cinsiyete ve sosyoekonomik düzeye göre de herhangi bir anlamlı fark gözlenmemiştir. Amerikalı ve Türk öğrenciler, analiz için birleştirildiğinde ise kadın ve erkek lisansüstü öğrenciler arasında psikolojik yardım alma tutumlarının kadınlar lehine farklılaştığı bulunmuştur.

Turan (2009), 610 üniversite öğrencisiyle yürüttüğü araştırmasında içsel çalışma modellerinin (benlik modeli ve başkaları modeli), ruminasyonun ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun üniversite öğrencilerinin göstermiş olduğu psikolojik belirtilerle ilişkisini incelemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, ruminasyonun, başkaları modelinin ve psikolojik yardım almaya ilişkin olumsuz tutumun üniversite öğrencilerinin psikolojik belirtilerini anlamlı olarak yordadığını göstermiştir. Araştırma bulguları, psikolojik yardım almaya ilişkin olumlu tutum ile psikolojik belirtiler arasında herhangi bir ilişkiye işaret etmemiştir.

Koydemir-Özden (2010), 408 üniversite öğrencisinden elde ettiği verilerle cinsiyet, benlik yönleri ve algılanan sosyal desteğin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumdaki rolünü incelemiştir. Araştırmada veri toplama araçları olarak Türküm (2001) tarafından geliştirilen "Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form", Fişek ve Hysom (2008) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan "İlişkisel, Bireysel ve Toplulukçu Benlik Yönleri Ölçeği" ve Eker, Arkar ve Yıldız (2001) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan "Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeği" veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırma bulguları, bireysel ve ilişkisel benlik yönlerinin ve

cinsiyetin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun anlamlı birer yordayıcısı olduğunu, ailesinden ve arkadaşlarından sosyal destek gören kişilerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğunu açığa çıkarmıştır. Beklentilerin aksine, toplulukçu benlik yönü ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Koydemir, Erel, Yumurtacı ve Şahin (2010), yaptıkları nitel araştırmada üniversiteye uyumla ilgili öğrencilerin ihtiyaçlarını, psikolojik yardım almak için kullandıkları kaynakları, psikolojik yardım alma konusunda tutumlarını ve algıladıkları engelleri belirlemişlerdir. 15 öğrenciyle görüşmeler sonucunda, kişilerarası sorunlar, personel ve otorite ile ilgili sorunlar ve gelecekle ilgili sorunlar öğrenciler tarafından sıralanan en önemli sorunlar olarak saptanmıştır. Arkadaşların, psikolojik yardım almak konusunda başvuru temel kaynak olduğu görülmüştür. Öğrenciler, sorunları üstesinden gelinebilir olarak görmekten ve kendilerini diğerlerine açmaya ilişkin isteksizlikten psikolojik yardım almaya ilişkin başlıca engeller olarak söz etmiştir. Ayrıca, öğrenciler sorun çok önemli gözükmedikçe bir profesyonelden yardım almayacaklarını belirtmişlerdir.

Yukarıda özetlenen araştırmaların dışında Türk Psikiyatri Dizininde “yardım alma” “damgalama” ve “etiket” anahtar sözcükleriyle yapılan taramada şu içeriklerde araştırmalar olduğu görülmektedir: ruhsal hastalara yönelik damgalamaya ilişkin araştırmalar (Saillard, 2010; Taşkın, 2004a), şizofreniye yönelik damgalama ile ilgili araştırmalar (Kıvırcık ve diğ., 2004; Soygür & Özalp, 2005; Taşkın, 2004b; Taşkın, 2009; Üçok, 1999; Üçok, 2003; Üçok, 2007), depresyona yönelik tutumlar ve damgalama (Özmen, 2004; Özmen, 2009), alkol ve madde bağımlılığında damgalama (Ögel, 2004; Vardar, 2009), ruhsal bozukluğu olan bireylerde içselleştirilmiş damgalanma (Çam & Çuhadar, 2009; Ersoy & Varan, 2007), DEHB ve otizm ile ilgili damgalama (Karabekiroğlu ve diğ., 2009), bipolar bozukluğa yönelik tutumlar ve damgalama (Aydemir, 2004), anksiyete bozukluklarına yönelik tutumlar ve damgalama (Demet, 2004), obsesif kompulsif bozuklukta sağlık yardım arama davranışı (Beşiroğlu & Ağargün, 2006), psikiyatrik yardım talebi olan ve olmayan bireylerin çeşitli değişkenler açısından karşılaştırılması (Beştepe, Erbek, Saatçioğlu, Özmen & Eradamlar, 2010) ve psikiyatrik etiketin akıl hastalıkları ile ilgili tutumlar üzerine etkisi

(Sarı, Arkar & Alkın, 2005). Yukarıda sıralanan araştırmalar bu araştırmanın konusuyla doğrudan ilişkili olmadığı için ayrıntılı olarak özetlenmemiştir.

Türkiye’de psikolojik yardım alma konusunda yapılan araştırmalar incelendiğinde, bu araştırma dışında sadece bir araştırmanın (Arslantaş, 2005) örnekleminin farklı eğitim düzeylerindeki (okuması yazması olmayan, okuması yazması olan, ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu, ön lisans mezunu, lisans mezunu, yüksek lisans ve doktora mezunu) yetişkinlerden oluştuğu; diğer araştırmaların örneklemlerinin ise lise ve çoğunlukla da üniversite öğrencilerinden oluştuğu görölmektedir. Türkiye’de psikolojik yardım alma konusunda daha önce yapılan araştırmalar değerlendirildiğinde önemli ortak noktalardan biri olarak, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun araştırılmış olduğu görölmektedir. Araştırmalar sonucunda, psikolojik yardım alma davranışının en önemli temsilcilerinden biri olarak niyetler gösterilmektedir (Ajzen & Fishbein, 1980). Dolayısıyla, bu araştırmada hem yetişkinlerin örneklem olarak seçilmesi hem de psikolojik yardım alma niyetinin konu edilmiş olması son derece önemlidir. Psikiyatri alanında yapılan araştırmalar gözden geçirildiğinde ise damgalamaya ilişkin yürütölen çalışmaların çoğunlukla derleme türünde gerçekleştirildiği ve söz konusu araştırmalarda ruhsal hastalıklara ve/veya belirli tür tanı gruplarına ilişkin damgalamanın konu edinilmiş olduğu görölmektedir. Ülkemizde, yetişkinlerin psikolojik yardım alma niyetlerini engelleyen faktörlerin görgöl olarak araştırılması bu konuyla ilgilenen araştırmacılara ve bu alanda çalışan uygulayıcılara önemli bilgiler sunmaktadır. Ayrıca, depresyon düzeyi kontrol edilerek araştırmada ele alınan sosyal damgalanma algısı, tedavi korkuları, beklenen yarar, risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile psikolojik yardım alma niyeti değişkenlerini kapsayan bir araştırmanın yapılmasıyla Türk kültüründeki insanların söz konusu değişkenlerden ne ölçüde etkilendiğinin anlaşılması açısından yararlı olduğu düşünölmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi bunun yanında yapısal eşitlik modellemesi ile ilgili terimler hakkında bilgi verilmiştir.

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, ilişkisel bir betimleyici araştırmadır. İlişkisel araştırmalar aynı zamanda betimleyici araştırmaların bir türüdür, çünkü değişkenler arasındaki ilişkiler var olduğu biçimde tanımlanmaktadır. İlişkisel araştırmalarda, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiler herhangi bir etkileme girişiminde bulunulmadan incelenmektedir. Bu tür araştırmalar, önemli insan davranışlarını açıklamak veya olası sonuçları yordamak gibi iki temel amaca hizmet etmektedir (Fraenkel & Wallen, 2005).

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, İzmir İli'nin en fazla nüfusa sahip Konak ilçesinde bulunan ilköğretim düzeyindeki devlet okullarında, 2009-2010 Eğitim Öğretim Yılı Bahar Yarıyılı'nda öğrenim gören yaklaşık 50.000 öğrencinin (Konak İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, kişisel iletişim, Ağustos 20, 2009) ebeveyni oluşturmaktadır. Anderson'un (1990, akt. Balcı, 2005) "farklı büyüklükteki evrenler için kuramsal örneklem büyüklükleri tablosunda" belirttiği biçimde, 50.000 kişilik evren büyüklüğü için öngördüğü tolerans gösterilebilir hata miktarı % 4 kabul edilerek bu araştırmanın örnekleminin daha önce hiç psikolojik danışma yardımı almamış 593 kişi olması gerektiği belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini, tabakalı seçkisiz küme örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Bu doğrultuda, örnekleme yer alacak katılımcılara ulaşmak için önce, İzmir İli'nin Konak ilçesinde bulunan ilköğretim düzeyindeki devlet okulları, Aydar ve Altınçekiç'in (1987) araştırması temel alınarak buldukları semtlere göre alt, orta ve üst sosyoekonomik düzey olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Sonuçta, alt sosyoekonomik düzeyin orta ve üst sosyoekonomik düzeye göre evrende daha fazla yer

aldığı görülmüştür. Bu nedenle, alt sosyoekonomik düzeyden dört, orta ve üst sosyoekonomik düzeyden ise ikişer olmak üzere toplam sekiz ilköğretim okulu seçkisiz olarak belirlenmiştir. Daha sonra, belirlenen bu toplam sekiz ilköğretim okulunda, her sınıf düzeyinden birer şube, yine seçkisiz olarak belirlenmiştir. Araştırmanın verilerini oluşturan kişisel bilgi formu ve ölçekleri, belirlenen şubelerde öğrenim gören tüm öğrencilerin anne veya babalarından yalnızca biri tarafından doldurulmuştur. Bu noktada, araştırma verilerinin elde edildiği kadın ve erkek katılımcıların sayılarının birbirine denk olmasına çalışılmıştır. Bu bağlamda, toplam 890 kişiden veri toplanmıştır. Ancak, veri toplama araçlarını dolduran 183 kişi daha önce yardım aldığından ve 51 kişi veri toplama araçlarını eksik veya yanlış doldurduğundan bu kişilerden elde edilen veriler analizlere dâhil edilmemiştir. Böylece, bu çalışma kapsamında 593 kişi sayısının altına düşmeyecek biçimde araştırmanın örneklemini daha önce hiç psikolojik yardım almamış 403'ü (% 61.4) kadın ve 253'ü (% 38.6) erkek olmak üzere toplam 656 yetişkin oluşturmuştur. Katılımcıların yaş ortalaması 37.7 ve standart sapması 6.87'dir.

Katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde, 4'ünün (% .6) okuması yazması olmadığı, 8'inin (% 1.2) okuması yazması olduğu; 224'ünün (% 34.1) ilkokul, 86'sının (% 13.1) ortaokul, 210'unun (% 32.0) lise, 46'sının (% 7.0) önlisans, 64'ünün (% 9.8) lisans, 5'inin (% .8) yüksek lisans ve 1'inin (% .2) doktora mezunu olduğu görülmüştür. Katılımcıların ailelerinin aylık ortalama gelirlerine bakıldığında ise 114'ünün (% 17.4) 0 – 527,13 TL, 229'unun (% 34.9) 528 – 803,91 TL, 222'sinin (% 33.8) 803,91 – 2321,45 TL arasında ve 51'inin (% 7.4) 2321,45 TL'den, 12'sinin ise (% 1.9) 5500 TL'den fazla aylık gelire sahip olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca katılımcıların 178'i (% 27.1) kendini alt, 458'i (% 69.8) kendini orta ve 13'ü (% 2.0) kendini üst sosyo-ekonomik düzeyde gördüğünü rapor etmiştir.

Örnekleme oluşturan okullar, okulların sosyo-ekonomik düzeyleri (sed) ve katılımcıların cinsiyetine göre sayısal dağılım Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Örnekleme Oluşturan Okullar, Okulların Sosyo-Ekonomik Düzeyleri (SED) ve Katılımcıların Cinsiyeti

SED	Okullar	Cinsiyet			
		Kadın	Erkek	Toplam	%
Alt	Kestelli Şerife Terzi İlköğretim Okulu	38	10	48	7.3
	Kazım Karabekir İlköğretim Okulu	46	30	76	11.6
	Mimar Sinan İlköğretim Okulu	57	37	94	14.3
	Fatih Mehmet İlköğretim Okulu	30	29	59	9.0
Orta	Tınaztepe İlköğretim Okulu	44	23	67	10.2
	Osman Kibar İlköğretim Okulu	77	47	124	18.9
Üst	Alsancak Melih Özakad İlköğretim Okulu	43	47	90	13.7
	Mehmet Akif İlköğretim Okulu	68	30	98	14.9
TOPLAM		403	253	656	100

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmada, yetişkinlerin psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma algılarını değerlendirmek amacıyla “Psikolojik Yardım Alma Nedeniyle Sosyal Damgalanma Ölçeği”, tedavi korkularını belirleyebilmek amacıyla “Psikoterapi Hakkındaki Düşünceler Ölçeği”, psikolojik danışmana kendilerini açmaktan bekledikleri yarar ve risk algılarını ortaya koymak amacıyla “Kendini Açma Beklentileri Ölçeği” ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarını anlamak amacıyla “Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form” kullanılmıştır. Bu ölçme araçlarının Türkiye’deki yetişkinler için geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları araştırmacı tarafından yapılmıştır. Katılımcıların, psikolojik yardım alma niyetlerini belirleyebilmek için “Psikolojik Yardım Alma Niyeti Envanteri”, depresyon düzeylerini belirleyebilmek için ise Türkçe’ye uyarlaması Şahin ve Durak (1994) tarafından yapılan “Kısa Semptom Envanteri” kullanılmıştır. Psikolojik Yardım Alma Niyeti Envanteri araştırmacı

tarafından geliştirilmiştir. Bu bölümde veri toplama amacıyla kullanılan ölçme araçları tanıtılmaktadır.

3.3.1 Psikolojik Yardım Alma Nedeniyle Sosyal Damgalanma Ölçeği

Psikolojik Yardım Alma Nedeniyle Sosyal Damgalanma Ölçeği (PYANSDÖ) (Stigma Scale for Receiving Psychological Help, Komiya ve diğ., 2000), psikolojik yardım alma nedeniyle bireyin sosyal damgalanma algısını değerlendirmek amacıyla geliştirilen beş maddelik bir ölçektir. Orijinal çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .72 olarak bildirilmiştir.

Komiya ve diğ. (2000), PYANSDÖ'nün faktör yapısını ortaya koymak için açıklayıcı faktör analizi yapmışlar; ölçeğin tek faktörlü bir yapıdan oluştuğunu belirlemişlerdir. Ayrıca, PYANSDÖ ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeği arasında ilişki olduğunu rapor etmişlerdir ($r = -.40$).

3.3.1.1 PYANSDÖ'nün Türkçe'ye Uyarlanması

PYANSDÖ'nün uyarlama çalışması kapsamında, ölçeğin maddelerinin çevirisi araştırmacı tarafından yapılmıştır. Daha sonra ölçek, psikolojik danışma alanında doktora derecesine sahip ve İngilizce'ye vâkıf beş uzman tarafından incelenmiş ve çevrilen maddelerin dil ve içerik açısından uygunluğu gözden geçirilmiştir. Uzmanlardan gelen geribildirimler doğrultusunda ölçeğe son şekli verilmiştir. Bu işlemden sonra, PYANSDÖ geçerlik ve güvenilirlik çalışması için uygun örnekleme yöntemiyle 408 kişiye uygulanmıştır. Bu katılımcılar genel olarak Ege Üniversitesi'nin çeşitli birimlerinde görev yapan personelden oluşmaktadır. Katılımcıların, 222'si (% 54.4) kadın ve 186'sı (% 45.6) erkektir. Katılımcıların yaş ortalaması 36.7 ve standart sapması 9.85'tir. Katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde, 50'sinin (% 12.3) ilkokul, 39'unun (% 9.6) ortaokul, 107'sinin (% 26.2) lise, 54'ünün (% 13.2) önlisans, 130'unun (% 31.9) lisans, 19'unun (% 4.7) yüksek lisans ve 4'ünün (% 1.0) doktora mezunu olduğu görülmüştür. Bu çalışmada kullanılan bütün ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yukarıda özellikleri tanımlanan katılımcılarla yapılmıştır.

Elde edilen verilerle PYANSDÖ'nün yapı geçerliği doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir ve ölçeğin güvenilirliğinin belirlenmesinde Cronbach Alfa iç tutarlılık

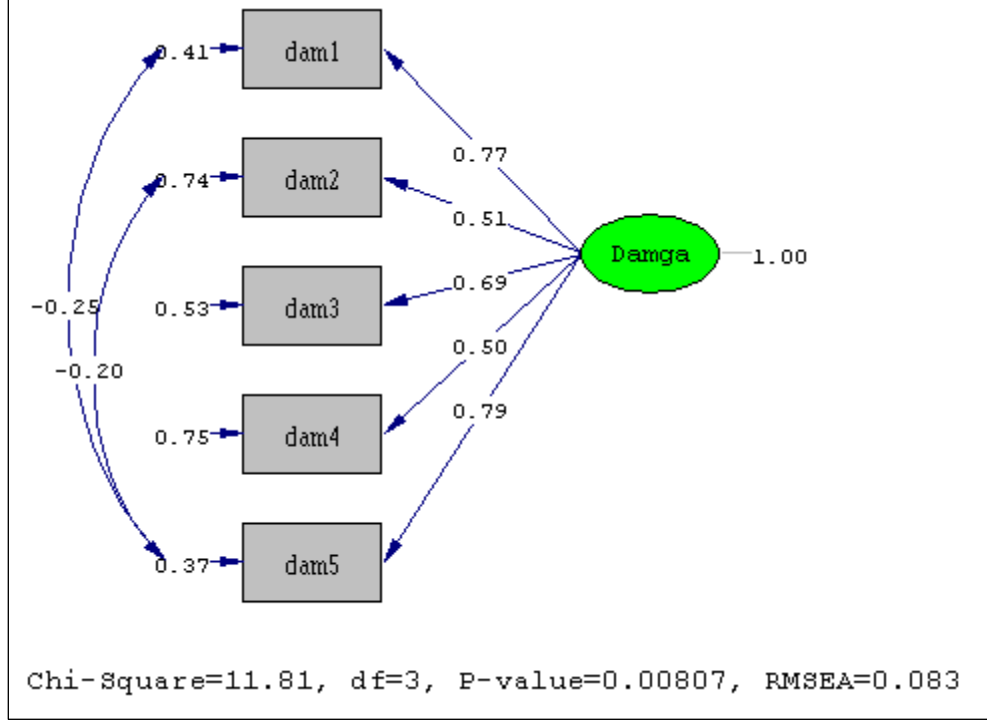
katsayısı ve bunun yanın sıra, McDonald'ın Omega (ω) yapısal güvenirlilik değeri hesaplanmıştır.

Bu araştırma kapsamındaki bütün ölçme araçlarının geçerlik çalışmaları için yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum iyiliği değerlerinin yorumlanmasında, şu kritik değerler kullanılmıştır: Ki kare/serbestlik derecesi oranı (χ^2/sd) < 5/1, Ayarlanabilen İyilik Uyum İndeksi (AGFI) > .90, İyilik Uyum İndeksi (GFI) > .90, Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI) > .90, Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA) < .08, Standardize Edilmiş Hataların Ortalama Karelerinin Karekökü (SRMR) < .08 ve Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Non-normed Fit Index, NNFI) > .90.

Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, elde edilen uyum indeksleri modelin uyumunun yeterli olmadığını göstermiştir (AGFI değeri .87, GFI değeri .96, CFI değeri .93 ve RMSEA değeri .014). Analiz sonucu program tarafından üretilen modifikasyonlar incelendiğinde, Madde 1-5 ve Madde 2-5'e ait hata kovaryanslarının ilişkili olduğu ve bu ilişkilerin modelin uyum iyiliği indekslerine önemli derecede olumsuz etkisi olduğu görülmüştür. Bu nedenle, belirtilen maddelerin hata kovaryanslarına ait ilişkiler modele eklenmiştir. Model tekrar test edilmiş ve doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ölçüm modeli için Ki-kare değeri $\chi^2 = 11.81$, $sd = 3$, $p < .01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ki-kare değeri ile serbestlik derecesi oranı incelendiğinde ise söz konusu değer ($\chi^2/sd = 3.93$) 5'in altında olduğu ve bunun kabul edilebilir bir uyum değerine işaret ettiği görülmüştür (Şimşek, 2007; Thompson, 2000). Modelin uyum iyiliği değerlerinin, AGFI değerinin .94, GFI değerinin .99, CFI değerinin .99, RMSEA değerinin .08 ve SRMR değerinin .02 olduğu belirlenmiştir. Bu uyum iyiliği değerleri, PYANSÖ'nün ölçüm modelinin kabul edilebilir bir model olduğunu ortaya koymaktadır (Kline, 2011; Schermelleh-Engel ve diğ., 2003; Schumacker & Lomax, 2004; Şimşek, 2007). Ayrıca, modelde yer alan bütün maddelere ait faktör yük değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (Bkz. EK 8). Doğrulayıcı faktör analizine ait path diyagramı standartlaştırılmış katsayılarla Şekil 3'te sunulmuştur.

Şekil 3

PYANSDÖ İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi Path Diyagramı

PYANSDÖ'nün güvenilirliği için hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .80 olarak bulunurken, ölçeği oluşturan beş maddenin madde toplam test korelasyonlarının .53 ile .67 arasında olduğu görülmüştür. PYANSDÖ'nün güvenilirlik çalışması dâhilinde, doğrulayıcı faktör analizi sonuçları kullanılarak hesaplanan ve yapısal güvenilirlik olarak isimlendirilen "McDonald'in Omega (ω) değeri .79 olarak bulunmuştur. Bu değerlerin, ölçeğin iç tutarlılığına ve yapısal güvenilirliğine ilişkin yeterli kanıt sağladığı söylenebilir. PYANSDÖ'nün maddelerinin doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen standartlaştırılmış faktör yükleri (λ_i), R^2 , Cronbach Alfa ve McDonald'in Omega (ω) değerleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

PYANSDÖ'nün Maddelerinin Faktör Yükleri, R², Cronbach Alfa ve McDonald'ın Omega Değerleri

Boyut	Madde	λ_i	R ²	α	ω
Sosyal Damgalanma Algısı	1	.77	.59	.80	.79
	2	.51	.26		
	3	.69	.47		
	4	.50	.25		
	5	.79	.63		

Yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda, PYANSDÖ'nün (Bkz. EK 2) psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma algısını değerlendirebilecek maddelerden oluştuğu ve ölçeğin psikometrik özelliklerinin yeterli düzeyde olduğu görülmüştür. Ölçeğin maddeleri, (1) kesinlikle katılmıyorum ve (4) kesinlikle katılıyorum arasında değişen 4'lü dereceleme ile yanıtlanmaktadır. Ölçeğin bütününden alınabilecek toplam puan 1 ile 20 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, bireyin psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma algısının yüksek olduğuna işaret etmektedir.

3.3.2 Psikoterapi Hakkındaki Düşünceler Ölçeği

Psikoterapi Hakkındaki Düşünceler Ölçeği (PHDÖ) (Thoughts About Psychotherapy Survey, Kushner & Sher, 1989), bireylerin psikolojik yardım alma konusunda yaşadıkları korkuları ölçmek amacıyla geliştirilmiş bir ölçektir. PHDÖ, yedişer maddeden oluşan *terapistin tepkisi* (terapistin nasıl tepki vereceğine ilişkin korkular) ve *imaj sorunu* (psikolojik yardım aldığı için olumsuz değerlendirilme korkusu) ve beş maddeden oluşan *zorlanma sorunu* (düşünmeyi ve yapmayı istemediği şeyler için zorlanmak) alt boyutları olmak üzere toplam üç alt boyut ve 19 maddeden oluşmaktadır. Orijinal çalışmada, alt boyutlar için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .92, .87 ve .88 olarak bulunmuştur (Kushner & Sher, 1989).

Kushner ve Sher (1989), PHDÖ'nün faktör yapısını ortaya koymak için açımlayıcı faktör analizi yapmışlar; ölçeğin hem klinik örnekleme hem de klinik olmayan örnekleme ve son olarak, bütün örnekleme için üç boyutlu bir yapıdan oluştuğunu belirlemişlerdir.

3.3.2.1 PHDÖ'nün Türkçe'ye Uyarlanması

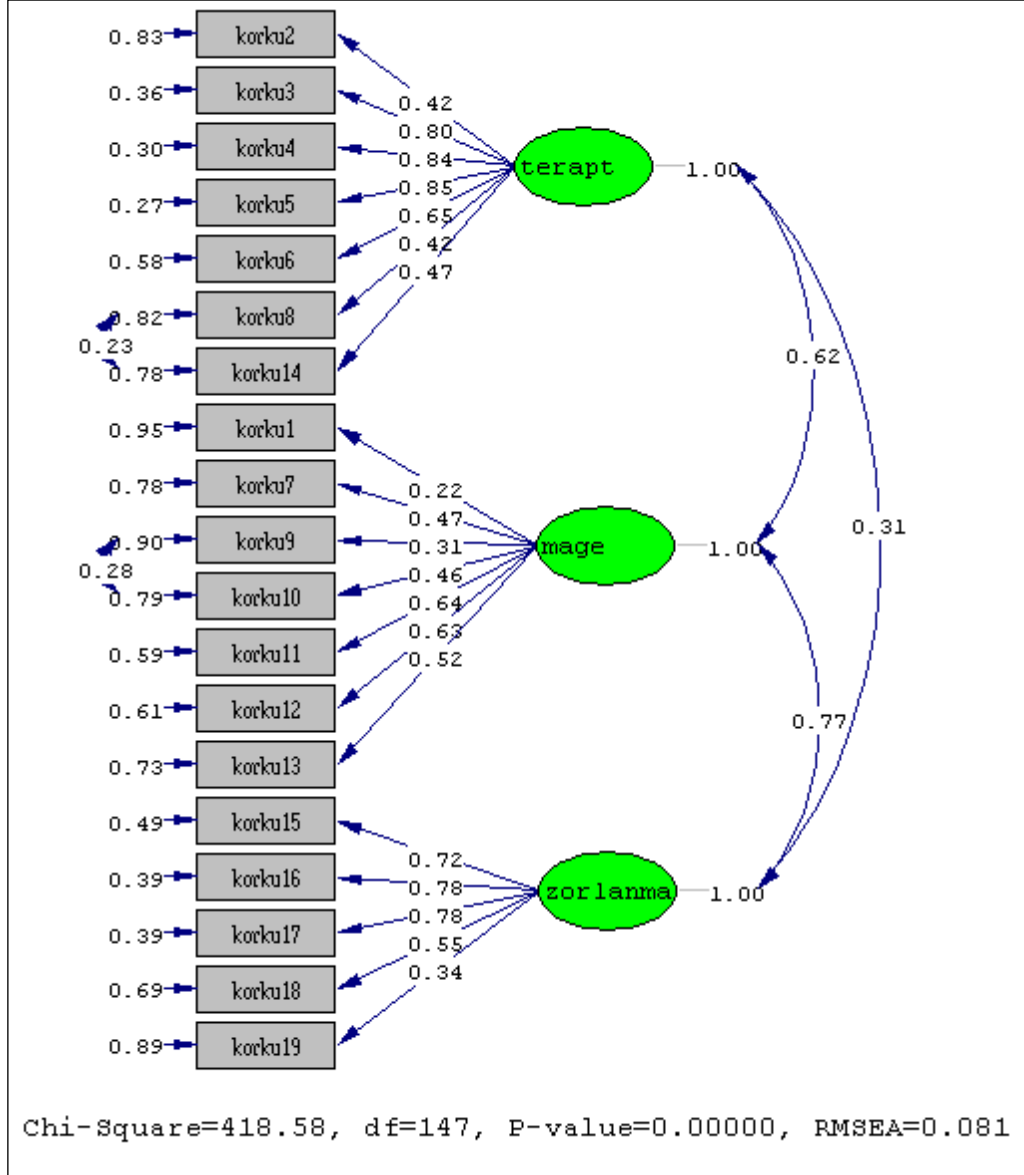
PHDÖ'nün Türkçe formunun oluşturulması amacıyla, ölçeğin çevirisi araştırmacı tarafından yapılmıştır. Daha sonra ölçek, psikolojik danışma alanına ve İngilizce'ye vâkıf beş uzman tarafından incelenmiş ve çevrilen maddelerin dil ve içerik açısından uygunluğu gözden geçirilmiştir. Uzmanlardan gelen geribildirimler doğrultusunda ölçeğe son şekli verilmiştir. Bu işlemden sonra, PHDÖ geçerlik ve güvenilirlik çalışması için uygun örnekleme yöntemiyle ulaşılan 408 kişiye uygulanmıştır. Orijinal ölçekte, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları psikolojik yardım almayan kişilerle yapılmıştır. Bu nedenle bu araştırmada da orijinal çalışmada olduğu gibi, daha önce psikolojik yardım alan kişilere ait veriler (*toplam 100 kişi*) kullanılmamıştır. Sonuç olarak, daha önce psikolojik yardım almamış toplam 308 kişiye ait verilerle analizler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilerle PYANSDÖ'nün yapı geçerliği doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir ve ölçeğin güvenilirliğinin belirlenmesinde Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ve bunun yanın sıra, McDonald'ın Omega (ω) yapısal güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır.

Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizinin ilk aşamasında, ölçeğin terapistin tepkisi, imaj sorunu ve zorlanma sorunu alt boyutlarını içeren birinci düzey faktör yapısı incelenmiştir. Elde edilen uyum indeksleri modelin uyumunun yeterli olmadığını göstermiştir (AGFI değeri .80, GFI değeri .85, CFI değeri .92 ve RMSEA değeri .090). Analiz sonucu program tarafından üretilen modifikasyonlar incelendiğinde, Madde 8-14 ve Madde 9-10'a ait hata kovaryanslarının ilişkili olduğu ve bu ilişkilerin modelin uyum iyiliği indekslerine önemli derecede olumsuz etkisi olduğu görülmüştür. Bu nedenle, belirtilen maddelerin hata kovaryanslarına ait ilişkiler modele eklenmiştir. Model tekrar test edilmiş ve doğrulayıcı faktör analizi sonucunda birinci düzeyi içeren ölçüm modeli için Ki-kare değeri $\chi^2 = 418.58$, $sd = 147$, $p < .01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ki-kare değeri ile serbestlik

derecesi oranı incelendiğinde ise söz konusu değerin ($\chi^2/sd = 2.84$) 3'ün altında olduğu ve bunun kabul edilebilir bir uyum değerine işaret ettiği görülmüştür (Schermelleh-Engel ve diğ., 2003; Şimşek, 2007). Modelin uyum iyiliği değerlerinin, AGFI değerinin .83, GFI değerinin .87, CFI değerinin .93, RMSEA değerinin .08 ve SRMR değerinin .08 olduğu belirlenmiştir. AGFI ve GFI değerlerinin .90'nın altında olması nedeniyle, NNFI ve IFI uyum iyiliği değerleri gözden geçirilmiştir. NNFI değerinin .92 ve IFI değerinin .93 olduğu dikkate alınarak, PHDÖ'nün birinci düzeyde terapistin tepkisi, imaj ve zorlanma sorunları alt boyutlarını içeren ölçüm modelinin kabul edilebilir bir model olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kline, 2011; Schermelleh-Engel ve diğ., 2003; Schumacker & Lomax, 2004; Şimşek, 2007). Ayrıca, modelde yer alan bütün maddelere ait faktör yük değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (Bkz. EK 9). Doğrulayıcı faktör analizine ait path diyagramı standartlaştırılmış katsayılarla Şekil 4'te sunulmuştur.

Şekil 4

PHDÖ Birinci Düzey İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi Path Diyagramı

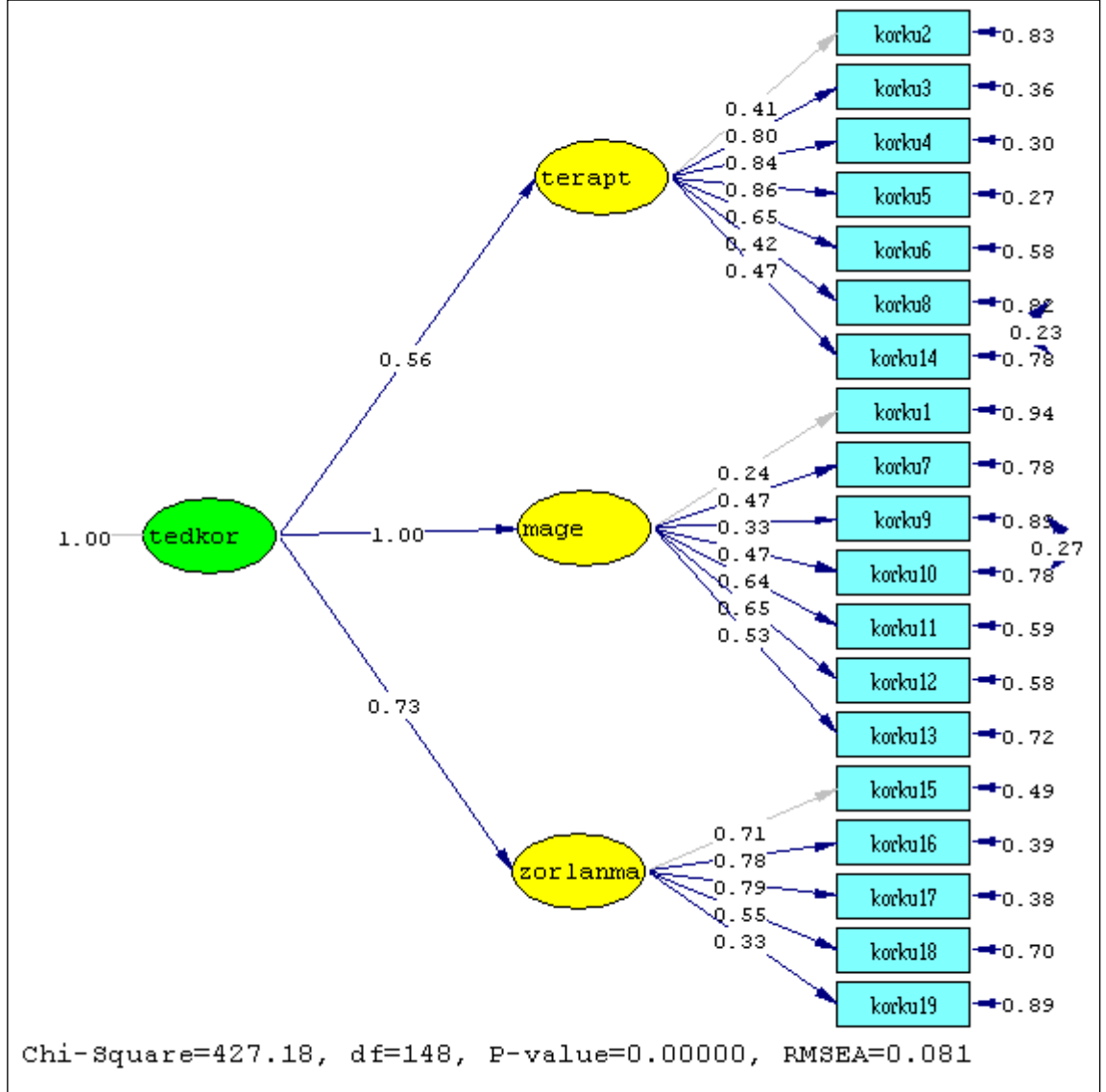

Doğrulayıcı faktör analizine, ölçeğin terapistin tepkisi, imaj ve zorlanma sorunları alt boyutlarının yanı sıra ikinci düzeyde tedavi korkularını genel olarak ölçen bir yapıya sahip olup olmadığını incelemek üzere devam edilmiştir. İkinci düzeyde yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ölçüm modeli için Ki-kare değeri $\chi^2 = 427.18$, $sd = 148$, $p < .01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ki-kare değeri ile serbestlik derecesi oranı incelendiğinde ise söz konusu değerin ($\chi^2/sd = 2.88$) 3'ün altında olduğu

ve bunun kabul edilebilir bir uyum değerine işaret ettiği görülmüştür (Schermelleh-Engel ve diğ., 2003; Şimşek, 2007). İkinci düzey ölçüm modelinin elde edilen uyum iyiliği değerlerinin, AGFI değerinin .83, GFI değerinin .86, CFI değerinin .93, RMSEA değerinin .08 ve SRMR değerinin .08 olduğu belirlenmiştir. AGFI ve GFI değerlerinin .90'nın altında olması nedeniyle, NNFI ve IFI uyum iyiliği değerleri gözden geçirilmiştir. NNFI değerinin .92 ve IFI değerinin .93 olduğu dikkate alınarak PHDÖ'nün birinci düzeyde terapistin tepkisi, imaj sorunu ve zorlanma sorunu alt boyutlarını ve ikinci düzeyde genel tedavi korkuları yapısını ölçen, ölçüm modelinin kabul edilebilir bir model olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kline, 2011; Schermelleh-Engel ve diğ., 2003; Schumacker & Lomax, 2004; Şimşek, 2007). Elde edilen bulgular sonucunda, terapistin tepkisi, imaj sorunu, zorlanma sorunu boyutlarının ikinci düzey bir psikolojik yapının bileşenleri olduğu doğrulanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizine ait path diyagramı standartlaştırılmış katsayılarla Şekil 5'de sunulmuştur.

Şekil 5

PHDÖ İkinci Düzey İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi Path Diyagramı

PHDÖ'nün güvenilirlik çalışması kapsamında, ölçeğin bütünü ve alt boyutları için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin bütünü için hesaplanan Cronbach Alfa katsayısı .91'dir. Ölçeği oluşturan 19 maddenin madde toplam test korelasyonlarının .37 ile .65 arasında olduğu görülmüştür. Terapistin tepkisi alt boyutu için Cronbach Alfa katsayısı .85 olarak hesaplanmıştır. Terapistin tepkisi alt boyutundaki yedi maddenin madde toplam test korelasyonları .45 ile .76 arasında değişmiştir. İmaj sorunu alt boyutu için Cronbach Alfa katsayısı .79 olarak hesaplanmış

ve alt boyutu oluşturan yedi maddenin madde toplam test korelasyonlarının .42 ile .62 arasında olduğu belirlenmiştir. Son olarak, zorlanma alt boyutunun Cronbach Alfa katsayısı .83 olarak hesaplanmış ve alt boyutu oluşturan beş maddenin madde toplam test korelasyonlarının .44 ile .72 arasında olduğu görülmüştür. PHDÖ'nün yapısal güvenilirliği için hesaplanan McDonald'ın Omega (ω) değeri .91 olarak bulunmuştur. Bu değerlere bakıldığında, PHDÖ'nün iç tutarlılık ve yapısal güvenilirliğine ilişkin yeterli kanıt sağlandığı görülmüştür. PHDÖ'nün maddelerinin doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen standartlaştırılmış faktör yükleri (λ_i), R^2 değerleri ve alt boyutların Cronbach Alfa ve McDonald'ın Omega değerleri Tablo 3'de sunulmuştur. Tablo 3 incelendiğinde, 1. ve 9. maddelerin R^2 değerlerinin anlamlı fakat düşük olduğu görülmektedir. Ancak modelin genel iyiliği ve söz konusu maddelerin ölçeğin iç tutarlığına katkıları ve faktör yüklerinin yüksekliği göz önüne alınarak ölçeğin bütünlüğü bozulmamış ve bu maddeler ölçekten çıkarılmamıştır.

Tablo 3

PHDÖ'nün Maddelerinin Faktör Yükleri, R² Değerleri, Alt Boyutların Cronbach Alfa ve McDonald'ın Omega Değerleri

Boyut	Madde	λ_i	R ²	α	ω
Terapistin Tepkisi	2	.42	.17	.85	.84
	3	.80	.64		
	4	.84	.70		
	5	.85	.73		
	6	.65	.42		
	8	.42	.18		
	14	.47	.22		
İmaj Sorunu	1	.22	.05	.79	.66
	7	.47	.22		
	9	.31	.09		
	10	.46	.21		
	11	.64	.41		
	12	.63	.39		
	13	.52	.27		
Zorlanma Sorunu	15	.72	.51	.83	.78
	16	.78	.61		
	17	.78	.61		
	18	.55	.31		
	19	.34	.11		

Yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları sonucunda, PHDÖ'nün (Bkz. EK 2) tedavi korkuları genel yapısını ölçtüğü ayrıca terapistin tepkisi, imaj sorunu ve zorlanma sorununu ölçebilecek alt boyutlardan oluştuğu ve söz konusu alt boyutların psikometrik özelliklerinin yeterli düzeyde olduğu anlaşılmıştır. Maddeler, (1) bu konuda hiç kaygılanmam ve (5) bu konuda çok kaygılanırım olmak üzere 5'li dereceleme tarzında yanıtlanmaktadır. Ölçeğin bütünü için alınabilecek toplam puan 19 ile 95

arasında; terapistin tepkisi alt boyutu için 7 ile 35 arasında; imaj sorunu alt boyutu için 7 ile 35 arasında ve zorlanma sorunu için 5 ile 25 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, bireyin psikolojik yardım alma konusunda yaşadığı korkuların yüksek olduğuna, her bir alt boyuttan alınan yüksek puan ise bireyin o alt boyut nedeniyle tedavi korkularının yüksek olduğunu göstermektedir.

3.3.3 Kendini Açma Beklentileri Ölçeği

Kendini Açma Beklentileri Ölçeği (KABÖ) (Disclosure Expectations Scale, Vogel & Wester, 2003) kendini açmaktan beklenen yarar ve riske ilişkin bireyin beklentilerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş bir ölçektir. KABÖ, toplam sekiz maddeden oluşmaktadır ve her biri dört maddeden oluşan iki alt boyutu bulunmaktadır. Bu alt boyutlardan biri *beklenen yarar* ve diğeri *beklenen risk*dir. Vogel ve Wester'in (2003), beklenen yarar alt boyutu hesapladıkları Cronbach Alfa katsayısı .83, beklenen risk alt boyutu için ise .74'tür.

Ölçeğin yapı geçerliliği için Vogel ve Wester (2003) açımlayıcı faktör analizi yapmışlar; ölçeğin iki boyutlu bir yapıdan oluştuğunu belirlemişlerdir.

3.3.3.1 KABÖ'nün Türkçe'ye Uyarlanması

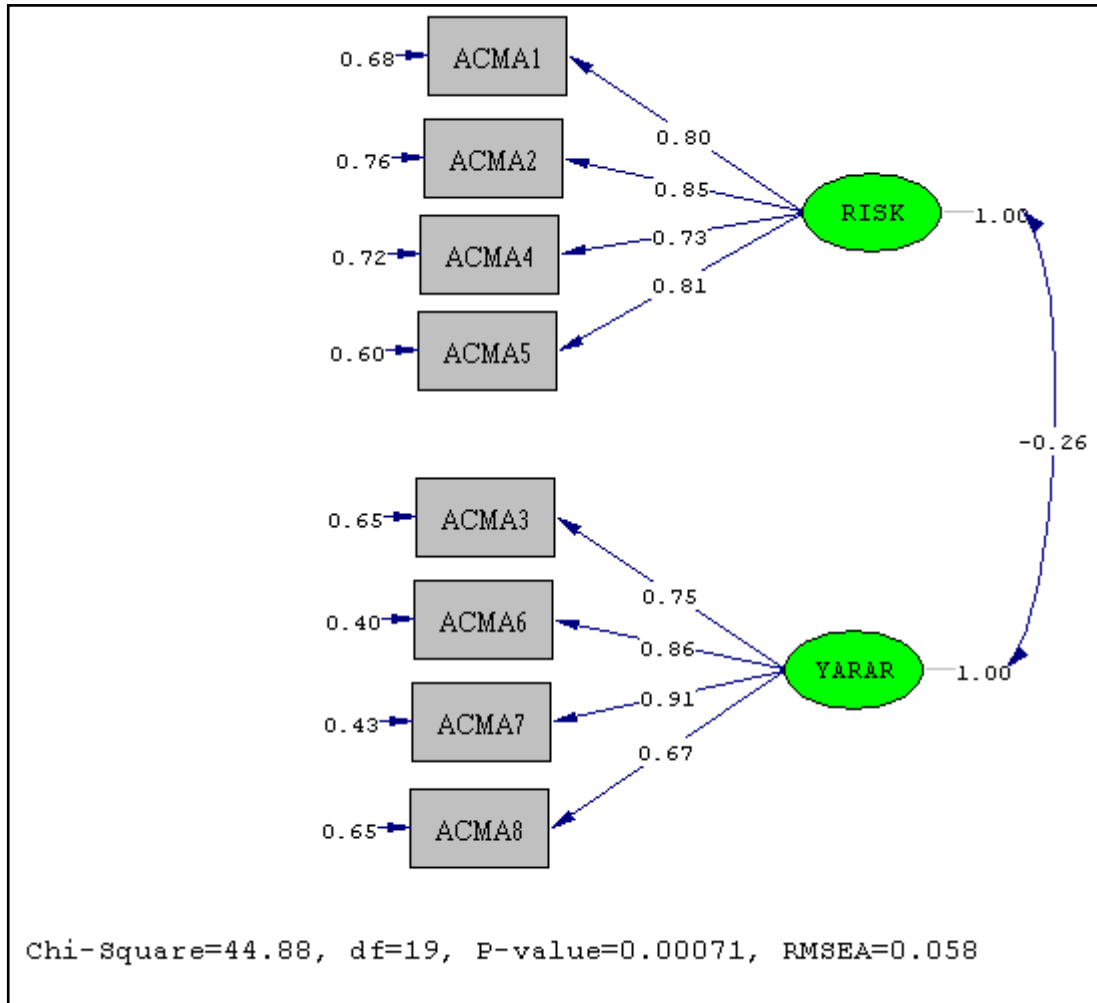
KABÖ'nün uyarlama çalışması kapsamında, ölçeğin çevirisi araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Daha sonra ölçek, psikolojik danışma alanına ve İngilizce'ye vâkıf beş uzman tarafından incelenmiş ve çevrilen maddelerin dil ve içerik açısından uygunluğu gözden geçirilmiştir. Uzmanlardan gelen geribildirimler doğrultusunda ölçeğe son şekli verilmiştir. Bu işlemden sonra, KABÖ geçerlik ve güvenilirlik çalışması için uygun örnekleme yöntemiyle 408 kişiye uygulanmıştır. Elde edilen verilerle KABÖ'nün yapı geçerliği doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiş ve ölçeğin güvenilirliğinin belirlenmesinde Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ve bunun yanın sıra, McDonald'ın Omega (ω) yapısal güvenilirlik değeri hesaplanmıştır.

Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, ölçüm modeli için Ki-kare değeri $\chi^2 = 44.88$, $sd = 19$, $p < .01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ki-kare değeri ile serbestlik derecesi oranı incelendiğinde ise, söz konusu değer ($\chi^2/sd = 2.36$) 3'ün altında olduğu ve bunun kabul edilebilir bir uyum

değerine işaret ettiği görülmüştür (Schermelleh-Engel ve diğ., 2003; Şimşek, 2007). Modelin uyum iyiliği değerlerinin, AGFI değerinin .95, GFI değerinin .97, CFI değerinin .98, RMSEA değerinin .06 ve SRMR değerinin .04 olduğu belirlenmiştir. Bu uyum iyiliği değerleri, KABÖ'nün ölçüm modelinin kabul edilebilir bir model olduğunu ortaya koymaktadır (Kline, 2011; Schermelleh-Engel ve diğ., 2003; Schumacker & Lomax, 2004; Şimşek, 2007). Ayrıca, modelde yer alan bütün maddelere ait faktör yük değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (Bkz. EK 10). Doğrulayıcı faktör analizine ait path diyagramı standartlaştırılmış katsayılarla Şekil 6'da sunulmuştur.

Şekil 6

KABÖ İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi Path Diyagramı

KABÖ'nün güvenilirlik çalışması kapsamında, beklenen risk ve beklenen yarar alt boyutları için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Beklenen risk alt boyutu için Cronbach Alfa katsayısı .79 olarak hesaplanmış ve alt boyutu oluşturan dört maddenin madde toplam test korelasyonlarının .56 ile .61 arasında olduğu belirlenmiştir. Beklenen yarar alt boyutu için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .82 olarak hesaplanmıştır. Beklenen yarar alt boyutundaki dört maddenin madde toplam test korelasyonları .58 ile .71 arasında değişmiştir. KABÖ'nün güvenilirlik çalışması kapsamında, McDonald'ın Omega (ω) değeri alt boyutlar bazında hesaplanmıştır. McDonald'ın Omega değeri beklenen risk için .82 ve beklenen yarar alt boyutu için .89 olarak bulunmuştur. Bu değerlerin ölçeğin iç tutarlılığına ve yapı güvenirlğine ilişkin yeterli kanıt sağladığı söylenebilir. KABÖ'nün doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen maddelerin standartlaştırılmış faktör yükleri, R^2 değerleri ve alt boyutların Cronbach Alfa ve McDonald'ın Omega değerleri Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

KABÖ'nün Maddelerinin Faktör Yükleri, R^2 Değerleri, Alt Boyutlarının Cronbach Alfa ve McDonald'ın Omega Değerleri

Boyut	Madde	λ_i	R^2	α	ω
Beklenen Risk	1	.80	.48	.79	.78
	2	.85	.49		
	4	.73	.43		
	5	.81	.52		
Beklenen Yarar	3	.75	.46	.86	.82
	6	.86	.65		
	7	.91	.66		
	8	.67	.41		

Sonuç olarak, KABÖ'nün (Bkz. EK 4) kendini açmaktan beklenen risk ve yarar yapılarını ölçebilecek alt boyutlardan oluştuğu ve söz konusu alt boyutların psikometrik özelliklerinin yeterli düzeyde olduğu görülmüştür. Ölçeğin maddeleri (1) hiç ve (5) çok

arasında değişen bir dereceleme ölçeği üzerinde yanıtlanmaktadır, beklenen yarar alt boyutundan alınabilecek toplam puan 4 ile 20 arasında ve beklenen risk alt boyutundan alınabilecek toplam puan 4 ile 20 arasında değişmektedir. Beklenen yarar alt boyutundan alınan düşük puanlar daha az beklenen yararı ve beklenen risk alt boyutundan alınan düşük puanlar daha az beklenen riski belirtmektedir.

3.3.4 Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form

Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form (PYAİTÖ-KF) Fischer ve Farina (1995) tarafından geliştirilmiştir. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeğinin bu formu 29 maddelik orijinal ölçeğin (Attitudes Toward Seeking Psychological Professional Help Scale, Fischer & Turner, 1970) kısaltılmışıdır. Kısa form on maddeden oluşmaktadır.

Fischer ve Farina (1995) ölçeğin faktör yapısını ortaya koymak için açımlayıcı faktör analizi yapmışlar; ölçeğin tek faktörlü bir yapıdan oluştuğunu belirlemişlerdir. Ayrıca, PYANSDÖ-KF ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeği uzun form arasındaki ilişkinin .87 olduğunu rapor etmişlerdir. Ölçeğin bir ay ara ile yapılan test-tekrar test güvenilirliği .80 ve Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .84 olarak bulunmuştur.

3.3.4.1 PYAİTÖ-KF'nin Türkçe'ye Uyarlanması

PYAİTÖ-KF'nin uyarlama çalışması kapsamında, ölçeğin çevirisi araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Daha sonra ölçek, psikolojik danışma alanına ve İngilizce'ye vâkıf beş uzman tarafından incelenmiş ve çevrilen maddelerin dil ve içerik açısından uygunluğu gözden geçirilmiştir. Uzmanlardan gelen geribildirimler doğrultusunda ölçeğe son şekli verilmiştir. Bu işlemde sonra, PYAİTÖ-KF geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için uygun örnekleme yöntemiyle 408 kişiye uygulanmıştır. Elde edilen veriler ile PYAİTÖ-KF'nin yapı geçerliği doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiş ve ölçeğin güvenilirliğinin belirlenmesinde Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ve bunun yanın sıra, McDonald's Omega (ω) yapısal güvenilirlik değeri hesaplanmıştır.

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için yapılan analizlerde 4. maddenin “Çatışmaları ve korkularıyla bir uzmanın yardımına başvurmadan baş etmeyi isteyen bir

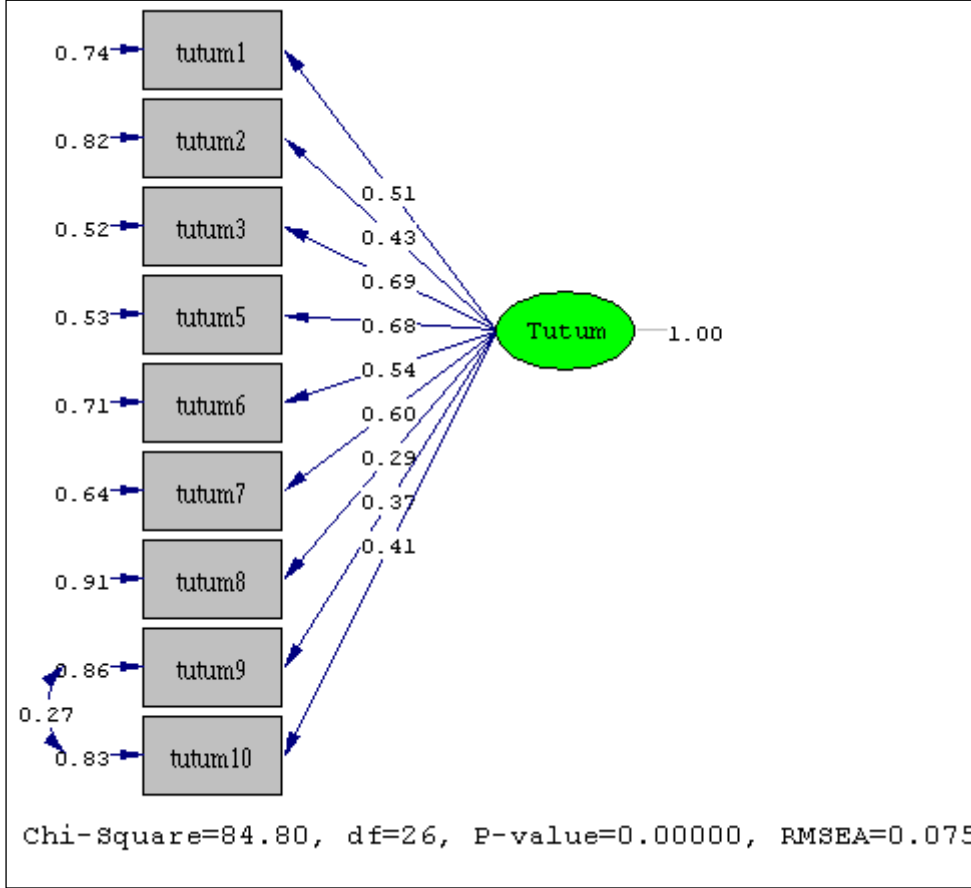
kişinin bu tutumu takdire değerdir” madde toplam test korelasyonunun .30’un altında olduğu ve yapılan doğrulayıcı faktör analizinde söz konusu maddenin t istatistiğinin anlamlı çıkmadığı görülmüştür. Bu nedenle, esas uygulama verilerinin toplanmaya başlanmasından önce söz konusu madde revize edilmiş ve esas uygulama verileri için hazırlanan formda maddenin son hâli katılımcılara sunulmuştur. Veriler elde edildikten sonra maddenin revize edilmiş hâlinin işleyip işlemediği incelenmiş ancak, söz konusu maddenin işlemediği görülmüştür. Türk kültüründe psikolojik yardım almanın başvurulması gereken en son çare olması gerektiğinin uygun bulunduğu ve bir kişinin öncelikli olarak kendi kaynaklarını tüketmeden yardım almayı düşünmeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Öyle ki tutumu olumlu olan kişiler bile maddeyi kesinlikle katılıyorum/katılıyorum biçiminde yanıtlamıştır. Bu nedenle, söz konusu maddenin bizim kültürümüz için uygun olmadığına karar verilerek, maddenin ölçekten çıkartılması yoluna gidilmiştir. Aşağıda rapor edilen analizler, ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması için toplanan verilerle gerçekleştirilmiştir.

Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum indeksleri, modelin uyumunun yeterli olmadığını göstermiştir (AGFI değeri .89, GFI değeri .93, CFI değeri .91 ve RMSEA değeri .097). Analiz sonucunda program tarafından üretilen modifikasyonlar incelendiğinde, Madde 9-10’a ait hata kovaryanslarının ilişkili olduğu ve bu ilişkinin modelin uyum iyiliği indekslerine önemli derecede olumsuz etkisi olduğu görülmüştür. Bu nedenle, belirtilen maddelerin hata kovaryanslarına ait ilişkiler modele eklenmiştir. Model tekrar sınanmış ve ölçüm modeli için Ki-kare değeri $\chi^2 = 84.80$, $sd = 26$, $p < .01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ki-kare değeri ile serbestlik derecesi oranı incelendiğinde ise söz konusu değerlerin ($\chi^2/sd = 3.26$) 5’in altında olduğu ve bunun kabul edilebilir bir uyum değerine işaret ettiği görülmüştür (Şimşek, 2007; Thompson, 2000). Modelin uyum iyiliği değerlerinin, AGFI değerinin .92, GFI değerinin .96, CFI değerinin .94, RMSEA değerinin .07 ve SRMR değerinin .05 olduğu belirlenmiştir. Bu uyum iyiliği değerleri, PYAİTÖ-KF’nin ölçüm modelinin kabul edilebilir bir model olduğunu ortaya koymaktadır (Kline, 2011; Schermelleh-Engel ve diğ., 2003; Schumacker & Lomax, 2004; Şimşek, 2007). Ayrıca, modelde yer alan bütün maddelere ait faktör yük değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (Bkz. EK 11). Doğrulayıcı

faktör analizine ait path diyagramı standartlaştırılmış katsayılarla Şekil 7’de sunulmuştur.

Şekil 7

PYAİTÖ-KF İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi Path Diyagramı

PYAİTÖ-KF güvenilirliği Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ve McDonald’ın Omega değerleri kullanılarak incelenmiştir. Ölçek için hesaplanan Cronbach Alfa katsayısı .76’dır. Ölçeği oluşturan dokuz maddenin madde toplam test korelasyonlarının .30 ile .55 arasında olduğu görülmüştür. PYAİTÖ-KF’nin yapısal güvenilirliği için hesaplanan McDonald’ın Omega değeri .76 olarak bulunmuştur. Bu değerler incelendiğinde, PYAİTÖ-KF’nin iç tutarlılık ve yapısal güvenilirliğine ilişkin yeterli kanıtı sahip olduğu görülmüştür. PYAİTÖ-KF’nin doğrulayıcı faktör analizi sonucunda maddelere ilişkin elde edilen standartlaştırılmış faktör yükleri (λ_i), R^2 , Cronbach Alfa ve McDonald’ın Omega (ω) değerleri Tablo 5’te sunulmuştur. Tablo 5 incelendiğinde,

8. maddenin R^2 değerinin anlamlı fakat düşük olduğu grlmektedir. Ancak modelin genel iyiliği ve söz konusu maddenin ölçeğin iç tutarlığına katkısı ve faktör yükünün yüksekliliği göz önüne alınarak ölçeğin btnlyę bozulmamış ve bu madde ölçekten çıkarılmamıştır.

Tablo 5

PYAİTÖ-KF'nin Maddelerine İlişkin Faktör Yükleri, R^2 , Cronbach Alfa ve McDonald'ın Omega Değerleri

Boyut	Madde	λ_i	R^2	α	ω
	1	.51	.26		
	2	.43	.18		
	3	.69	.48		
	5	.68	.47		
Tutum	6	.54	.29	.76	.76
	7	.60	.36		
	8	.29	.08		
	9	.37	.14		
	10	.41	.17		

Sonuç olarak, PYAİTÖ-KF'nin (Bkz. EK 5) psikolojik yardım almaya ilişkin tutum yapısını ölçebilecek maddelerden oluştuğu ve psikometrik özelliklerinin yeterli düzeyde olduğu grlmştir. Ölçeğin maddeleri, (3) katılıyorum ile (0) katılmıyorum arasında değişen 4'l Likert tarzda yanıtlanmaktadır. Ölçeğin 2, 8, 9 ve 10. maddeleri ters puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan ise 27'dir. Ölçekten alınan yüksek puanlar psikolojik yardım almaya ilişkin daha olumlu tutumları yansıtılmaktadır.

3.3.5 Kısa Semptom Envanteri

Kısa Semptom Envanteri'nin (KSE), (Deragotis, 1992) uyarlama çalışması şahin ve Durak (1994) tarafından yapılmıştır. KSE, psikopatolojik değerlendirme

yapmak amacıyla ergen ve yetişkinlerle kullanılabilir. KSE, Belirti Tarama Listesi'nin (SCL 90-R) kısa formudur. KSE'nin orijinali SCL-90 gibi, 9 alt boyut (*obsesif-kompulsif, paranoid düşünceler, hostile, fobik anksiyete, psikotizm, somatizasyon, kişilerarası ilişkiler, depresyon, anksiyete*) ve global rahatsızlık belirleyicisi, rahatsızlık ciddiyeti indeksi, belirti toplam ve semptom rahatsızlık indeksi olmak üzere üç ölçekten oluşmaktadır. KSE oluşturulurken, SCL 90-R'nin 9 faktörüne dağılmış olan 90 madde arasından, her faktörde en yüksek yükü almış toplam 53 madde seçilmiş ve benzer yapıda kısa bir ölçek elde edilmiştir (EK 6). KSE'deki maddeler hiç ve çok fazla ifadelerine eşlik eden 0-4 değerler arasında derecelendirilmiş Likert tipi bir ölçek üzerinden puan almaktadır. Envanterden alınabilecek puanlar 0 ile 212 arasında değişmekte ve alınan toplam puanların yüksekliği bireyin semptomlarının yoğunluğunu göstermektedir.

Envanterin orijinal yapısının Türk örnekleme için de geçerli olup olmadığını bulmak için elde edilen veriler faktör analizine tabi tutulmuştur. Sonuçlar, KSE'nin (Bkz. EK 7) maddelerinin *anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostile* olarak isimlendirilen beş boyutta toplandığını göstermiştir. Üç ayrı çalışmada envanterin toplam puanından elde edilen Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayılarının .93 ve .96 ve alt boyutlar için elde edilen katsayıların ise .63 ile .86 arasında değiştiği bulunmuştur. Bu çalışmada envanterin bütünü için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .97 ve depresyon alt boyutu için .91 olarak hesaplanmıştır.

3.3.6 Psikolojik Yardım Alma Niyeti Envanteri

Psikolojik Yardım Alma Niyeti Envanteri (PYANE) araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda yapılan literatür taraması sonucunda, psikolojik yardım alma niyetinin, psikolojik danışma ile danışanlara yardımcı olunabilecek konular/sorunlar yoluyla belirlendiği görülmüştür (Çankaya, Altun, & Sürücü, 2007; Lopez, Melendez, Sauer, Berger, & Wyssmann, 1998; Sheffield, Fiorenza, & Sofronoff, 2004; Vogel, Wade ve diğ., 2007). Bu noktadan hareketle, yetişkinlerin yaşayabilecekleri ve psikolojik yardım almayı isteyebilecekleri olası konuların/sorunların neler olabileceğiyle ilgili literatür incelenmiştir. Bu konuda geliştirilmiş benzer ölçme araçlarından da yararlanılarak 15 maddelik bir madde havuzu

oluşturulmuştur. Daha sonra envanter, psikolojik danışma alanından beş uzmana verilmiş ve uzmanların konuyu/sorunu (envanter maddesini), amaca uygunluğu açısından değerlendirmeleri ve envantere yer alan konuların/sorunların yanı sıra, uygun olabileceğini düşündükleri diğer konuları/sorunları da belirtmeleri istenmiştir. Uzmanlardan gelen geribildirimler doğrultusunda gerekli düzeltme ve/veya eklemeler yapılarak madde sayısı 12'ye indirilmiş ve envantere son şekli verilmiştir.

PYANE geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için uygun örnekleme yöntemiyle 408 kişiye uygulanmıştır. Elde edilen verilerle PYANE'nin yapı geçerliği açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiş ve ölçeğin güvenirliliğinin belirlenmesinde Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ve bunun yanın sıra, McDonald'ın Omega (ω) yapısal güvenilirlik değeri hesaplanmıştır.

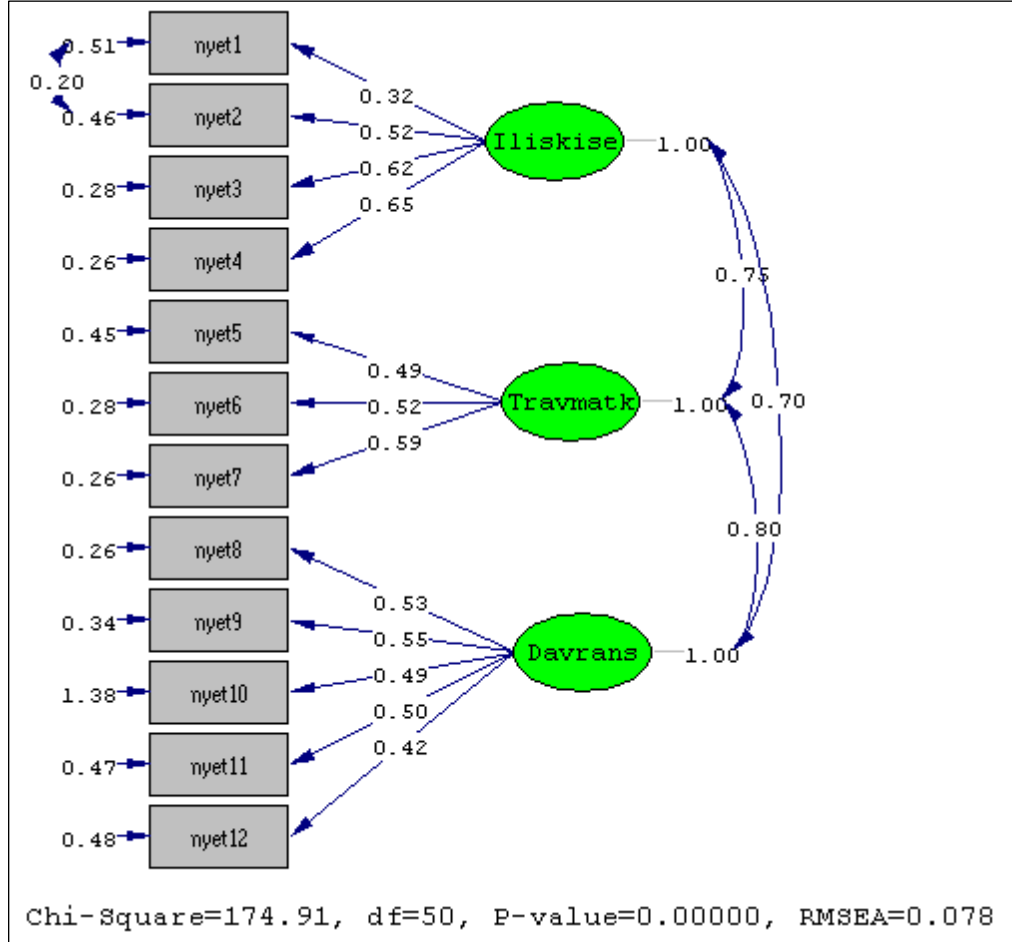
Envanterin yapı geçerliliğinin belirlenmesi amacıyla yapılan faktör çözümlemesi için öncelikle verilerin uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett Sphericity testi ile sınanmıştır. Örneklem uygunluğu için hesaplanan KMO değeri .849 bulunmuş ve Bartlett testi sonucu da ($\chi^2 = 1.60303$; $p = .000$) anlamlı çıkmıştır. Hem KMO hem de Bartlett testi sonucu verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Bundan sonra, varimaks dik döndürmeyle temel bileşenler analizi kullanılarak açımlayıcı faktör analizi (AFA) yapılmıştır. Sonuçlar, PYANE'nin 12 maddesinin özdeğeri 1'den büyük üç boyut altında toplandığını göstermiştir. Üç faktörün toplam varyansın % 57.93'ünü açıkladığı anlaşılmıştır. Bu boyutlar, ilişkisel sorunlar, travmatik sorunlar ve duyuşsal ve davranışsal sorunlar olarak adlandırılmıştır. AFA ile dik döndürülmüş faktör yükleri incelendiğinde, dört maddeden oluşan ilişkisel sorunlar alt boyutunun maddelerinin madde-faktör yük değerlerinin .50 ile .80, üç maddeden oluşan travmatik sorunlar alt boyutunun maddelerinin madde-faktör yük değerlerinin .67 ile .75, beş maddeden oluşan duyuşsal ve davranışsal sorunlar alt boyutunun maddelerinin madde-faktör yük değerlerinin .56 ile .70 arasında değiştiği görülmüştür.

Envanterin doğrulayıcı faktör analizi sonucu, elde edilen uyum indeksleri modelin uyumunun yeterli olmadığını göstermiştir (AGFI değeri .86, GFI değeri .91, CFI değeri .94 ve RMSEA değeri .096). Analiz sonucunda program tarafından üretilen modifikasyonlar incelendiğinde, Madde 1-2'ye ait hata kovaryanslarının ilişkili olduğu

ve bu ilişkinin modelin uyum iyiliği indekslerine önemli derecede olumsuz etkisi olduğu görülmüştür. Bu nedenle, belirtilen maddelerin hata kovaryanslarına ait ilişkiler modele eklenmiştir. Model tekrar sınanmış ve ölçüm modeli için Ki-kare değeri $\chi^2 = 174.91$, $sd = 50$, $p < .01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ki-kare değeri ile serbestlik derecesi oranı incelendiğinde ise söz konusu değerin ($\chi^2/sd = 3.49$) 5'in altında olduğu ve bunun kabul edilebilir bir uyum değerine işaret ettiği görülmüştür (Şimşek, 2007; Thompson, 2000). Modelin uyum iyiliği değerlerinin, AGFI değerinin .90, GFI değerinin .93, CFI değerinin .96, RMSEA değerinin .07 ve SRMR değerinin .04 olduğu belirlenmiştir. Bu uyum iyiliği değerleri, PYANE'nin ölçüm modelinin kabul edilebilir bir model olduğunu ortaya koymaktadır (Kline, 2011; Schermelleh-Engel ve diğ., 2003; Schumacker & Lomax, 2004; Şimşek, 2007). Ayrıca, modelde yer alan bütün maddelere ait faktör yük değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (Bkz. EK 12). Doğrulayıcı faktör analizine ait path diyagramı standartlaştırılmış katsayılarla Şekil 8'de sunulmuştur.

Şekil 8

PYANE Birinci Düzey İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi Path Diyagramı

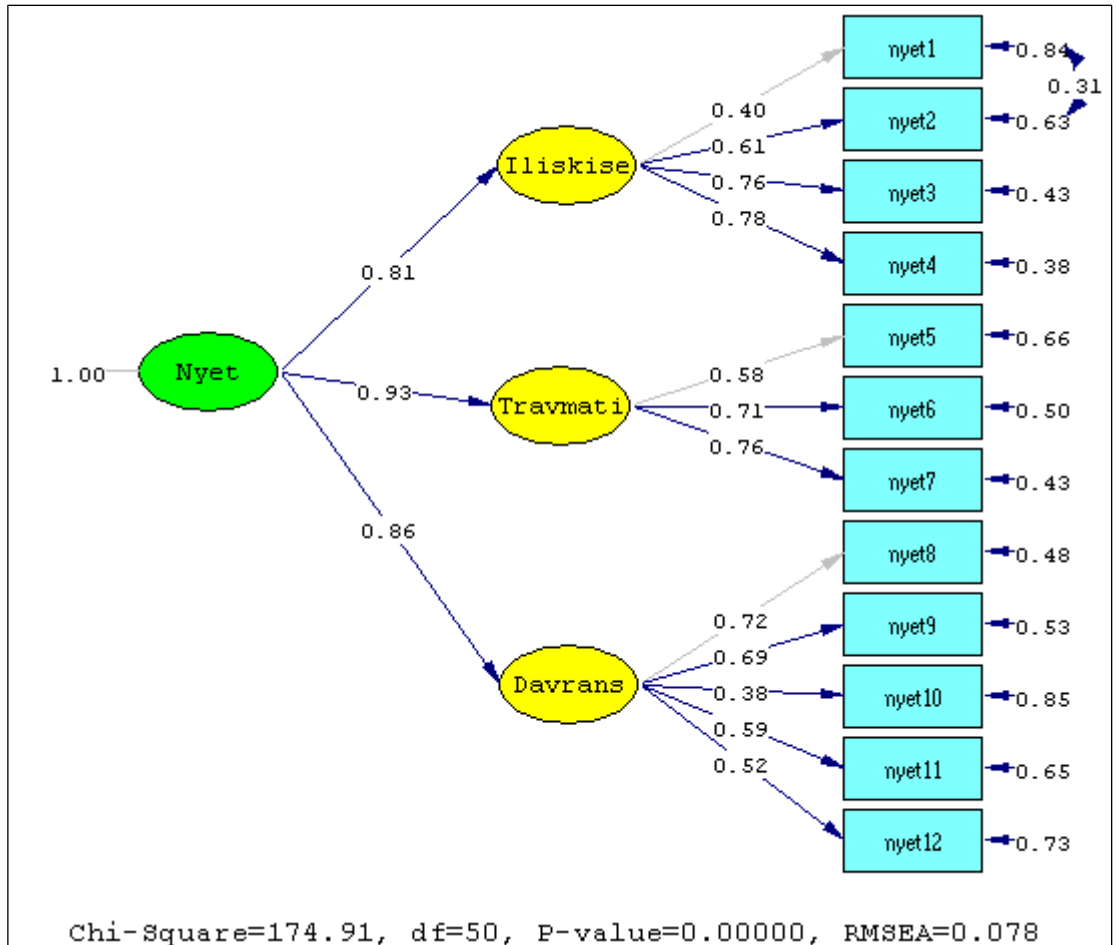
Doğrulayıcı faktör analizine, envanterin ilişkisel sorunlar, travmatik sorunlar ve duyuşsal ve davranışsal sorunlar alt boyutlarının yanı sıra ikinci düzeyde psikolojik yardım alma niyetini genel olarak ölçen bir yapıya sahip olup olmadığını incelemek üzere devam edilmiştir. İkinci düzeyde yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, ölçüm modeli için Ki-kare değeri $\chi^2 = 174.91$, $sd = 50$, $p < .01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ki-kare değeri ile serbestlik derecesi oranı incelendiğinde ise söz konusu değerin ($\chi^2/sd = 3.49$) 5'in altında olduğu ve bunun kabul edilebilir bir uyum değerine işaret ettiği görülmüştür (Şimşek, 2007; Thompson, 2000). İkinci düzey ölçüm modelinin elde edilen uyum iyiliği değerlerinin, AGFI değerinin .90, GFI değerinin .93, CFI değerinin .96, RMSEA değerinin .07 ve SRMR değerinin .04 olduğu belirlenmiştir.

Bu uyum iyiliği değerleri, PHDÖ'nün birinci düzeyde ilişkisel sorunlar, travmatik sorunlar ile duyuşsal ve davranışsal sorunlar alt boyutlarını ve ikinci düzeyde genel psikolojik yardım alma niyeti yapısını ölçen, ölçüm modelinin kabul edilebilir bir model olduğunu ortaya koymaktadır (Kline, 2011; Schermelleh-Engel ve diğ., 2003; Schumacker & Lomax, 2004; Şimşek, 2007).

Birinci düzeyi içeren model ile ikinci düzeyi içeren modelin Ki-kare değerlerinin değişmediği görülmüştür. Dolayısıyla, ilişkisel sorunlar, travmatik sorunlar ve duyuşsal ve davranışsal sorunlar boyutlarının ikinci düzey bir psikolojik yapının bileşenleri olduğu görülmektedir. Doğrulayıcı faktör analizinin standartlaştırılmış katsayılarını içeren path diyagramı Şekil 9'da sunulmuştur.

Şekil 9

PYANE İkinci Düzey İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi Path Diyagramı

PYANE'nin güvenilirliği Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ve McDonald'ın Omega değerleri kullanılarak incelenmiştir. Ölçek için hesaplanan Cronbach Alfa katsayısı .84'tür. Ölçeği oluşturan 12 maddenin madde toplam test korelasyonlarının .33 ile .63 arasında olduğu görülmüştür. İlişkisel sorunlar alt boyutu için Cronbach Alfa katsayısı .76 olarak hesaplanmıştır. İlişkisel sorunlar alt boyutundaki dört maddenin madde toplam test korelasyonları .48 ile .63 arasında değişmiştir. Travmatik sorunlar alt boyutu için Cronbach Alfa katsayısı .72 olarak hesaplanmış ve alt boyutu oluşturan üç maddenin madde toplam test korelasyonlarının .52 ile .60 arasında olduğu belirlenmiştir. Son olarak, duyuşsal ve davranışsal sorunlar alt boyutunun Cronbach Alfa katsayısı .68 olarak hesaplanmış ve alt boyutu oluşturan beş maddenin madde toplam test korelasyonlarının .32 ile .54 arasında değiştiği görülmüştür. PYANE'nin yapısal güvenilirliği için hesaplanan McDonald'ın Omega değeri .88 olarak bulunmuştur. Bu değerler incelendiğinde, PYAİTÖ-KF'nin iç tutarlılık ve yapısal güvenilirliğine ilişkin yeterli kanıtı sahip olduğu görülmüştür. PYAİTÖ-KF'nin doğrulayıcı faktör analizi sonucunda maddelere ilişkin elde edilen standartlaştırılmış faktör yükleri (λ_i), R^2 , Cronbach Alfa ve McDonald'ın Omega (ω) değerleri Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6

PYANE'nin Maddelerinin Faktör Yükleri, R² Değerleri, Alt Boyutlarının Cronbach Alfa ve McDonald'ın Omega Değerleri

Boyut	Madde	λ_i	R ²	α	ω
İlişkisel Sorunlar	1	.32	.16	.76	.92
	2	.52	.37		
	3	.62	.57		
	4	.65	.62		
Travmatik Sorunlar	5	.49	.34	.72	.72
	6	.52	.50		
	7	.59	.57		
Duyuşsal ve Davranışsal Sorunlar	8	.53	.52	.68	.68
	9	.55	.47		
	10	.49	.15		
	11	.50	.35		
	12	.42	.22		

Sonuç olarak, PYANE'nin (Bkz. EK 6) yetişkinlerin psikolojik yardım alma niyetini ölçebilecek maddelerden oluştuğu ve psikometrik özelliklerinin yeterli düzeyde olduğu görülmüştür. PYANE'nin yanıtlanması 4'lü Likert tarzında oluşturulmuştur. Envanterin puanlanması, (1) kesinlikle psikolojik yardım almam ve (4) kesinlikle psikolojik yardım alırım şeklindedir. Envanterin bütünü için alınabilecek toplam puan 12 ile 48 arasında; *ilişkisel sorunlar* alt boyutu için 4 ile 16 arasında; *travmatik sorunlar alt* boyutu için 3 ile 12 arasında ve *duyuşsal ve davranışsal sorunlar* alt boyutu için 5 ile 20 arasında değişmektedir. Bireyin envanterden aldığı yüksek puan, psikolojik yardım alma niyetinin yüksek olduğunu göstermektedir.

3.4 Verilerin Toplanması

Ölçme araçları, İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan izin kapsamında tabakalı küme örnekleme yöntemi ile seçilen okullarda her sınıf düzeyinden seçkisiz olarak belirlenen şubedeki öğrencilere dağıtılmış ve öğrencilerin ebeveyninden birinin doldurması istenmiştir. Veri toplama araçlarının sınıf öğretmenleri veya sınıf rehber öğretmenleri aracılığıyla okul psikolojik danışmanı'nda toplanması sağlanmıştır. Araştırmacı bütün okula ilişkin elde edilen verileri okulda görev yapan psikolojik danışmandan almıştır.

3.5 Verilerin Analizi

Bu araştırmanın problemine ve hipotezlerine ait kuramsal modelin test edilmesi için Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) kullanılmıştır. Doğrudan etkilerin anlamlılık testi için t değerleri incelenmiş, dolaylı etkilerin anlamlılığı için bootstrapping analizi yapılarak ilgili dolaylı etkilere ait katsayıların güven aralıkları belirlenmiş ve anlamlılıkları yorumlanmıştır. Ayrıca değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler ve korelasyonlar hesaplanmıştır. Analizler SPSS 13 ve LISREL (Linear Structural Relations Statistics Package Program) 8.80 programıyla gerçekleştirilmiştir.

3.5.1 Yapısal Eşitlik Modellemesi

Bu kısımda, yapısal eşitlik modellemesi kapsamındaki terimleri açıklığa kavuşturmak ve anlam farklılıklarını gidermek için ilgili tanımlar aşağıda açıklanmıştır.

3.5.1.1 Yapısal Eşitlik Modellemesi ile ilgili Terimlerin Tanımı

1. Bağlantı (Path) diyagramı

Bağlantı diyagramı, modeli oluşturan yapısal ilişkiler hakkında bilgi vermektedir. Bağlantı diyagramında değişkenler oklar ile bağlanmaktadır. Tek yönlü oklar nedensel ilişkileri ve iki yönlü oklar nedensel olmayan veya ilişkiyel ilişkileri temsil etmektedir (Kelloway, 1998).

2. Gözlenen (observed) değişkenler

Gözlenen değişkenler YEM dilinde göstergeler (indicators) olarak ifade edilir ve bunlar araştırmacının doğrudan ölçtüğü ya da gözlediği değişkenleri ifade eder (Schumacker & Lomax, 2004).

3. Örtük (latent) değişkenler

Örtük değişkenler dolaylı olarak ölçülen ve gözlenen değişkenlerdir diğer bir ifadeyle örtük değişkenler, doğrudan ölçülmeyen ve gözlemlenmeyen değişkenlerdir. Örtük değişkenler, gözlenen değişkenlerle dolaylı olarak ölçülebilir (Schumacker & Lomax, 2004).

4. Örtük dışsal (exogenous) değişkenler

Örtük bağımsız değişkenler olarak da isimlendirilirler. Bu değişkenler, modeldeki diğer örtük değişkenden etkilenmezler. Bu değişkenler, gözlenen bağımsız değişkenlerin üzerinden ölçülür (Schumacker & Lomax, 2004).

5. Örtük içsel (endogenous) değişkenler

Örtük bağımlı değişkenler olarak da isimlendirilirler. Bu değişkenler, modeldeki diğer örtük değişkenden etkilenirler. Bu değişkenler, gözlenen bağımlı değişkenlerin üzerinden ölçülür (Schumacker & Lomax, 2004).

6. Doğrudan etki

Modelde bir örtük değişkenden diğerine olan akışı öngören nedensel etkileri tanımlar. Doğrudan etkinin istatistiksel tahminleri bağlantı (path) katsayılarıdır (Kline, 2011).

7. Dolaylı etki

Bağımsız bir değişken ve bir sonuç değişkeni arasında ilişkinin nasıl meydana geldiğini belirten etkidir. Dolaylı etki sadece bağımsız değişken ve sonuç değişkeni arasında önemli doğrudan bir ilişki olduğu zaman test edilir, fakat aracı bir değişkenin kavramsal olarak iki değişken “arasında” gerçekleştiğine dair bir olasılık vardır. Dolaylı bir etki, aşağıdaki koşullar sağlanırsa gerçekleşir: (a) bağımsız değişkendeki değişimler aracı değişkendeki değişimleri yordar, (b) aracı değişkendeki değişimler sonuç değişkenindeki değişimleri yordar, (c) (a)'daki ve (b)'deki ilişkiler modelde kontrol edildiği zaman, bağımsız değişken ve sonuç değişkeni arasındaki doğrudan ilişkiler önemsiz olur, eğer bu ilişkide bir azalma olmasına rağmen istatistiki olarak anlamlılığının devam ettiği gözlenirse, bu durumda bu dolaylı etkinin kısmi bir etki olduğu şeklinde yorumlanır (Baron & Kenny, 1986).

8. Ölçüm modeli

Gözlemlenen değişkenler ve örtük değişkenler arasındaki ilişkiler hakkındaki öncelikli hipotezleri temsil eden modellerdir. Örtük değişkenlerin genel faktörler olarak kabul edildiği bir doğrulayıcı faktör analizidir. Ölçüm modelinin amacı göstergelerin örtük değişkenleri ne oranda temsil ettiğinin saptanması ve örtük değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesidir (Schumacker & Lomax, 2004).

9. Yapısal model

Yapısal model, örtük değişkenler arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkiler hakkında bilgi verir. Yapısal model açıklanan ve açıklanmayan varyansın miktarını tanımlamaktadır. Bu nedenle, hipotez edilen ilişkilerin veri tarafından ne ölçüde doğrulandığı yapısal model ile ortaya konmaktadır (Schumacker & Lomax, 2004).

10. BE (Beta)

Örtük bağımlı değişkenler arasındaki yordayıcı regresyon katsayıları matrisi (Sümer, 2000).

11. GA (Gama)

Örtük bağımsız değişkenlerin yordadığı ölçülen bağımsız değişkenlere (göstergelere) ilişkin katsayı matrisi (Sümer, 2000).

12. LX (Lamda x)

Örtük bağımsız değişkenlerin yordadığı ölçülen bağımsız değişkenlere (göstergelere) ilişkin katsayıların matrisi (Sümer, 2000).

13. LY (Lamda y)

Örtük bağımlı değişkenlerin yordadığı ölçülen bağımlı değişkenlere (göstergelere) ilişkin katsayıların matrisi (Sümer, 2000).

14. Teta- Delta (δ)

Örtük bağımsız değişkenlerin yordadığı ölçülen bağımsız değişkenlerin (göstergelerin) hatalarına ilişkin kovaryans matrisi (Sümer, 2000).

15. Teta- Epsilon (ϵ)

Örtük bağımlı değişkenlerin yordadığı bağımlı değişkenlerin (göstergelerin) hatalarına ilişkin kovaryans matrisi (Sümer, 2000).

3.5.1.2 Yapısal Eşitlik Modellemesinin Aşamaları

YEM' i kullanarak model test etme süreci, sırasıyla model betimleme (model specification), tanımlama (identification), hesaplama (estimation), uyumu test etme (testing fit) ve yeniden betimleme (respecification) olmak üzere beş aşamadan oluşmaktadır (Bollen & Long, 1993; Kline, 2011; Schumacker & Lomax, 2004; Sümer, 2000). Aşağıda bu aşamalar tanımlanmaktadır.

1. Model Betimleme

Bu süreç modelin betimlenmesi ile başlar. YEM genellikle bir kuram temelinde üretilmiş hipotezlere göre değişkenler arasındaki ilişkilerin betimlendiği modellerin sınanmasında kullanılmaktadır. Değişkenler örtük ve gözlenen değişkenlerden oluşmaktadır. Bir örtük değişken en az iki gösterge tarafından tanımlanır. YEM' de betimleme, örtük değişkenler arasındaki ya da bir örtük değişkenin göstergesi olmayan gözlenen değişkenlerle örtük değişkenler arasındaki ilişki ya da ilişkilerin açıklanması anlamına gelir (Kelloway, 1998).

2. Tanımlama

Bir modeldeki bütün parametrelerin betimlenmesinin ardından istenilen kovaryans matrisinin hesaplanması, modelin sınanması ancak önerilen modelin tanımlanması ile mümkündür. Modeldeki her bir parametre için tek bir sayısal çözüm varsa ya da sayısal değer verilebiliyorsa, model tanımlanmış olarak kabul edilir. Bir model tam tanımlanmış, fazla tanımlanmış ya da yetersiz tanımlanmış olabilir. Tam tanımlanmış bir modelde hesaplanan eşitlik sayısı, modeldeki olası bütün parametrelerin sayısına eşittir. Fazla tanımlanmış model, parametre hesaplanması için gerekli olandan daha fazla eşitlik kullanılan modeldir. Yetersiz tanımlanmış modeller ise parametre hesaplanması için yeterli bilgiye ve veriye sahip olmayan modellerdir (Kelloway, 1998).

3. Hesaplama

Modelin betimlenmesi ve tanımlanmasının ardından eldeki veri üzerinden model parametreleri hesaplanır. Bu hesaplama işleminde faktör analizlerine benzer şekilde iteratif yöntemler uygulanır ve çözümde kullanılan temel çıkarım tekniği genel olarak maksimum olasılıktır. Model parametrelerinin sağlanmasında LISREL, AMOS ve EQS gibi programlar kullanılır (Sümer, 2000).

4. Uyumu Test Etme

YEM’ de uyumun değerlendirilmesi kullanılan paket programa göre değişebilir. Ancak en yaygın olarak kullanılan Ki kare testidir. LISREL programı, modelin veriye uyumunun farklı yönlerini, farklı ölçütler temelinde değerlendiren çok sayıda uyum indeksi sunmaktadır. Bunlar Ki kare (χ^2) Uyum Testi (Chi-Square Goodness of fit), İyilik uyum Testleri (Goodness of Fit) ve Karşılaştırmalı Uyum İndeksleri (Comparative Fit Indices) olmak üzere üç grupta toplanabilir (Sümer, 2000).

Bu araştırmada, modellerin uyum iyiliğini değerlendirmek için yedi indeks kullanılmıştır: Ki kare Uyum Testi (χ^2), Ayarlanabilen İyilik Uyum İndeksi (AGFI), İyilik Uyum İndeksi (GFI), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI), Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA), Standardize Edilmiş Hataların Ortalama Karelerinin Karekökü (S-RMR) ve Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Non-normed Fit Index, NNFI).

Ki Kare Uyum Testi (Chi-Square χ^2): Eğer veri ile model arasında uyum mükemmel ise elde edilen değer 0’ a yakın olması ve anlamlılık değerinin (p değeri) anlamlı olmaması gerekir. Dolayısıyla geleneksel anlamlılık testinin tersine χ^2 testinde anlamsız bir “ p ” değeri elde edilmek istenir. χ^2 testi örneklem yeterince genişse ve veri çok değişkenli istatistiğin temel sayıtlarını tam olarak karşılıyorsa doğru bir ölçüm verir. Serbestlik derecesi de (sd) χ^2 testinde önemli bir ölçüttür. Sd’nin büyük olduğu durumlarda da χ^2 anlamlı sonuçlar verme eğilimindedir. Bu nedenle bazı durumlarda sd’nin χ^2 ’ e oranı da yeterlik için bir ölçüt olarak kullanılabilir (Sümer, 2000).

Ayarlanabilen İyilik Uyum İndeksi (Adjusted Goodness of Fit Index, AGFI): Örneklem genişliği dikkate alınarak düzeltilmiş olan bir GFI değeridir. N’ in özellikle büyük olduğu durumlarda AGFI daha temsili bir uyum indeksidir. AGFI değerleri de 0 ile 1 arasında değişir. .95 ve üzeri iyi uyum, .90 ve üzeride kabul edilebilir düzeyde uyum olarak kabul edilir (Sümer, 2000).

İyilik Uyum İndeksi (Goodness of Fit Index GFI): Temelde uygunluğun örneklem genişliğinden bağımsız olarak değerlendirilebilmesi için geliştirilmiştir. GFI modelin örneklemdeki varyans-kovaryans matrisini ne oranda ölçtüğünü gösterir ve modelin açıkladığı örneklem varyansı olarak da kabul edilir. Bu nedenle regresyondaki R^2 ’ ye benzer. GFI değerleri 0 ile 1 arasında değişir ve örneklem genişliğine çok duyarlı

olduğu için büyük N'lerde daha küçük değerler verir, .90 ve üzeri iyi uyum olarak kabul edilir (Sümer, 2000).

Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index, CFI): Bağımsızlık modelinin (örtük değişkenler arasında ilişkinin olmadığını öngören model) ürettiği kovaryans matrisi ile önerilen YEM modelinin ürettiği kovaryans matrisini karşılaştırır ve ikisi arasındaki oranı yansıtan “0” ile “1” arasında bir değer verir. Değerler 1’ e yaklaştıkça modelin daha iyi bir uyum verdiği kabul edilir, .90 ve üzerindeki değerler kabul edilebilir uyum olarak değerlendirilir (Sümer, 2000).

Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA): Örnekleme gözlenen değişkenler arasındaki kovaryansla modelde önerilen parametreler arasındaki farkın, diğer bir deyişle hatanın derecesi temelinde geliştirilmiş olan mutlak uyum indeksidir. GFI ve AGFI'nin tersine “0” a yakın değerler vermesi beklenir. .05’ e eşit ya da daha küçük olan değerler iyi, .08 ve altındaki değerler de model karmaşıklığı dikkate alınarak kabul edilen değerler olarak görülebilir (Sümer, 2000).

Standardize Edilmiş Hataların Ortalama Karelerinin Karekökü (Standardized Root Mean Square Residual, S-RMR): Gözlenen ve üretilen kovaryans matrisleri arasındaki farkların ortalamasının kareköküdür. LISREL ortalama hataların karekökünü standart bir şekilde yorumlar ve S-RMR adını verir. “0” ile “1” arasında bir değer verir, .05’ e eşit ya da daha küçük olan değerler kabul edilebilir (Sümer, 2000).

Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Non-normed Fit Index, NNFI): Modelin karmaşıklığını dikkate alarak bir değer verir. Bunu da karşılaştırdığı modellerin (bağımsızlık ve önerilen modeller) SD'lerini hesaba katarak yapar. “0” ile “1” arasında bir değer verir, .95 ve üzeri iyi uyuma .90 ve .94 arası değerler de kabul edilir uyuma karşılık gelir (Sümer, 2000). Araştırmada kullanılan uyum indeksleri Tablo 7’ de verilmiştir.

Tablo 7***Kullanılan Uyum İndeksleri Ölçütleri***

Uyum İndeksleri	Kriterler
χ^2/sd	< 5/1
AGFI	> .90
GFI	> .90
CFI	> .90
NNFI	> .90
RMSEA	< .08
SRMR	< .08

Hu & Bentler, 1999; Kline, 2011; Schermelleh-Engel ve diğ., 2003; Schumacker & Lomax, 2004; Sümer, 2000; Şimşek, 2007 ve Thompson, 2000'den yararlanılarak oluşturulmuştur.

5. Yeniden Betimleme

YEM analizlerinde uyum indeksleri yanında en çok incelenen bir başka değerler grubunu da modifikasyon indeksleri (MI) oluşturur. MI gösterge ve örtük değişkenler arasındaki kovaryansa bakarak araştırmacıya modele ilişkin ayrıntılı olarak modifikasyonlar önerir. Bu modifikasyonlar genellikle hata matrisleri temelinde oluşturulur ve modelde orijinal olarak öngörülme, ancak eklenmesi ya da çıkarılması durumunda modelde kazanılacak Ki kare miktarını gösterir. Modifikasyonlar göstergeler ya da örtük değişkenler arasında önerilen yeni bağlantılardan, bu değişkenler arasında eklenmesi önerilen hata kovaryanslarına kadar birçok parametreyi kapsar. Lisrel iki çeşit modifikasyon indeksi önerir: birincisi bağlantı kurmak veya bağlantıyı silmek, ikincisi değişkenler arasında hata varyansı eklemek veya çıkarmaktır (Sümer, 2000).

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, verilerin analiz edilmesi sonucunda, araştırmanın problemine dayalı olarak geliştirilen hipotezlere ilişkin elde edilen bulgular sunulmaktadır.

4.1 Ön Analizler

Lisrel modelin test edilmesi, parametrelerin kestirimi ve modele ait uyum indekslerinin tahminlenmesi sırasında aksi istenmediği sürece en çok olabilirlik tahminini kullanmaktadır. En çok olabilirlik tahmini yönteminin en önemli varsayımı, gözlenen değişkenlerin çoklu normal dağılmasıdır (Bollen, 1989; akt. Vogel, Wade ve diğ., 2008). Öncelikle, bu varsayımın sağlanıp sağlanmadığı incelenmiştir. Bulgular, çok değişkenli verinin normal dağılmadığını göstermiştir $\chi^2 = (2, N = 656) = 1368.107$, $p > .000$. Satorra ve Bentler (2001), gözlenen değişkenlerin çoklu normal dağılmadığı durumlarda Satorra–Bentler Ki-kare istatistiklerinin kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu nedenle, bundan sonraki analizlerde Satorra–Bentler Ki-kare istatistikleri rapor edilmiştir.

Tipik bir YEM analizinde takip edilmesi gereken beş aşama; *Model Betimleme, Tanımlama, Hesaplama, Uyumu Test Etme, Yeniden Betimleme* (Bollen & Long, 1993; Kline, 2011; Schumacker & Lomax, 2004; Sümer, 2000) bulunmaktadır. Ön analizler yapıldıktan sonra, sözü edilen aşamalara geçilmiştir ancak bu araştırmada, son aşama gerçekleştirilmemiş, uyumu test etme aşamasında işlem kesilmiştir. Uyumu test etme aşamasında, kısmi aracılı model ile tam aracılı model karşılaştırılmış ve veriye en iyi uyum sağlayan model belirlenmiştir.

4.2 Model Betimleme

Model betimleme, var olan ilgili kuram, araştırma ve bilginin kullanılmasını ve kuramsal bir modelin geliştirilmesini içermektedir. Böylece, verinin toplanmasından ve analizinden önce araştırmacı, verinin varyans-kovaryansı tarafından doğrulanması gereken bir model betimler. Başka bir ifadeyle, var olan bilgi kuramsal modelde hangi

değişkenlerin yer alacağı ve bunların birbirleriyle ilişkisinin nasıl olduğuna karar vermek için kullanılır. Model betimleme, araştırmacının ilgilendiği modeldeki her bir ilişki ve parametrenin belirlenmesini kapsamaktadır (Schumacker & Lomax, 2004).

Modelin betimlenmesi aşamasında, Russell, Kahn, Spoth ve Altmaier'in (1998) önerileri doğrultusunda sosyal damgalanma algısı, depresyon, beklenen yarar ve risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum örtük değişkenleri için madde parselleme yoluyla gözlenen değişkenler oluşturulmuştur. Sosyal damgalanma algısı, beklenen yarar ve risk, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum örtük değişkenleri için madde sayıları az olduğu için iki, depresyon değişkeninin ise madde sayısı nispeten daha çok olduğu için üç madde parseli (gözlenen değişken) oluşturulmuştur. Parsel oluşturma kararı: a) en çok olabilirlik tahmini yönteminin temel varsayımını karşılamak (ör., bireysel maddeler kullanıldığında en çok olabilirliği potansiyel ihlal etme sorununa yol açabileceği için), (b) parametre sayılarını azaltmak ve böylece model uyumunu iyileştirmek amacıyla yapılmıştır (Russell ve diğ., 1998).

Madde parselleri, en çok olabilirlik yöntemiyle her bir ölçek için ayrı olarak yapılan açımlayıcı faktör analizi kullanılarak oluşturulmuştur. Her bir ölçeğin maddeleri faktör yükleri temel alınarak sıralanmıştır. En yüksek ve en düşük faktör yüklerine sahip çiftler ilgili faktördeki ortalama faktör yüklerini eşitleyebilmek için her bir parsel atanmıştır.

Tedavi korkuları ve psikolojik yardım alma niyeti örtük değişkenleri için ise ölçeklerin alt boyutlarının gözlenen değişken olmasına karar verilmiştir.

Model betimleme, hangi gözlenen değişkenin hangi örtük değişkene yüklenmesi gerektiğiyle ilgili olduğu kadar örtük değişken sayısının belirlenmesiyle de ilgilidir (Çokluk, Şekercioğlu, & Öztürk, 2010). Bu araştırmada toplam yedi örtük ve 17 gözlenen değişken belirlenmiştir. Araştırma kapsamında test edilen modelde yer alan tüm örtük değişkenlerin isimleri ile gözlenen değişkenlerin sayıları ve isimleri Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8

Modelde Yer Alan Örtük Değişkenlerin İsimleri ile Gözlenen Değişkenlerin Sayıları ve İsimleri

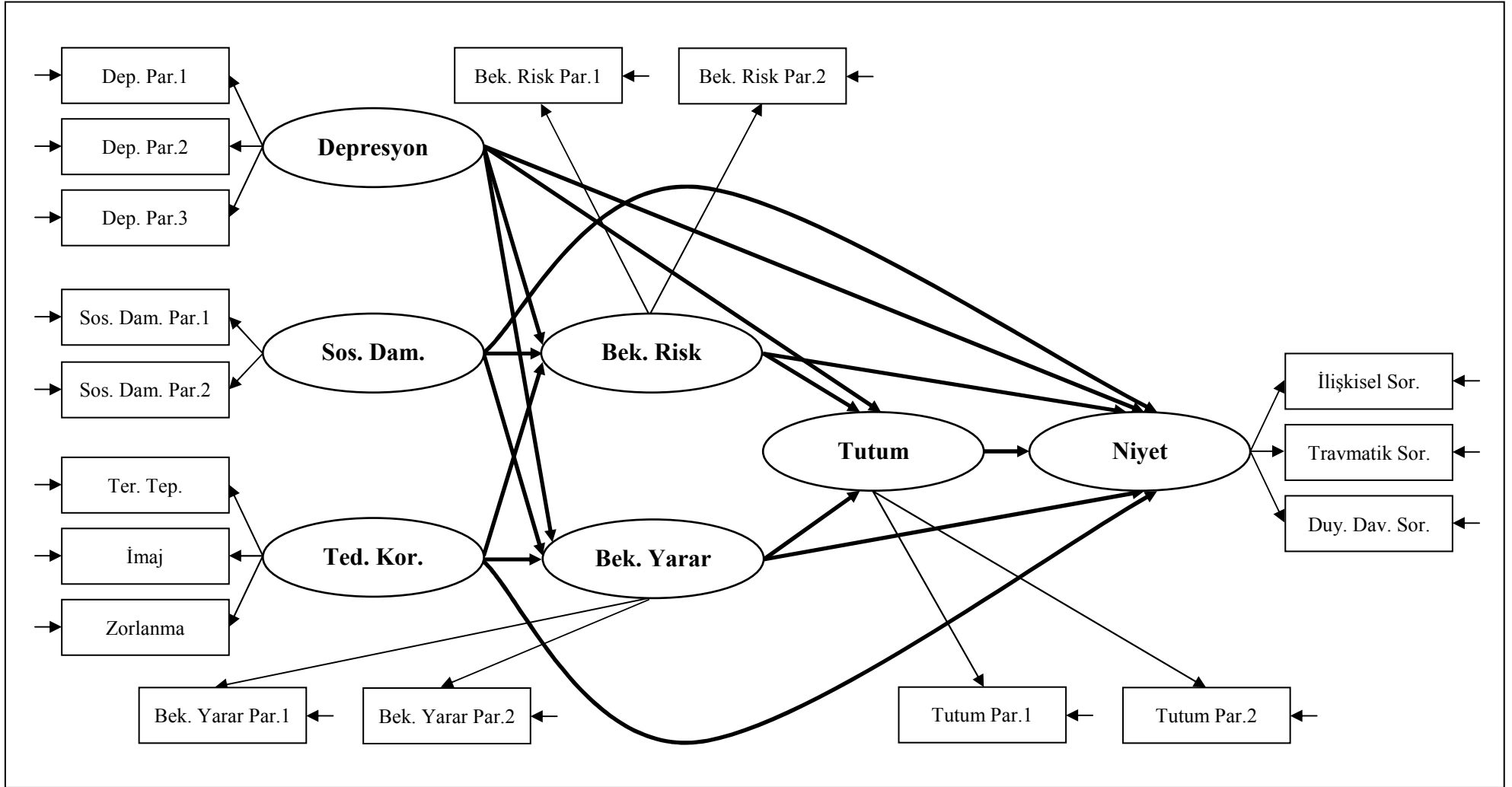
Örtük Değişkenler	Gözlenen Değişken Sayısı	Gözlenen Değişkenler
Sosyal Damgalanma Algısı	2	Sos. Dam. Par.1 ve 2
Tedavi Korkuları	3	Ter. Tep. İmaj Zorlanma
Depresyon	3	Dep. Par. 1, 2 ve 3
Beklenen Yarar	2	Bek. Yarar Par.1 ve 2
Beklenen Risk	2	Bek. Risk Par. 1 ve 2
Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum	2	Tutum Par. 1 ve 2
Psikolojik Yardım Alma Niyeti	3	İlişkisel Sor. Travmatik Sor. Duy. ve Dav. Sor.

Tablo 8’de sunulduğu gibi, sosyal damgalanma algısının iki, tedavi korkularının üç, depresyonun üç, beklenen yarar ve risk ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun ikişer ve son olarak, psikolojik yardım alma niyetinin üç gözlenen değişkeni bulunmaktadır. Ayrıca araştırmada, depresyon, sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkuları örtük dışsal (bağımsız) değişkenler; beklenen yarar ve risk, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik yardım alma niyeti ise örtük içsel (bağımlı) değişkenlerdir.

Genellikle model betimlemesi sürecinde araştırmacılar, önerilen modelin şeklini çizerler (Kline, 2011). Bu araştırmada test edilen model Şekil 10’da gösterilmektedir.

Şekil 10

Önerilen Model

Şekil 10’da görüldüğü gibi önerilen modelde, sosyal damgalanma ile psikolojik yardım alma niyeti arasında doğrudan bir ilişki kurulmuştur. Ayrıca, sosyal damgalanma ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun bunun dışında, sosyal damgalanma ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide beklenen riskin ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracılığını gösteren ilişkiler de kurulmuştur. Benzer biçimde, tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasında doğrudan bir ilişki kurulmuştur. Ayrıca, tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun bunun dışında, tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide beklenen riskin ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracılığını gösteren ilişkiler de modele dâhil edilmiştir.

4.3 Tanımlama

Model tanımlamanın en önemli iki unsuru veri değerleri ve hesaplanacak parametre sayılarıdır (Sümer, 2000).

YEM’de kullanılan veri değerleri, gerçekte, bir örnekleme bulunan bütün varyans ve kovaryanslara karşılık gelir (Tabachnick & Fidell, 2000; akt. Sümer, 2000). Şekil 10’da görüldüğü gibi, modelde toplam 153 (17 varyans, 136 kovaryans) veri değeri bulunmaktadır. Parametre sayısı ise bir modelde kaç adet bağlantının (path) hesaplanacağına karşılık gelir (Sümer, 2000). Şekil 10’da sunulan modelde hesaplanacak toplam parametre sayısı 49’dur (8 varyans ve 41 bağlantı ya da regresyon katsayısı).

Model tanımlama aşamasında ayrıca, modelde yer alan psikolojik yardım alma niyeti, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, beklenen risk, beklenen yarar, tedavi korkuları, sosyal damgalanma algısı ve depresyon değişkenlerinin ortalama ve standart sapma puanları ile değişkenler arasındaki ikili korelasyonlar hesaplanmıştır. Tablo 9’da SPSS programında yapılan hesaplama sonucunda elde edilen örtük değişkenlerin toplam puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri ile ikili korelasyonları sunulmaktadır.

Tablo 9***Örtük Değişkenlerin Ortalama ve Standart Sapma Puanları ile İkili Korelasyonları***

	<i>M</i>	<i>SS</i>	2	3	4	5	6	7
1. Niyet	28.17	5.91	.34**	-.06	.35**	-.08*	-.17**	.09*
2. Tutum	25.65	4.95		-.17**	.32**	-.18**	-.20**	.03
3. Bek. Risk	14.05	3.71			-.25**	.55**	.28**	.21**
4. Bek. Yarar	8.12	3.59				-.17**	-.19**	-.00
5. Ted. Kor.	39.98	17.53					.36**	.26**
6. Sos. Dam.	9.17	3.13						.16**
7. Depresyon	4.44	4.99						

* $p < .05$. ** $p < .01$.

Tablo 9’da görüldüğü gibi, psikolojik yardım alma niyeti ile beklenen risk, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile depresyon, beklenen risk ile depresyon, beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Söz konusu değişkenler dışında bütün değişkenlerin birbirleriyle ilişkileri istatistiksel olarak anlamlıdır.

Model tanımlama aşamasında, örtük değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkilerinin yanı sıra gözlenen değişkenlerin ortalama, standart sapma ve ikili korelasyonları da gözden geçirilmiştir. Tablo 10’da gözlenen değişkenlerin ortalama, standart sapma ve ikili korelasyonları sunulmuştur.

Tablo 10**17 Gözlenen Değişkenin İkili Korelasyonu**

Değişken	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Sos. Dam. 1	.57**	.26**	.33**	.28**	.24**	.20**	-.17**	-.17**	-.18**	-.14**	-.13**	-.15**	-.18**	.08*	.11**	.12**
Sosyal Dam. 2		.28**	.30**	.25**	.23**	.22**	-.15**	-.11**	-.19**	-.11**	-.06	-.09*	-.12**	.16**	.18**	.20**
Ter. Tepkisi			.70**	.58**	.41**	.42**	-.20**	-.17**	-.15**	-.12**	-.08*	-.05	-.06	.20**	.21**	.24**
İmaj Sorunu				.68**	.46**	.47**	-.14**	-.10**	-.19**	-.18**	-.04	-.06	-.11**	.21**	.23**	.24**
Zor. Sorunu					.42**	.42**	-.10**	-.09*	-.12**	-.09*	-.05	.00	-.08*	.16**	.19**	.19**
Bek. R. 1						.60**	-.21**	-.19**	-.15**	-.12**	-.04	-.03	-.05	.17**	.23**	.24**
Bek. R. 2							-.21**	-.17**	-.15**	-.14**	-.03	-.02	-.06	.14**	.18**	.18**
Bek. Y. 1								.66**	.31**	.22**	.26**	.24**	.27**	.02	-.00	.00
Bek. Y. 2									.30**	.24**	.30**	.23**	.28**	.04	.02	.02
Tutum 1										.75**	.27**	.29**	.32**	.04	-.00	.01
Tutum 2											.24**	.22**	.24**	.02	.01	.02
Niyet 1												.48**	.53**	.11**	.11**	.09*
Niyet 2													.68**	.11**	.12**	.09*
Niyet 3														.12**	.12**	.11**
Dep. 1															.79**	.81**
Dep. 2																.83**
Dep. 3																

* $p < .05$. ** $p < .01$.

Tablo 10’da görüldüğü gibi, sosyal damgalanma algısının II. parseli ile psikolojik yardım alma niyetinin I. parseli, terapistin tepkisi ile psikolojik yardım alma niyetinin II. ve III. parseli, imaj sorunu ile psikolojik yardım alma niyetinin I. ve II. parselleri, zorlanma sorunu ile psikolojik yardım alma niyetinin I. ve II. parselleri, beklenen riskin I. ve II. parseli ile psikolojik yardım alma niyetinin I., II. ve III. parselleri, beklenen yararın I. ve II. parseli ile depresyonun I., II. ve III. parselleri, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun I. ve II. parseli ile depresyonun I., II. ve III. parselleri arasındaki ilişkilerin anlamsız olduğu diğer bütün gözlenen değişkenler arasındaki ilişkilerin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür.

4.4 Hesaplama

Hesaplama aşamasında önce, modelin test edilmesi, parametrelerin kestirimi ve modele ait uyum indekslerinin tahminlenmesi sırasında kullanılacak yöntem belirlenmektedir. Hesaplama yönteminin seçiminde ise analiz edilen değişkenlerin özellikleri (Çokluk ve diğ., 2010) ve varsayımların karşılanıp karşılanmadığı belirleyicidir.

Yapısal eşitlik modellemesi çalışmalarında parametrelerin kestiriminde ilk sırada, en çok olabilirlik yöntemi ve daha sonra, genellenmiş en küçük kareler yöntemi kullanılmaktadır (Şimşek, 2007). Söz konusu yöntemlerin her ikisi de, veri sürekli değişkenlerden oluştuğunda ve çok değişkenli normal dağılım varsayımı ihlal edilmediğinde kullanılmaktadır. Bu araştırmanın verileri sürekli değişkenlerden oluşmakta ancak, veriler çok değişkenli normal dağılım varsayımını karşılamamaktadır. Sonuçta bu araştırmada hesaplama yöntemi olarak, veri sürekli değişkenlerden oluştuğunda fakat veri çok değişkenli normal dağılım göstermediğinde kullanılan uygun korelasyon matrisinden hesaplanmış asimptotik kovaryans matrisi yöntemi kullanılmıştır (Şimşek, 2007).

Bu aşama ayrıca, analizin yapılmasını kapsamaktadır (Kline, 2011). Anderson ve Gerbing (1988), iki aşamalı bir işlem önermiştir: (a) ölçüm modelinin veri ile kabul edilebilir bir uyum gösterdiğini ortaya koymak için doğrulayıcı faktör analizi yapmak ve daha sonra, (b) önerilen modeldeki ilişkileri test etmek için yapısal bir model kurmak. Benzer biçimde, model test etmek için Schumacker ve Lomax (2004) da

araştırmacının, örtük ve gözlenen değişkenler arasındaki ilişkileri tanımlaması için ölçüm modeli belirlemesi gerektiğini savunmuştur. Onlara göre ölçüm modeli, doğrulamayı faktör analizi modelidir. Bir dizi gözlenen değişken ile örtük değişkenlerin iyi ölçülüp ölçülmediğini görmek için ölçüm modeli test edilir. Daha sonra ise bu örtük değişkenlerin birbirleriyle ilişkilerinin nasıl gerçekteştiğini görmek için yapısal model test edilir.

Bu doğrultuda, sosyal damgalanma algısı, tedavi korkuları, depresyon, beklenen yarar ve risk, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik yardım alma niyeti örtük değişkenlerinin yer aldığı ölçüm modeli doğrulamayı faktör analizi ile test edilmiştir. Doğrulamayı faktör analizi sonucunda, ölçüm modeli için Ki-kare değeri $\chi^2 = 103.52$, $sd = 98$, $p = .033$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ki-kare değeri ile serbestlik derecesi oranı incelendiğinde ise söz konusu değerin ($\chi^2/sd = 1.05$) 2'nin altında olduğu ve bunun iyi bir uyum değerine işaret ettiği görülmüştür (Schermelleh-Engel ve diğ., 2003; şimşek, 2007; Thompson, 2000). Ölçüm modelinin uyum iyiliği değerleri incelendiğinde AGFI değerinin .97, GFI değerinin .98, CFI değerinin 1.00, RMSEA değerinin .00 ve SRMR değerinin .02 olduğu belirlenmiştir. Bu uyum iyiliği değerleri, ölçüm modelinin iyi bir model olduğunu ortaya koymaktadır (Kline, 2011; Schermelleh-Engel ve diğ., 2003; Schumacker & Lomax, 2004; şimşek, 2007). Tablo 11'de, 17 gözlenen değişkenin her bir örtük değişkeni üzerindeki standardize edilmiş ve edilmemiş faktör yükleri, standart hataları ve t istatistikleri sunulmaktadır.

Tablo 11**Ölçüm Modeli İçin Faktör Yükleri (N = 656)**

Değişken	Standardize Edilmemiş Faktör Yükleri	Standart Hatalar	t	Standardize Edilmiş Faktör Yükleri
Sosyal				
Damgalanma				
Sosyal Dam. Parsel 1	1.57	.40	15.53	.77***
Sosyal Dam. Parsel 2	1.11	.45	15.71	.74***
Tedavi				
Korkusu				
Terapistin Tepkisi	6.08	.39	22.70	.78***
İmaj Sorunu	6.09	.19	23.88	.90***
Zorlanma Sorunu	4.07	.42	20.86	.76***
Beklenen Risk				
Beklenen Risk Parsel 1	1.63	.39	18.82	.78***
Beklenen Risk Parsel 2	1.50	.40	16.25	.78***
Beklenen Yarar				
Beklenen Yar. Parsel 1	1.69	.30	19.75	.83***
Beklenen Yar. Parsel 2	1.64	.36	19.20	.80***
Tutum				
Tut. Parsel 1	2.81	.03	24.85	.99***
Tut. Parsel 2	1.87	.41	19.09	.77***
Niyet				
Niyet Parsel 1	1.78	.60	14.85	.63***
Niyet Parsel 2	1.67	.38	18.67	.78***
Niyet Parsel 3	2.77	.26	19.32	.86***
Depresyon				
Dep. Parsel 1	2.88	.23	21.08	.88***
Dep. Parsel 2	3.22	.19	23.34	.90***
Dep. Parsel 3	3.45	.13	25.67	.93***

*** $p < .001$.

Tablo 11’de görüldüğü gibi, örtük değişkenler üzerindeki gözlenen değişkenlerin faktör yüklerinin hepsi istatistiksel olarak anlamlıdır. Örtük değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkileri Tablo 12’de sunulmaktadır.

Tablo 12

Ölçüm Modeli İçin Örtük Değişkenler Arasındaki İkili Korelasyonlar (N = 656)

Örtük Değişken	2	3	4	5	6	7
1. Niyet	.39***	-.08	.41***	-.11	-.23**	.16**
2. Tutum		-.20**	.38***	-.20**	-.25***	.02
3. Beklenen Risk			-.32***	.68***	.38***	.28***
4. Beklenen Yarar				-.20**	-.25**	.02
5. Tedavi Korkusu					.47***	.29***
6. Sosyal Damgalanma Algısı						.21**
7. Depresyon						

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

Tablo 12’de görüldüğü gibi, psikolojik yardım alma niyeti ile beklenen risk ve tedavi korkusu, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile depresyon, beklenen yarar ile depresyon örtük değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Söz konusu örtük değişkenler dışında bütün örtük değişkenlerin birbirleriyle ilişkileri istatistiksel olarak anlamlıdır.

Holmbeck (1997; akt. Shaffer ve diğ., 2006) YEM’de aracılı yapısal modeli test etmek için üç adım önermiştir. İlk adım, yordayıcı değişkenlerin (örn. sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkuları) bağımlı değişken üzerinde (örn. psikolojik yardım alma niyeti) doğrudan etkisinin anlamlılığını test etmektir. İkinci adım, kısmi aracılı yapısal modeli test etmektir (örn. bütün dolaylı etkiler, artı sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkularından psikolojik yardım alma niyetine iki tane doğrudan etki). Üçüncü adım, tamamen aracılı yapısal modeli test etmektir (örn. iki tane doğrudan etki olmaksızın bütün dolaylı etkiler). Daha sonra ise hangi modelin veriye daha iyi uyum

sağladığını görmek için bu iki model karşılaştırılmaktadır. Öte yandan, araştırmacılar (Frazier ve diğ., 2004; Shrout & Bolger 2002; akt. Shaffer ve diğ., 2006) ilk adımın bütün durumlarda kullanılamayacağını iddia etmektedir. Bu durumlardan biri; iki aracı değişkenin birbirinin tersi yönde işlev gördüğü (ör., beklenen yarar ve risk) durumlardır. Bu durumda, aracı etkilerden biri diğerini engelleyebilir ve anlamlı olmayan bir doğrudan etki gözlenebilir. Bu nedenle ilk adım uygulanmadan, ikinci ve üçüncü adımlar gerçekleştirilmiştir.

İlk olarak, kısmi aracılı model daha sonra ise alternatif model (tamamen aracılı model) diğer bir ifadeyle sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki doğrudan pathler kaldırılarak model test edilmiştir. Bu yolla, her üç aracı değişkenin sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkilerde kısmi mi yoksa tam aracı olarak mı işlev gördüğünün belirlenmesi amaçlanmıştır. Daha sonra ise Ki-kare farkı dikkate alınarak iç içe geçmiş modellerden hangisinin en iyi model olduğuna karar verilmiştir.

4.5 Uyumu Test Etme

Uyumu test etme aşamasında, kısmi aracılı yapısal modelin veriye kabul edilebilir bir uyum gösterip göstermediği incelenmiştir.

Kısmi aracılı model test edildiğinde modelde, sosyal damgalanma algısı ile beklenen risk ($t = 1.60, p < .05$), tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti ($t = -0.57, p < .05$), beklenen risk ile psikolojik yardım alma niyeti ($t = 1.34, p < .05$), depresyon ile beklenen risk ($t = 1.69, p < .05$) ve son olarak, depresyon ile tutum arasında ($t = 1.09, p < .05$) kurulan ilişkilerin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Söz konusu anlamsız pathler modelden çıkarıldıktan sonra, kısmi aracılı yapısal model için Ki-kare değeri $\chi^2 = 140.07, sd = 106, p = .014$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ki-kare değeri ile serbestlik derecesi oranı incelendiğinde ise söz konusu değerin ($\chi^2/sd = 1.32$) 2'nin altında olduğu ve bunun iyi bir uyum değerine işaret ettiği görülmüştür (Schermelleh-Engel ve diğ., 2003; Şimşek, 2007; Thompson, 2000). Kısmi aracılı yapısal modelin uyum iyiliği değerlerinin, AGFI değerinin .96, GFI değerinin .97, CFI değerinin 1.00, RMSEA değerinin .02 ve SRMR değerinin .03 olduğu belirlenmiştir. Bu uyum iyiliği değerleri, kısmi aracılı yapısal modelin iyi bir model

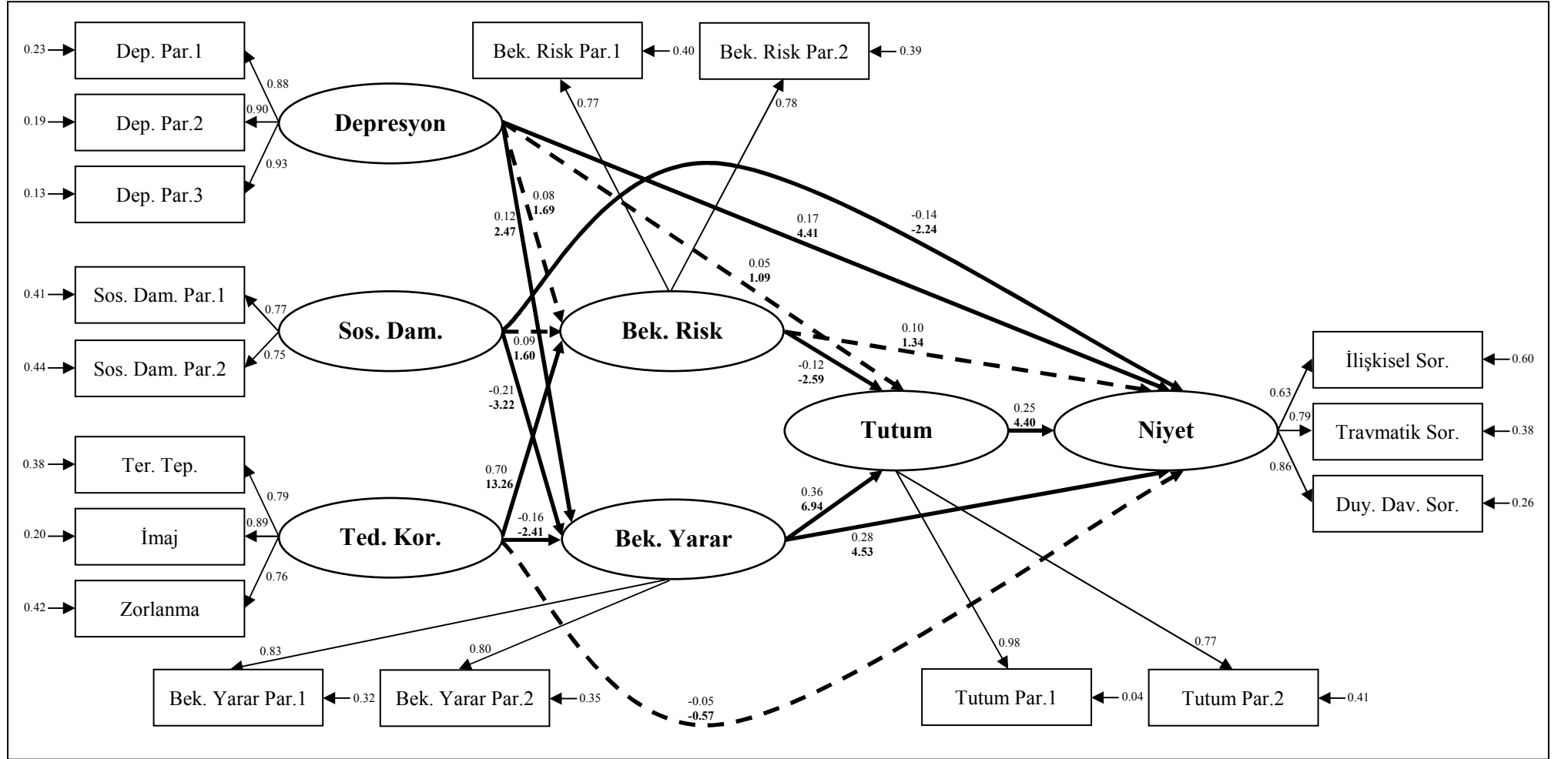
olduğunu ortaya koymaktadır (Kline, 2011; Schermelleh-Engel ve diğ., 2003; Schumacker & Lomax, 2004; Şimşek, 2007). Sosyal damgalanma, tedavi korkusu, beklenen yarar ve risk, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve depresyon değişkenlerinin birlikte psikolojik yardım alma niyetinin varyansının % 25'ini açıkladığı bulunmuştur.

Daha sonra kısmi aracılı yapısal model, tam aracılı yapısal model ile karşılaştırılmıştır. Kısmi aracılı modeldeki sosyal damgalanma ve tedavi korkusu ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki doğrudan ilişkiler 0 ile sınırlandırmıştır. Tam aracılı (alternatif) model için Ki-kare değeri $\chi^2 = 146.50$, $sd = 107$, $p = .000$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ki-kare değeri ile serbestlik derecesi oranı incelendiğinde ise söz konusu değerin ($\chi^2/sd = 1.36$) 2'nin altında olduğu ve bunun iyi bir uyum değerine işaret ettiği görülmüştür (Schermelleh-Engel ve diğ., 2003; Şimşek, 2007; Thompson, 2000). Tam aracılı modelin uyum iyiliği değerlerinin, AGFI değerinin .96, GFI değerinin .97, CFI değerinin .99, RMSEA değerinin .02 ve SRMR değerinin .03 olduğu belirlenmiştir. Bu uyum iyiliği değerleri, tam aracılı yapısal modelin iyi bir model olduğunu ortaya koymaktadır (Kline, 2011; Schermelleh-Engel ve diğ., 2003; Schumacker & Lomax, 2004; Şimşek, 2007).

Ki-kare farkı kullanılarak iç içe geçmiş modeller karşılaştırılmıştır. Kısmi aracılı model ile tam aracılı modelin Ki-kare farkı istatistiksel olarak anlamlıdır $\chi^2(1, N = 656)$, 6.43, $p < .05$. Bu nedenle, kısmi aracılı model veriye en iyi uyum sağlayan model olarak belirlenmiş ve dolaylı etkilerin anlamlılık düzeylerini değerlendirmek için yararlanılan bootstrapping analizlerinde kullanılmıştır. Modelin son hâli Şekil 11'de gösterilmektedir.

Şekil 11

Önerilen Modelin (Kısmi Aracılı Modelin) Path Diyagramı

Not. Üstteki değerler standardize path katsayılarını, alttaki değerler ise bunlara ait t değerlerini belirtmektedir.

Kesik çizgiler istatistiksel olarak anlamsız pathleri göstermektedir.

4.6 Dolaylı Etkilerin Anlamlılık Düzeyi

Dolaylı etkilerin anlamlılık düzeyini değerlendirmek için Shrout ve Bolger (2002) tarafından önerilen bootstrap analizi kullanılmıştır. Bootstrap analizi, istatistiksel tahminlerin anlamlılığını belirlemenin ampirik bir yöntemidir (Efron & Tibshirani, 1993; akt. Kline, 2011; Shaffer ve diğ., 2006; Vogel & Wei, 2005). İlk olarak, iadeli seçkisiz atama (random sampling with replacement) yönteminden yararlanılarak orijinal veri setinden 1000 tane bootstrap örnekleme oluşturulmuştur. Her bir path ilişkisine dair 1000 tane tahmin elde etmek için kısmi aracılı yapısal model her bir bootstrap örneklemeyle tekrarlanmıştır. Her bir dolaylı etkinin tahminlenmesini hesaplamak için Lisrel çıktı dosyasındaki her path ilişkisinin 1000 kez tahmini kullanılmıştır. Beklenen yarar, risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkularının psikolojik yardım alma niyetindeki dolaylı etkileri üç path ilişkisine ait path katsayılarının: a) sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkularından beklenen yarar ve riske, b) beklenen yarar ve riskten psikolojik yardım almaya ilişkin tutuma, c) psikolojik yardım almaya ilişkin tutumdan psikolojik yardım alma niyetine, 1000 kez çarpılması yoluyla hesaplanmıştır. Benzer biçimde, beklenen yarar ve risk aracılığıyla sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkularının psikolojik yardım alma niyetindeki dolaylı etkilerini tahminlemek için iki path ilişkisine ait path katsayılarının: a) sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkularından beklenen yarar ve riske, b) beklenen yarar ve riskten psikolojik yardım alma niyetine, 1000 kez çarpılması yoluyla hesaplanmıştır. Daha sonra ise belirli bir dolaylı etkinin tahmininin 0'ı içerip içermediği incelenmiştir. Eğer 0'ı içermiyorsa o dolaylı etkinin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Shrout & Bolger, 2002). Tablo 13'te görüldüğü gibi bütün dolaylı etkiler anlamlıdır.

Tablo 13***Dolaylı Etkilerin İstatistiksel Anlamlılığına İlişkin Bootstrapping Analizi Sonuçları***

Bağımsız Değişken	Aracı Değişken	Bağımlı Değişken	β Standardize edilmiş dolaylı etki	β Ortalama dolaylı etki	Ortalamanın Standart Hatası	% 95 CI Ortalama dolaylı etki (Düşük & Yüksek)*
Sos. Dam. →	Bek. Yar. → Tut. →	Psi. Yar. A. Niy.	$(-.22) \times (.35) \times (.26) = -.01$	-.0173	.00038	-.0180, -.0165
Ted. Kor. →	Bek. Ris. → Tut. →	Psi. Yar. A. Niy.	$(.62) \times (-.14) \times (.26) = -.02$	-.0199	.00048	-.0209, -.0190
Ted. Kor. →	Bek. Yar. → Tut. →	Psi. Yar. A. Niy.	$(-.15) \times (.35) \times (.26) = -.01$	-.0062	.00042	-.0054, -.0070
Sos. Dam. →	Bek. Yar. →	Psi. Yar. A. Niy.	$(-.22) \times (.28) = -.06$	-.0554	-.00108	-.0575, -.0532
Ted. Kor. →	Bek. Yar. →	Psi. Yar. A. Niy.	$(-.15) \times (.28) = -.04$.0206	.00131	.0180, .0231

Not. CI = güven aralığı.

*Standardize edilmemiş ilişki katsayılarına dayanmaktadır.

Sonuç olarak bu araştırmada,

1. *Sosyal damgalanma algısının*, psikolojik yardım alma niyetiyle doğrudan ilişkili olduğu iddia edilmiş ve bulgular bu hipotezi doğrulamıştır.
2. *Sosyal damgalanma algısının*, beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla *psikolojik yardım alma niyetiyle* ilişkili olduğu iddia edilmiş ve bulgular bu hipotezi doğrulamıştır.
3. *Sosyal damgalanma algısının*, beklenen risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla psikolojik yardım alma niyetiyle ilişkili olduğu iddia edilmiş, ancak bulgular bu hipotezi doğrulamamıştır. Bulgular, sosyal damgalanma algısı ile beklenen risk arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını göstermiştir.
4. *Tedavi korkularının*, psikolojik yardım alma niyetiyle doğrudan ilişki olduğu iddia edilmiş, ancak bulgular bu hipotezi doğrulamamıştır. Bulgular, tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını göstermiştir.
5. *Tedavi korkularının*, beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla *psikolojik yardım alma niyetiyle* ilişki olduğu iddia edilmiş ve bulgular bu hipotezi doğrulamıştır.
6. *Tedavi korkularının*, beklenen risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla *psikolojik yardım alma niyetiyle* ilişki olduğu iddia edilmiş ve bulgular bu hipotezi doğrulamıştır.
7. Ayrıca, dolaylı etkilerin önemine ilişkin yapılan bootstrapping analizleri bütün dolaylı etkilerin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ortaya koymuştur.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde sırasıyla, sosyal damgalanma algısı ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkiye ait bulgular; sosyal damgalanma algısı, beklenen yarar, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkilere ait bulgular; sosyal damgalanma algısı, beklenen risk, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkilere ait bulgular; tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkiye ait bulgular; tedavi korkuları ile beklenen yarar, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkilere ait bulgular; tedavi korkuları ile beklenen risk, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkilere ait bulgular ve son olarak araştırmanın diğer bulguları tartışılıp yorumlanmıştır.

5.1 Sosyal Damgalanma Algısı ile Psikolojik Yardım Alma Niyeti Arasındaki İlişkilere Ait Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Bu araştırmanın ilk hipotezi, *sosyal damgalanma algısı* ile psikolojik yardım alma niyeti arasında doğrudan bir ilişki olduğudur. Araştırmanın bu hipotezi doğrulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, sosyal damgalanma algısının psikolojik yardım alma niyetiyle doğrudan negatif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu bulguya göre sosyal damgalanma algısı yüksek olan bireylerin psikolojik yardım alma niyeti azdır.

Bu bulgu, bu konuda yurt dışında yürütülen benzer araştırmaların bulgularından farklılık göstermektedir. Örneğin, sosyal damgalanma algısı ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracılığının sınındığı nadir araştırmaların birinde (Vogel ve diğ., 2005), sosyal damgalanma algısı ile psikolojik yardım alma niyeti arasında doğrudan bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Söz konusu ilişkinin sadece psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla gerçekleştiği

belirlenmiştir. Benzer biçimde Vogel, Wade ve diğerleri (2007), sosyal damgalanma algısı ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalamanın ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracılığını değerlendirmiştir. Bu araştırmanın sonucunda, sosyal damgalanma algısının psikolojik yardım alma niyetini doğrudan yordamadığı, buna karşın, söz konusu ilişkinin psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalama ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla anlamlı olduğu bulunmuştur.

Araştırmanın bu bulgusuna göre sosyal damgalanma algısının, Türk kültüründe yetişkinlerin psikolojik yardım alma niyetini doğrudan etkileyen faktörlerden biri olduğu görülmektedir. Buna göre Türkiye’de yetişkinlerin, sosyal damgalanmayı, psikolojik yardım almaya karar verirken göze almaları gereken bir risk olarak gördükleri söylenebilir. Başka bir ifadeyle, psikolojik yardım almanın, kültürümüzde hâlâ sosyal damgalanmaya neden olduğu, sosyal damgalanmanın ise ekonomik, sosyal ve psikolojik olumsuz sonuçlara yol açtığı için insanların psikolojik yardım alma niyetini azalttığını söylemek mümkün görünmektedir. Nitekim Kocabaşoğlu ve Aliustaoğlu (2003) da sosyal damgalanmanın etkisi nedeniyle insanların profesyonel yardım almaktan kaçındığını ve yardıma daha geç başvurduğunu ifade etmiştir.

Literatürde insanların, sosyal damgalanmanın getirdiği zarar verici sonuçlarla karşılaşmamak için psikolojik sorunlarını sakladıkları ve psikolojik yardım almaktan uzak durdukları belirtilmektedir (Corrigan & Matthews, 2003). Türkiye’de sağlık otoriteleri ve ruh sağlığı alanında çalışan uzmanlar, ruh sağlığı sorunu olan kişilerin sosyal damgalanma korkusu yaşadıklarının ve bu durumun onların yaşamlarının pek çok yönünü olumsuz bir biçimde etkilediğinin farkında olmalıdırlar. Bu gerçeğe ilgili olarak, ruh sağlığı alanında başarılı sonuçlar elde etmek için ruhsal hastalıklar hakkında insanları bilinçlendirmek ve özellikle iş ve eğitim alanlarında bu konudaki önyargıları azaltmak halk sağlığının öncelikli işlerinden biri olmalıdır (Benbow, 2007). Bu doğrultuda, ruh sağlığı hizmetlerine ilişkin toplumun bilgisini artırmak amacıyla eğitim kampanyalarından, çeşitli müdahale yöntemlerinden (ör., çalışma grupları ve seminerler; Wilson, Deane, Marshall, & Dalley, 2008), yazılı (ör., el ilanı ve ilan panoları) ve görsel-işitsel materyallerden (Demyan, 2009) yararlanılabilir.

Psikolojik yardım alma veya ruhsal hastalık tanısı nedeniyle sosyal damgalamanın bu konulardaki yanlış inançlardan veya bilgisizlikten kaynaklandığı görülmektedir (Corrigan, 2004). Genel olarak, ruh sağlığı sorunu yaşayan kişilere yönelik sosyal damgalamayla mücadele etmek için kullanılan eğitim programları ve müdahaleler, basmakalıp düşüncelere meydan okuma, eğitim yoluyla bilgiyi artırma ve/veya ruh sağlığı sorunu olan kişilerle doğrudan temas kurdurmayı amaçlamaktadır (Finkelstein & Lapshin, 2007; Pinto-Foltz & Logsdon, 2009). Bu nedenle, psikolojik yardım alma ve ruhsal hastalık konusundaki yaşantıların tartışılması-açıklanması ve normalleştirilmesi çoğunlukla psikososyal eğitim çalışmalarının ve sosyal hizmet servislerinin önemli bir işlevi olarak görülmektedir (Masuda ve diğ., 2009).

5.2 Sosyal Damgalanma Algısı, Beklenen Yarar, Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum ve Psikolojik Yardım Alma Niyeti Arasındaki İlişkilere Ait Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Araştırmanın ikinci hipotezi, *sosyal damgalanma algısının*, beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla *psikolojik yardım alma niyetiyle* ilişkili olduğudur. Araştırmanın bu hipotezi doğrulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, sosyal damgalanma algısının beklenen yarar ile negatif yönde, beklenen yararın ise önce psikolojik yardım almaya ilişkin tutumla ve daha sonra psikolojik yardım alma niyetiyle negatif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu bulguya göre sosyal damgalanma algısı yüksek olan bireylerin beklenen yarar algısı düşük, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu olumsuz ve sonuçta, psikolojik yardım alma niyeti azdır. Bu bulgu, Conner ve diğerlerinin (2010) açıklamasıyla paralellik göstermektedir. Conner ve diğerlerine göre, ruh sağlığı hakkında toplumun tutum ve inançlarına ilişkin bireyin algısı sonucunda, psikolojik yardım alma konusunda çoğunlukla olumsuz beklenti ve tutumlar oluşmaktadır.

Literatürde, sosyal damgalanma algısı ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide beklenen yararın ve/veya psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracılığını ele alan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bunun yanında, bu araştırmadan elde edilen bulguların, psikolojik yardım alma niyeti ve çeşitli kaynaklardan psikolojik yardım almada algılanan yarar hakkındaki inançların, gençlerin ruh sağlığı sorunu olan

kişilere yönelik damgalayıcı tutumlara etkisinin incelendiği bir araştırmada elde edilen bulguları destekler nitelikte olduğu ileri sürülebilir. Ruh sağlığı sorunu olan birinden kendini uzak tutmak isteyen ergenlerin benzer bir sorun yaşamaları durumunda, öğretmenden yardım alma niyetlerinin az olacağı ayrıca, bu tutumlara sahip olan ergenlerin uzak durmak istedikleri kişi için bir arkadaşın ya da İnternet sitesinin yararlı olacağına ilişkin inançlarının da düşük olduğu bulunmuştur. Benzer biçimde, ruh sağlığı sorunu olan birinden kendini uzak tutmak isteyen genç yetişkinlerin benzer bir sorun yaşamaları durumunda herhangi bir kaynaktan yardım alma niyetlerinin düşük olacağı bulunmuştur. Ayrıca, bu tutumlara sahip olan genç yetişkinlerin uzak durmak istedikleri kişi için yakın bir arkadaşın, kendi kendine yardım kitaplarının, bir İnternet sitesinin hatta bilinmeyen bir yardımın bile yararlı olmayacağını düşündükleri belirlenmiştir. Ruh sağlığı sorununu hastalık yerine kişisel bir zayıflık olarak algılayan genç yetişkinlerin genel pratisyen hekimden veya aile doktorundan yardım alma niyetlerinin az olacağı bunun yanında, bu algıya sahip genç yetişkinlerin psikolojik danışman'ın, pratisyen hekimin/doktorun, psikoloğun ve psikiyatrisin yararlı olacağına ilişkin beklentilerinin de düşük olduğu görülmüştür. Ruhsal bozukluğun, kişiyi tehlikeli kıldığına inanan ergenlerin söz konusu kişi için yakın bir arkadaşın yardım vermede yararlı olmayacağına inandıkları anlaşılmıştır (Yap, Wright, & Jorm, 2010).

Sosyal damgalanma algısının, beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla psikolojik yardım alma niyetiyle ilişkili olduğuna yönelik bulgu, duygusal-sosyal normlara itaat sonucu yarar beklentisinin düşmesi sonucunda psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun olumsuzlaştığını ve psikolojik yardım alma niyetinin azaldığını göstermektedir (Kim & Omizo, 2003; Yong, 2006). Araştırmanın bu bulgusu, psikolojik yardım almaya ilişkin damgalayıcı olmayan sosyal normların desteklenmesi ve psikolojik yardım almak için ruh sağlığı uzmanlarına başvurulmasına ilişkin daha olumlu görüşlerin kazandırılmasının gerekliliğine dikkat çekmektedir (Yong, 2006).

5.3 Sosyal Damgalanma Algısı, Beklenen Risk, Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum ve Psikolojik Yardım Alma Niyeti Arasındaki İlişkilere Ait Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Araştırmanın üçüncü hipotezi *sosyal damgalanma algısının*, beklenen risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla *psikolojik yardım alma niyetiyle* ilişkili olduğudur. Araştırmanın bu hipotezi doğrulanmamıştır. Diğer bir ifadeyle, sosyal damgalanma algısı yüksek olan bireylerin beklenen risk algılarının da yüksek olacağına ilişkin bir kanıt bulunmamıştır.

Yapılan literatür taraması sonucunda, sosyal damgalanma algısı, beklenen risk, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkileri inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak araştırmanın bu bulgusuna göre sosyal damgalanma algısı yüksek olan bireylerin, kendilerini psikolojik danışmana açtıklarında olumsuz sonuçlarla karşılaşma düşüncelerinin olmadığını veya risk algılarında bir farklılaşma/artış olmadığını söylemek mümkün görünmektedir.

5.4 Tedavi Korkuları ile Psikolojik Yardım Alma Niyeti Arasındaki İlişkilere Ait Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Bu araştırmanın dördüncü hipotezi, *tedavi korkuları* ile psikolojik yardım alma niyeti arasında doğrudan bir ilişki olduğudur. Araştırmanın bu hipotezi doğrulanmamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, bireylerin tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyetleri arasında istatistiksel olarak doğrudan anlamlı bir ilişki olmadığını göstermiştir. Bu araştırmada, tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasında doğrudan bir ilişkinin bulunmamasının nedeni, katılımcılar hâlihazırda psikolojik yardım almaya ihtiyaç duymadıkları için katılımcıların psikolojik yardım alma olasılığını gerçek olarak değerlendirmemiş olmaları olabilir.

Tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı olmamakla beraber, ilişkinin yönü önemlidir ve bu araştırmada ilişkinin yönünün negatif olduğu görülmüştür. Yurt dışında yapılan araştırmaların sonuçları, tedavi korkuları ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum veya psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkinin yönü açısından farklılık göstermektedir. Bazı araştırmalar (Cepeda-Benito & Short, 1998; Demyan, 2009; Vogel ve diğ., 2005) tedavi korkuları ile

psikolojik yardım alma niyeti arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu rapor etmiştir. Bazı araştırmalar (Bullych, 1998; Carlson, 2001; Deane & Chamberlain, 1994; Deane & Todd; 1996; Pipes, Schwarz, & Crouch, 1985; Kushner & Sher, 1989; Zartaloudi & Madianos, 2010) ise tedavi korkuları ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum veya psikolojik yardım alma niyeti arasında negatif bir ilişki olduğunu bildirmiştir. Bu araştırmanın sonuçları, tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkinin negatif yönde bulunduğu araştırma sonuçlarını desteklemektedir.

Bu araştırmada, tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkinin negatif yönde bulunmasının başlıca nedeninin, çeşitli korkuların (ör., Psikoterapide, bana, bir insan olarak davranılmaktan çok bir vaka olarak mı davranılacak? Psikoterapide, söylediğim her şey gizli tutulacak mı? Arkadaşlarım, psikolojik yardım aldığım için anormal veya garip biri olduğumu düşünür mü? Terapist, sorunumu çözmek için gerekli yeterliliğe sahip midir? Psikoterapide, yaşam tarzımda o anda istemediğim veya yapamayacağım değişiklikleri yapmaya zorlanacak mıyım?) Türkiye’de insanları psikolojik yardım almaktan alıkoyduğu düşünülmektedir. Bunun yanında, profesyonel birinden psikolojik yardım alma olasılığı düşünüldüğünde, korkulan şeylerle karşı karşıya kalma düşüncesi de söz konusu ilişkinin negatif yönde olmasının nedenlerinden biri olabilir. Ayrıca, Türkiye’deki yetişkinlerin tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkinin negatif yönde olmasının nedenlerinden bir diğeri, ihtiyaç duyulan psikolojik yardımın profesyonel kaynaklardan alınması fikrinin kişisel zayıflığın veya yetersizliğin bir işareti (Koydemir ve diğ., 2010) olarak değerlendirilmiş olması olabilir.

5.5 Tedavi Korkuları, Beklenen Yarar, Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum ve Psikolojik Yardım Alma Niyeti Arasındaki İlişkilere Ait Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Bu araştırmanın beşinci hipotezi *tedavi korkularının*, beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla *psikolojik yardım alma niyetiyle* ilişkili olduğudur. Araştırmanın bu hipotezi doğrulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, tedavi korkularının beklenen yarar ile negatif yönde, beklenen yararın ise önce psikolojik yardım almaya ilişkin tutumla ve daha sonra psikolojik yardım alma niyetiyle

pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu bulguya göre tedavi korkuları yüksek olan bireylerin beklenen yarar algısı düşük, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu olumsuz ve sonuçta, psikolojik yardım alma niyeti azdır.

Araştırmadan elde edilen bulgular, tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide, beklenen yarar ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracılığını göstermektedir. Literatürde, bu araştırmada olduğu gibi tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide, beklenen yarar ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracılığını ele alan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak, farklı psikolojik değişkenler (ör., kendini saklama, duyguları ifade etme) ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırmalarda, beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracı olduğu tespit edilmiştir. Buna göre araştırmanın bu bulgusu, beklenen yararın ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun, psikolojik yardım alma niyetini yordamada aracı olduğunu gösteren araştırmaların (Shaffer ve diğ., 2006; Vogel ve diğ., 2005; Vogel ve diğ., 2006; Vogel, Gentile ve diğ., 2008; Vogel, Wade ve diğ., 2008; Vogel ve diğ., 2009) bulgularıyla aynı doğrultudadır.

Tedavi korkuları yüksek olan bireylerin, beklenen yarar algısının düşük, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumunun olumsuz ve sonuçta, psikolojik yardım alma niyetinin az olduğu bulgusu, *tedavi korkularının* ve *beklenen yararın*, psikolojik yardım alma niyetini etkileyen faktörler olduklarını göstermektedir. Tedavi korkularını azaltmak ve beklenen yararı artırmak amacıyla, psikolojik yardımın ne olduğu, psikolojik yardım sürecinde neler olduğu, psikolojik yardım veren meslek mensuplarının yeterlilikleri vb. konularda ülkemizde kapsamlı, yoğun ve kolay anlaşılır bir bilgilendirme yapılmasının gerekliliğine dikkat çekmektedir.

5.6 Tedavi Korkuları, Beklenen Risk, Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum ve Psikolojik Yardım Alma Niyeti Arasındaki İlişkilere Ait Bulguların Tartışılması ve

Yorumu

Bu araştırmanın altıncı hipotezi *tedavi korkularının*, beklenen risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla *psikolojik yardım alma niyetiyle* ilişkili olduğudur. Araştırmanın bu hipotezi doğrulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, tedavi korkularının beklenen risk ile pozitif yönde, beklenen riskin ise önce psikolojik

yardım almaya ilişkin tutumla ve daha sonra psikolojik yardım alma niyetiyle negatif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu bulguya göre tedavi korkuları yüksek olan bireylerin beklenen risk algısı yüksek, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu olumsuz ve sonuçta, psikolojik yardım alma niyeti azdır.

Bu bulgu, bu konudaki çeşitli araştırmaların bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Komiya ve diğerleri (2000) yaptıkları araştırmada, duygusal olarak sıkıntı veren yaşantıları paylaşma korkusunun, psikolojik danışmaya ilişkin olumsuz tutumla ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Bunun yanında araştırmalar (Cramer, 1999; Tinsley ve diğ., 1984), danışanların psikolojik danışmaya ilişkin beklentilerinin, onların psikolojik yardım alıp almayacaklarını belirleyen unsurlar olarak işlev gördüğünü göstermektedir.

Psikolojik danışmanın son derece kişisel ve duygusal bir süreç olduğu ve kabul edilmenin, güvenin ve içtenliğin bu sürecin temel unsurları olduğu hatırlandığında (Kakhnovets, 2011), bu koşulların var olmayacağı düşüncesine sahip, yani psikolojik danışmana kendini açmanın riskli olduğunu düşünen kişilerin, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının olumsuz olması ve psikolojik yardım alma niyetlerinin azalması anlaşılabilir bir durumdur. Buna göre birçok insan için psikolojik danışmana kendini açmaktan beklenen risk, psikolojik yardım almanın en son çare olarak görülmesine, hatta belki de ihtiyaç duyulan psikolojik yardımın alınmamasına neden olacak kadar ciddi ve zarar verici görülmektedir (Hinson & Swanson, 1993). Bu doğrultuda tedavi korkularının, psikolojik danışmana kendini açmaktan beklenen riski artırmasının, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları olumsuz yönde etkilemesinin ve psikolojik yardım alma niyetini azaltmasının doğal olduğu söylenebilir.

Araştırmanın hipotezlerine ait elde edilen bulguların yanı sıra, beklenen risk ve yararın, psikolojik yardım alma niyetiyle doğrudan ilişkisinin; depresyonun psikolojik yardım alma niyetiyle doğrudan ilişkisinin ve son olarak, Gerekçeli Eylem Kuramı (GEK) temelinde, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkinin tartışılıp yorumlanması gerekli görülmüştür.

Bu araştırmanın dikkat çeken bulgularından biri, beklenen risk ile psikolojik yardım alma niyeti arasında doğrudan bir ilişki olmadığının tespit edilmiş olmasıdır. Araştırmanın bu bulgusu literatürdeki araştırmaların (Shaffer ve diğ., 2006; Vogel ve

diğ., 2005; Vogel ve diğ., 2006; Vogel, Gentile ve diğ., 2008; Vogel, Wade ve diğ., 2008) bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Araştırmanın bu bulgusunun, psikolojik yardım alma niyetini etkileyen faktörlerden biri olan beklenen riskin, Türk insanının psikolojik yardım alma niyetiyle doğrudan ilişkili olmadığını göstermesi nedeniyle çarpıcı olduğuna inanılmaktadır. Ancak bu araştırmanın örnekleme, yaşamı boyunca, istenmeyen/travmatik bir yaşantısı (ör., küçük yaşta annenin/babanın kaybı, cinsel istismar, cinsel taciz, şiddete maruz kalma, bir cinayete tanık olma) olan veya olmayan herkes dâhil edilmiştir. Vogel ve diğerlerinin (2005) yaptığı çalışmada da duyguları ifade etmekten beklenen riskin, bütün örneklem için psikolojik yardım alma niyetini yordamadığı; buna karşın, istenmeyen/travmatik yaşantıları olan insanların psikolojik yardım alma niyetini doğrudan yordadığı bulunmuştur. Buna göre Türkiye’de de sadece istenmeyen/travmatik yaşantıları olan insanların örneklem olarak ele alındığı bir çalışmada, beklenen risk, psikolojik yardım alma niyetiyle doğrudan ilişkili bulunabilir.

Bu çalışmada, beklenen yarar ile psikolojik yardım alma niyeti arasında doğrudan bir ilişki olduğu bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, beklenen yarar algısı yüksek olan bireylerin, psikolojik yardım almaya ilişkin niyetlerinin fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgu, yurt dışında gerçekleştirilen çalışmaların (Shaffer ve diğ., 2006; Vogel, Gentile ve diğ., 2008; Vogel, Wade ve diğ., 2008) sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Beklenen yararın, psikolojik yardım alma niyetini hem doğrudan hem de dolaylı olarak (kısmi aracı) yordaması, yani beklenen risk gibi tam aracı bir değişken olmadığına ilişkin bulgu, psikolojik yardım almaktan beklenen yararın, beklenen riske göre daha önemli bir role sahip olduğuna işaret etmektedir. Araştırmanın bu bulgusunun, benzer çalışmaların sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Örneğin, Takeuchi, Leaf ve Kuo (1988) çalışmalarında yer alan katılımcıların, psikolojik danışmanın yararı konusunda son derece ilgilendiklerini bildirmişlerdir. Aynı doğrultuda, Bayer ve Peay (1997) sorunları için psikolojik yardım almayan kişilerin, bu yardımdan yarar sağlayıp sağlamayacaklarından emin olmadıklarını bulmuştur. Özellikle beklenen yarar konusunda bu çalışmadan elde edilen bulguların, psikolojik rahatsızlığın giderilmesi sürecinde danışanların umutlu olmalarının önemini vurguladığı

düşünülmektedir. Umudun terapötik yararına ilişkin giderek daha çok bulunan kanıtlar doğrultusunda, psikolojik danışmada danışanlara umut aşılama daha çok önem verildiği görülmektedir (Larsen, Edey, & Lemay, 2007). Bunun yanında, umudun psikolojik yardım alma niyetiyle ilişkili olabileceği öne sürülmüştür (Snyder, Ilardi, Michael, & Cheavens, 2000; akt. Uffelman, 2005). Psikolojik yardım alma niyetiyle ilgili yürütülen bazı araştırmalarda (ör., Ciarrochi & Deane, 2001; Ciarrochi ve diğ., 2001; Deane ve diğ., 2001) umut değişkeni incelenmiş ve sonuçlar, umutsuzluğun psikolojik yardım alma niyetiyle negatif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu bulgular kişilerin, psikolojik danışmadan yarar beklentilerini, diğer bir ifadeyle umutlarını artırarak, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının ve psikolojik yardım alma niyetlerinin olumlu yönde değiştirilebileceğini göstermektedir (Kakhnovets, 2011).

Bu araştırmada her ne kadar depresyon düzeyi kontrol değişkeni olarak ele alınmış olsa da araştırmanın, depresyon düzeyi ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkiye dair sağladığı bilgi önemli görülmektedir. Araştırmanın sonucunda, depresyon düzeyi ile psikolojik yardım alma niyeti arasında pozitif yönde, düşük fakat anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, depresyon düzeyi yüksek olan yetişkinlerin psikolojik yardım alma niyetlerinin de yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu, daha önce bu konuda Türkiye’de yürütülen bir araştırma bulgusunu desteklemektedir. Azizoğlu (1993), psikiyatrik kriz uygulama ve araştırma birimine psikolojik yardım almak amacıyla başvuran ve başvurmayan katılımcıları stres düzeyi ve SCL-90-R’nin alt ölçekleri (depresyon vd.) açısından karşılaştırdığı araştırmasında, kriz merkezine başvuran ve başvurmayan katılımcıların, SCL-90-R’nin paranoid düşünceler alt ölçeği dışındaki bütün alt ölçeklerin puan ortalamaları ile stres düzeyi arasında fark olduğunu bulmuştur. Başka bir ifadeyle, psikolojik belirtilerin ve stres düzeyinin, psikolojik yardım almak isteyen bireylerde daha yüksek olduğu görülmüştür. Ancak çeşitli araştırmalarda (Cepeda-Benito & Short, 1998; Cramer, 1999; Deane, Wilson, & Ciarrochi, 2001; Kelly & Achter, 1995; Vogel & Wester, 2003; Vogel ve diğ., 2005) psikolojik rahatsızlık ile bireylerin psikolojik yardım alma niyetleri arasındaki ilişkiye ait çelişkili sonuçlar bulunduğu hatırlandığında, depresyon düzeyi ile

psikolojik yardım alma niyeti arasında bulunan pozitif ilişkinin başka araştırma bulgularıyla desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Bu araştırmanın göze çarpan diğer bulgularından biri, psikolojik yardım alma niyeti olgusunu açıklamada GEK'in (Fishbein & Ajzen, 1975; Ajzen & Fishbein, 1980) kullanılabilmesine ilişkin kanıt sunmasıdır. GEK *tutumların, bireyin, belirli bir davranışta bulunduğu ortaya çıkacağını düşündüğü sonuçlara göre oluştuğunu* öne sürmektedir. Bundan sonra tutumlar, bireyin, söz konusu davranışta bulunması yönünde niyetini etkilemektedir. Bu araştırmadan elde edilen bulgular, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun psikolojik yardım alma niyetinin anlamlı bir yordayıcısı olduğunu ileri süren araştırma (Carlton & Deane, 2000; Cepeda-Benito & Short, 1998; Codd & Cohen, 2003; Deane & Todd, 1994; Vogel & Wester, 2003) bulgularını desteklemektedir. Örneğin Mo ve Mak (2009), ruh sağlığı sorunları için psikolojik yardım alma niyetini yordamada GEK'in yararlılığını değerlendirmiştir. Araştırmanın sonucunda, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun, ruh sağlığı sorunları için psikolojik yardım alma niyetinin en güçlü ve anlamlı yordayıcısı olduğu görülmüştür. Benzer biçimde Yong (2006), Çinli ebeveynlerin, çocuklarının ruh sağlığı ihtiyacı için psikolojik yardım almaya ilişkin niyetlerini yordamada GEK'i kullanmıştır. Bu araştırmanın sonucunda, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve davranışsal inançların, psikolojik yardım alma niyetini yordamada en güçlü değişkenler olduğu bulunmuştur. Ayrıca Yong, belirli bir kültüre özgü değişkenlerdense farklı kültürlerle kesişen bazı değişkenlerin (ör., psikolojik yardım alma ilişkin tutum) psikolojik yardım alma niyetini yordamada daha güçlü olduğunu ileri sürmüştür.

GEK kullanılarak davranışsal niyetin yordanmaya çalışıldığı başka bir araştırmada Voorhes ve diğerleri (2005), genç yetişkinler arasında, depresyon tanısını kabul etmeme niyeti ile depresyona yönelik inançlar ve tutum arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, depresyon tanısını kabul etmeme ile psikolojik yardım almama niyeti arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ve depresyonun gelişimi ve tedavisine ilişkin inançların ve tutumun depresyon tanısını kabul etmeme niyetine ilişkin varyansın % 48'ini açıklayarak tutumun, niyeti yordamada en önemli etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Schomerus, Matschinger ve Angermeyer (2009), PDK çerçevesinde tutum, öznel norm ve algılanan davranışsal kontrol değişkenlerinin

depresyon için psikiyatrik yardım alma niyetini yordamadaki katkısını hem depresyonu olan hem de depresyonu olmayan grupları karşılaştırarak incelemiştir. Depresyon için psikiyatrik yardım alma niyetini yordamada depresyonu olan ve olmayan gruplar için sınınanan aynı modelin sonucunda, psikiyatrik yardım almaya ilişkin tutumun, öznel norm ve algılanan davranışsal kontrole göre psikiyatrik yardım alma niyetini yordamada daha önemli olduğu bulunmuştur. Bu modelde, algılanan davranışsal kontrolün, psikiyatrik yardım almaya ilişkin tutum ve öznel norma göre psikiyatrik yardım alma niyetini yordamada en az katkıya sahip olduğu görülmüştür.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın sonuçları kısaca belirtilmiş ve sonuçlara ilişkin hem uygulayıcılara hem de araştırmacılara yönelik geliştirilen öneriler sunulmuştur.

Bu araştırmanın birinci amacı, sosyal damgalanma algısı ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkide beklenen yarar ve risk ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracılığını incelemek olarak belirlenmiştir. Sosyal damgalanma algısı ile psikolojik yardım alma niyeti arasında doğrudan bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, sosyal damgalanma algısı yüksek olan bireylerin psikolojik yardım alma niyetinin az olduğu görülmüştür. Bunun yanında, sosyal damgalanma algısı ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide, beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracı olduğu bulunmuştur. Başka bir deyişle, sosyal damgalanma algısı yüksek olan bireylerin beklenen yarar algısı düşük, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu olumsuz ve sonuçta, psikolojik yardım alma niyeti azdır. Öte yandan, sosyal damgalanma algısı ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide beklenen riskin aracı olmadığı görülmüştür. Diğer bir ifadeyle, sosyal damgalanma algısı yüksek olan bireylerin beklenen risk algılarının yüksek olmadığı bulunmuştur.

Bu araştırmanın ikinci amacı ise tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkide beklenen yarar ve risk ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracılığını incelemektir. Tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı doğrudan bir ilişki bulunmamıştır. Diğer bir deyişle, tedavi korkuları yüksek olan bireylerin psikolojik yardım alma niyetlerinin az olacağına ilişkin hipotez doğrulanmamıştır. Diğer taraftan, tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracı olduğu; benzer biçimde, tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide, beklenen risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun aracı olduğu belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle, tedavi korkuları yüksek olan

bireylerin beklenen yarar algısı düşük, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu olumsuz ve psikolojik yardım alma niyeti azdır. Bunun yanında, tedavi korkuları yüksek olan bireylerin beklenen risk algısı yüksek, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu olumsuz ve psikolojik yardım alma niyeti azdır.

Bu araştırmanın, daha önce bir ruh sağlığı uzmanından hiç yardım almamış yetişkinlerin psikolojik yardım alma niyetinin yordayıcılarının neler olduğunun anlaşılması açısından önemli bilgiler sağladığı söylenebilir. Ancak bu çalışmada ele alınan değişkenlerin daha önce Türkiye’de doğrudan incelenmediği, ayrıca değişkenler arasındaki ilişkilerin nispeten düşük olduğu göz önünde bulundurulduğunda, çalışmada ulaşılan bulguların dikkatle yorumlanması ve başka araştırma bulgularıyla desteklenmesi gerektiği göz ardı edilmemelidir. Yine de çalışmanın sonuçlarından hareketle hem uygulayıcılar hem de araştırmacılar için bazı öneriler sunmak mümkündür.

6.1 Uygulayıcılar İçin Öneriler

Günümüzde insanların çok büyük bir kısmının, ihtiyaç duyduğu hâlde psikolojik yardım almadığı bilinmektedir. Bu çalışmadan elde edilen bulgular bütün olarak değerlendirildiğinde, insanları ihtiyaç duydukları psikolojik yardımı almaktan alıkoyan faktörlerin ortadan kaldırılmasında, psikolojik yardım konusunda toplumu bilgilendirmenin son derece yararlı olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, ilgili literatür ve bu çalışmadan elde edilen bulgular ışığında, yapılması yararlı olabilecek bilgilendirme çalışmalarına ilişkin öneriler aşağıda maddeler hâlinde sunulmuştur:

1. Ruh sağlığı uzmanlarının, psikolojik yardıma ihtiyaç duyduğu hâlde bu yardımı almayan bireylere ulaşmak için öncelikle, terapötik sürecin doğası, bu süreçte neler olduğu ve bu sürecin nasıl yardımcı olacağı hakkında insanları bilgilendirmeye önem vermesinin yararlı olacağına inanılmaktadır.
2. Ruh sağlığı uzmanlarının, açıklamalarında ve bilgi vermek amacıyla hazırladıkları materyallerde (ör., ilanlar, broşürler), psikolojik yardım süreci hakkında bireylerin olumsuz algılarını değiştirmeye ve bu

doğrultuda, psikolojik yardım alma sonucunda elde edilecek yararı ön plana çıkarmaya ağırlık vermelerinin önemli olduğu düşünülmektedir.

3. Ruh sağlığı sorunları için psikolojik yardım almanın aslında, olağan ve önemli bir ihtiyaç olduğu konusunda, ayrıca psikolojik yardım alan kişiler hakkındaki önyargılar ve sosyal damgalama karşıtı eğitimler ve medya kampanyaları düzenlenerek toplumu bilgilendirme çalışmaları yürütülmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.
4. Sosyal damgalanma algısını, tedavi korkuları ve beklenen riski azaltmaya ve bununla birlikte, beklenen yararı artırmaya ve psikolojik yardıma ilişkin tutumu olumlu hâle getirmeye yönelik eğitim programları geliştirilip çeşitli kurumlarda (ör., eğitim, sağlık, adli ve askeri kurumlar) bu programlardan yararlanılabilir.
5. İnsanlar baş etmeye çalıştıkları sorunların yaygın olduğunu bildiğinde, psikolojik yardım almanın arttığı bilinmektedir (Snyder & Ingram, 1983; akt. Vogel ve diğ., 2005). Bu doğrultuda, belirli engellerin (ör., sosyal damgalanma, tedavi korkuları) aşılmasında, ruh sağlığı sorunları ve psikolojik yardım hakkında bilgi sağlayabilecek, Türk kültürüne özgü *kendi kendine yardım* materyallerinin sayısının artırılması ve kullanımının yaygınlaştırılması uygun olabilir.

6.2 Araştırmacılar İçin Öneriler

Psikolojik yardım alma niyetiyle ilişkili faktörleri incelemek üzere Türkiye’de ileride yapılacak araştırmalarda,

1. Psikolojik yardım alma niyetiyle ilişkili, bu araştırmada incelenmeyen diğer kaçınma faktörlerinin (ör., psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalama, duyguları ifade etmeye ilişkin duyulan rahatsızlık, kendini açma, kendini saklama, benlik saygısı, psikolojik yardıma ilişkin engel algısı) ve bunun yanında, diğer yaklaşma faktörlerinin (ör., algılanan sosyal destek, daha önceki psikolojik danışma deneyimi) de incelenmesi gerekli görülmektedir.

2. Psikolojik yardım alma *davranışının* araştırılması önemli görülmektedir. Her ne kadar psikolojik yardım almaya ilişkin niyetin gelecekteki davranışın önemli bir yordayıcısı olduğu literatürde ve bu araştırmayla ortaya konulmuş olsa da gerçekte kimlerin yardım aldığı belirlenmesi gerekli bir adım olarak değerlendirilmektedir.
3. Psikolojik yardım alma niyetini ve psikolojik yardım alma davranışını açıklamada, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun yanı sıra, GEK'in diğer bileşenleri olan öznel norm ve algılanan davranışsal kontrolün ne derece etkili olduğunun anlaşılması psikolojik yardım alma kararını anlamaya daha fazla katkı sağlayabilecektir.
4. Kadınların psikolojik yardım almaya ilişkin daha olumlu tutuma sahip olduğu göz önünde bulundurulduğunda, yapılacak araştırmalarda, sınanacak modellerin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi yararlı olabilir. Böylece, psikolojik yardım alma niyetiyle ilişkili faktörlerin, cinsiyete göre değişip değişmediği anlaşılabilir.
5. Psikolojik yardım alma kararını, yaklaşma/kaçınma çatışması bağlamında incelemenin yanı sıra, bu kararın içsel psikolojik değişkenler (ör., psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalama, öz-yeterlik) ve dışsal-çevresel değişkenler (psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma algısı, sosyal destek, psikolojik yardım almaya ilişkin engeller) (Porcari, 2009) gibi farklı yaklaşımlarla incelenmesi psikolojik yardım alma kararını anlamaya daha çok yardımcı olabilecektir.
6. Sosyal damgalanma algısını, tedavi korkularını ve kendini açmaktan beklenen riski azaltmaya ve bununla birlikte, kendini açmaktan beklenen yararı ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu artırmaya yönelik hazırlanacak çeşitli eğitim programlarının etkililikleri değerlendirilebilir.
7. Boylamsal ve deneysel araştırmalar (örn. psikolojik danışmadan beklenen yarar ve riskin açık olarak tartışıldığı psikoeğitim uygulamaları) yapılarak psikolojik yardım alma niyetini *etkileyen* faktörlere ilişkin daha somut bulgulara ulaşılabilir.

8. Verilerin, kendini bildirim tarzı ölçme araçlarıyla elde edilmesinin yanı sıra, diğer yöntemlerle (ör., katılımcıların psikolojik yardım almaya ilişkin beklenen yarar ve risk hakkındaki düşüncelerinin neler olduğunun kaydedilmesi) de elde edilmesi, psikolojik yardım alma niyetinin daha iyi anlaşılması konusunda yardımcı olacağına inanılmaktadır.

KAYNAKLAR

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 179-211.
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1980). *Understanding attitudes and predicting social behavior*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (2007). DSM- IV- TR: Tanı ölçütleri başvuru elkitabı. (E. Köroğlu, Çev.). Ankara: Hyb Yayıncılık (Orijinal çalışmanın basım tarihi 2000)
- Andrews, G., Issakidis, C., & Carter, G. (2001). Shortfall in mental health service utilization. *British Journal of Psychiatry*, 179, 417-425.
- Anderson, J. C., & Gerbing, D. W. (1988). Structural equation modeling in practice: A review and recommended two-step approach. *Psychological Bulletin*, 103(3), 411-423.
- Annaberdiyev, D. (2006). *Türkiye’de eğitim gören Türk Cumhuriyetleri ve Türk üniversite örgencilerinin psikolojik yardım arama tutumları, psikolojik ihtiyaçları ve psikolojik uyumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Arorash, T. J. (2007). Help-seeking attitudes and counseling expectations as predictors of Bermudian’s help-seeking behavior. Yayımlanmamış doktora tezi, Columbia Üniversitesi, New York.
- Arslandaş, H. (2005). *Yetişkinlerde profesyonel psikolojik yardım arama tutumu ve bunu etkileyen faktörler*. Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Atkinson, D. R., Lowe, S., & Matthews, L. (1995). Asian-American acculturation, gender, and willingness to seek counseling. *Journal of Multicultural Counseling & Development*, 23(3), 130-138.
- Atkinson, N. W. (2007). *Chinese and North American college students’ attitudes toward seeking professional psychological help: Gender and ethnic comparisons*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Humboldt State Üniversitesi, California. <http://dscholar.humboldt.edu:8080/dspace/handle/2148/168> adresinden, 21 Şubat 2009 tarihinde elde edildi.

- Ayaydın, F. Ş., & Özbay, Y. (2003). *Üniversite öğrencilerinin problem alanları, problemlilik düzeyleri, problem çözme becerileri ve yardım arama davranışları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde bildiri olarak sunuldu, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Aydemir, Ö. (2004). Bipolar bozukluğa yönelik tutumlar ve damgalama. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi*, 12, 61-64.
- Azizoğlu, S. (1993). Psikolojik yardım arama davranışını etkileyen bazı faktörler açısından kriz merkezine başvuran ve başvurmeyen bireylerin karşılaştırılması. *Kriz*, 1(3), 143-149.
- Balcı, A. (2005). *Sosyal bilimlerde araştırma. Yöntem, teknik ve ilkeler*. PegemA Yayıncılık: Ankara.
- Barney, L. J., Griffiths, K. M., Jorm, A. F., & Christensen, H. (2006). Stigma about depression and its impact on help-seeking intentions. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 40, 51-54.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-1182.
- Bathje, G. J., & Pryor, J. B. (2011). The relationships of public and self-stigma to seeking mental health services. *Journal of Mental Health Counseling*, 33(2), 161-176.
- Bayer, J. K., & Peay, M. Y. (1997). Predicting intentions to seek help from professional mental health services. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 31, 504-513.
- Benbow, A. (2007). Mental illness, stigma, and the media. *Journal of Clinical Psychiatry*, 68(2), 31-35.
- Beşiroğlu, L., & Ağargün, M. Y. (2006). Obsesif kompulsif bozuklukta sağlık yardımı arama davranışı ile ilişkili etmenler: Hastalık ile ilişkili ve genel etmenlerin rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(3), 213-222.

- Beştepe, E., Erbek, E., Saatçioğlu, Ö., Özmen, H. A., & Eradamlar, N. (2010). Psikiyatrik yardım talebi olan, olmayan ve boşanma aşamasındaki çiftler arasında cinsiyet yönünden uyum, problem çözme becerisi, boyun eğici davranış ve öfke tutumunun karşılaştırılması. *NöroPsikiyatri Arşivi*, 47(1), 15-22.
- Bulych, T. A. (1998). *The relationship between treatment fearfulness and help-seeking in the adolescent population*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Simon Fraser Üniversitesi, Vancouver, Kanada.
- Bollen, K. A. & Long, J. S. (1993). *Testing structural equation models*. Newbury Park, California: Sage Publications.
- Carlson, J. M. (2001). *Two casual models of white male psychological help-seeking attitudes and preferences for psychotherapy*. Yayınlanmamış doktora tezi, Pennsylvania Üniversitesi, Pennsylvania.
- Carlton, P. A., & Deane, F. P. (2000). Impact of attitudes and suicidal ideation on adolescents' intentions to seek professional psychological help. *Journal of Adolescence*, 23, 35-45.
- Cash, T. F., Kehr, J., & Salzbach, R. F. (1978). Help-seeking attitudes and perceptions of counselor behavior. *Journal of Counseling Psychology*, 25, 264 -269.
- Cellucci, T., Krogh, J., & Vik, P. (2006). Help seeking for alcohol problems in a college population. *The Journal of General Psychology*, 133(4), 421-433.
- Cepeda-Benito, A., & Short, P. (1998). Self-concealment, avoidance of psychological services, and perceived likelihood of seeking professional help. *Journal of Counseling Psychology*, 45, 58-64.
- Chang, H. (2007). Psychological distress and help-seeking among Taiwanese college students: Role of gender and student status. *British Journal of Guidance & Counselling*, 35(3), 347-355.
- Ciarrochi, J., & Deane, F. P. (2001). Emotional competence and willingness to seek help from professional and nonprofessional sources. *British Journal of Guidance and Counselling*, 29, 233-246.

- Ciarrochi, J., Deane, F. P., Wilson, C. J., & Rickwood, D. (2002). Adolescents who need help the most are the least likely to seek it: The relationship between low emotional competence and low intention to seek help. *British Journal of Guidance and Counselling, 30*, 173-188.
- Codd, R. T., & Cohen, B. N. (2003). Predicting college student intention to seek help for alcohol abuse. *Journal of Social and Clinical Psychology, 22*(2), 168-191.
- Conner, K. O., Copeland, V. C., Grote, N. K., Koeske, G., Rosen, D., Reynolds, C. F., & Brown, C. (2010). Mental health treatment seeking among older adults with depression: The impact of stigma and race. *The American Journal of Geriatric Psychiatry, 18*(6), 531- 543.
- Corrigan, P. W. (2004). How stigma interferes with mental health care. *American Psychologist, 59*, 614–625.
- Corrigan, P. W., & Matthews, A. K. (2003). Stigma and disclosure: Implications for coming out of the closet. *Journal of Mental Health, 12*, 235–248.
- Corrigan, P. W., & Penn, D. L. (1999). Lessons from social psychology on discrediting psychiatric stigma. *American Psychologist, 54*(9), 765-776.
- Corrigan, P. W., River, L. P., Lundin, R. K., Penn, D.L., Uphoff-Wasowski, K., Champion, J., ... Kubiak, M. A. (2001). Three strategies for changing attributions about severe mental illness. *Schizophrenia Bulletin, 27*, 187-95.
- Corrigan, P. W., & Rowan, D., Green, A., Lundin, R., River, P., Uphoff-Wasowski, K.,... Kubiak, M. A. (2002). Challenging two mental illness stigmas: Personal responsibility and dangerousness. *Schizophrenia Bulletin, 28*(2), 293-309.
- Corrigan, P. W., & Watson, A. C. (2002). The paradox of self-stigma and mental illness. *Clin Psychol Sci Prac, 9*, 35–53.
- Cramer, K. M. (1999). Psychological antecedents to help-seeking behavior: A reanalysis using path modeling structures. *Journal of Counseling Psychology, 46*, 381–387.
- Cusack, J., Deane, F. P., Wilson, C. J., & Ciarrochi, J. (2006). Emotional expression, perceptions of therapy, and help-seeking intentions in men attending therapy services. *Psychology of Men & Masculinity, 7*(2), 69-82.

- Çam, O., & Çuhadar, D. (2009). Ruhsal bozukluğu olan bireylerde içselleştirilmiş damgalanma. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10, 84-85.
- Çankaya, P. (2008). *Hemşirelik öğrencilerinin psikolojik yardım arama tutumları ve etkileyen etmenlerin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Çankaya, Z. C., Altun, E., & Sürücü, M. (2007). *Psikolojik yardım aramaya gönüllülük ölçeği*. IX. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde bildiri olarak sunuldu, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Çebi, E. (1999). *University students' attitudes toward seeking psychological help: Effects of perceived social support, psychological distress, prior help-seeking experience and gender*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Öztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik spss ve lisrel uygulamaları*. Pegem Akademi: Ankara.
- Deane, F. P., & Chamberlain, K. (1994). Treatment fearfulness and distress as predictors of professional psychological help-seeking. *British Journal of Guidance and Counseling*, 22, 207–217.
- Deane, F. P., & Todd, D. M. (1996). Attitudes and intentions to seek professional psychological help for personal problems or suicidal thinking. *Journal of College Student Psychotherapy*, 10, 45–59.
- Deane, F. P., Skogstad, P., & Williams, M. W. (1999). Impact of attitudes, ethnicity and quality of prior therapy on New Zealand male prisoners' intentions to seek professional psychological help. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 21, 55–67.
- Deane, F. P., Wilson, C. J., & Ciarrochi, J. (2001). Suicidal ideation and help-negation: Not just hopelessness or prior help. *Journal of Clinical Psychology*, 57, 901–914.
- Demet, M. M. (2004). Anksiyete bozukluklarına yönelik tutumlar ve damgalama. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi*, 12, 65-70.
- Demyan, A. L. (2009). *The effects of a brief, mass-media intervention on attitude and intention to seek professional psychological treatment*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ohio Üniversitesi, Ohio.

- Demir, A., & Koydemir, S. (2005). *Odtü öğrencilerinde yardım arama davranışı*. VIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde bildiri olarak sunuldu, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Dericco, B. S. F. (1999). *Help seeking behaviors of community-technical college students*. Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences. 59(10-A), pp. 3724. UMI numarası: AAM9909106
- Dünya Sağlık Örgütü. (2001). The world health report. Burden of Mental and Behavioural Disorders.
<http://www.who.int/whr/2001/chapter2/en/index2.html> adresinden, 20 Ekim 2010 tarihinde elde edildi.
- Eisenberg, D., Downs, M. F., Golberstein, E. & Zivin, K. (2009). Stigma and help seeking for mental health among college students. *Medical Care Research and Review*, 66, 522-541.
- El-Khoury, M. Y., Dutton, M. A., Goodman, L. A., Engel, L., Belamaric, R. J., & Murphy, M. (2004). Ethnic differences in battered women's formal help-seeking strategies: A focus on health, mental health, and spirituality. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology* 10(4), 383-393.
- Erdayı, G. S. (2009). *Üniversite sınavına hazırlanan ergenlerin psikolojik yardım aramaya gönüllülük düzeyleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Erkan, S., Özbay, Y., Çankaya, Z. C., & Terzi, Ş. (2008). *University students' problem areas and psychological help-seeking willingness*. International Congress of Counseling'de bildiri olarak sunuldu, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Erol, N., Kılıç, C., Ulusoy, M. Keçeci, M., & Şimşek, Z. (1998). *Türkiye ruh sağlığı profili ana raporu*. Eksen Tanıtım Ltd. Şti.: Ankara.
- Ersoy, M. A. & Varan, A. (2007). Ruhsal hastalıklarda içselleştirilmiş damgalanma ölçeği Türkçe formu'nun güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18(2), 163-171.
- Fende, J. M. (2003). *The effects of an educational cd-rom on expectations and fears about therapy*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ohio Üniversitesi, Ohio.

- Finkelstein, J., & Lapshin, O. (2007). Reducing depression stigma using a web-based program. *International Journal of Medical Informatics*, 76, 726–734.
- Fischer, E. H., & Cohen, S. L. (1972). Demographic correlates of attitude toward seeking professional psychological help. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 39(1), 70-74.
- Fischer, E. H., & Farina, A. (1995). Attitudes toward seeking professional psychological help: A shortened form and considerations for research. *Journal of College Student Development*, 36, 368-373.
- Fischer, E. H., & Turner, J. L. (1970). Development and research utility of an attitude scale. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 35, 79–90.
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research*. London: Addison-Wesley Publishing Company.
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2003). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill Higher Education.
- Giles, S., & Dryden, W. (1991). Fears about seeking therapeutic help: The effect of sex of subject, sex of professional, and title of professional. *British Journal of Guidance & Counselling*, 19(1), 81-92.
- Goddard, E. (2002). *Using the theory of reasoned action to predict undergraduate and graduate student help-seeking intentions: The effects of attitudes, subjective norms, referral of others, and gender*. Yayınlanmamış doktora tezi, Kansas Üniversitesi, Kansas.
- Gonzalez, J. M., Alegria, M., Prihoda, T. J., Copeland, L. A., & Zeber, J. E. (2009). How the relationship of attitudes toward mental health treatment and service use differs by age, gender, ethnicity/race and education. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 46(1), 45-57.
- Guajardo, J. F. (2008). *The effects of pretreatment preparation with clients in a substance abuse treatment program*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ohio Üniversitesi, Ohio.

- Hackler, A. H., Vogel, D. L., & Wade, N. G. (2010). Attitudes toward seeking professional help for an eating disorder: The role of stigma and anticipated outcomes. *Journal of Counseling & Development, 88*, 424–431.
- Halgin, R. P., Weaver, D. D., Edell, W. S., & Spencer, P. G. (1987). Relation of depression and help-seeking history to attitudes toward seeking professional psychological help. *Journal of Counseling Psychology, 34*(2), 177-185.
- Halter, M. J. (2003). *The influence of stigma on help seeking attitudes for depression*. Yayınlanmamış doktora tezi, Duquesne Üniversitesi, Pennsylvania.
- Harewood, J. E. (2009). *Social and personal determinants of help-seeking intentions among black college students*. Yayınlanmamış doktora tezi, New York Eyalet Üniversitesi, New York.
- Hermosisima, E. C. (2004). *Help-seeking behavior and attitudes toward counseling in Filipino college students*. Yayınlanmamış doktora tezi, Pacific Stockton Üniversitesi, California.
- Hilton, J. L., & von Hippel, W. (1996). Stereotypes. *Annual Review of Psychology, 47*, 237–71.
- Hinson, J. A., & Swanson, J. L. (1993). Willingness to seek help as a function of self-disclosure and problem severity. *Journal of Counseling & Development, 71*, 465–470.
- Hobson, H. L. (2008). *The effects of mental health education on reducing stigma and increasing positive attitudes toward seeking therapy*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Humboldt State Üniversitesi, California. <http://dscholar.humboldt.edu:8080/dspace/handle/2148/371> adresinden, 21 Şubat 2009 tarihinde elde edildi.
- Howland, M. J. (1996). *Examining the decision to seek Professional psychological help: A comparison of attribution and attitude theory in predicting help seeking intention using the theory of reasoned action*. Yayınlanmamış doktora tezi, Illinois Üniversitesi, Illinois.
- Hu, L., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives, *Structural Equation Modeling, 6*, 1-55.

- Hu, T. W., Snowden, L. R., Jerrell, J. M., & Nguyen, T. D. (1991). Ethnic populations in public mental health: Services choice and level of use. *American Journal of Public Health, 81*(11), 1429–1434.
- Judd, C. M., & Park, B. (1993). Definition and assessment of accuracy in social stereotypes. *Psychological Review, 100*(1), 109- 128.
- Kaça, G., Amado, S., Kıkıcı, İ., Cilasin, S., Dağ, E., Leylek, İ., & Şahin, Ö. (2009). Organ bağışına yönelik tutumların planlı davranış kuramı çerçevesinde incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi, 24*(64), 78-91.
- Kakhnovets, R. (2011). Relationships among personality, expectations about counseling, and help-seeking attitudes. *Journal of Counseling & Development, 89*, 11-19.
- Kalkan, M., & Odacı, H. (2005). Cinsiyet ve cinsiyet rolünün psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarla ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 23*(3), 57-62.
- Karabekiroğlu, K., Memik, N. C., Özel, Ö. Ö., Toros, F., Öztop, D., Özbaran, B., ... Yaman, A. K. (2009). DEHB ve otizm ile ilgili bilgi düzeyleri ve damgalama: Sınıf öğretmenleri ve ebeveynlerle çok merkezli bir çalışma. *Klinik Psikiyatri Dergisi, 12*(2), 79-89.
- Karalp, A. (2009). *Lise öğrencilerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Keklik, İ. (2009). Attitudes toward seeking professional psychological help: A comparative study of Turkish and American graduate students. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research, 37*, 159-173.
- Kelloway, E. K. (1998). *Using LISREL for structural equation modelling: A researcher's guide*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Kelly, A. E., & Achter, J. A. (1995). Self-concealment and attitudes toward counseling in university students. *Journal of Counseling Psychology, 42*, 40–46.
- Kırımlı, F. (2007). *Lise öğrencilerinin psikolojik yardım arama tutumlarını etkileyen etmenler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Kıvırcık, B. B., Alptekin, K., Topkaya, Ş. Ö., Belkız, B., Nazlı, E., Özsin, E., ... Saraç, E. (2004). Gençlerde şizofreniyi damgalama düzeyi. *Yeni Symposium*, 42(3), 113-117.
- Kilinc, A., & Granello, P. F. (2003). Overall life satisfaction and help-seeking attitudes of college students in the United States: Implications for college counselors. *Journal of College Counseling*, 6, 56-68.
- Kim, B. S. K., & Omizo, M. M. (2003). Asian cultural values, attitudes toward seeking professional psychological help. *The Counseling Psychologist*, 31, 343-361.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: The Guilford Press.
- Knipscheer, J. W., & Kleber, R. J. (2001). Help-seeking attitudes and utilization patterns for mental health problems of Surinamese migrants in the Netherlands. *Journal of Counseling & Development*, 48(1), 28-38.
- Kocabaşoğlu, N., & Aliustaoğlu, S. (2003). Stigmatizasyon. *Yeni Symposium*, 41(4), 190-192.
- Komiya, N., Good, G. E., & Sherrod, N. B. (2000). Emotional openness as a predictor of college students' attitudes toward seeking psychological help. *Journal of Counseling Psychology*, 47, 138-143.
- Koydemir-Özden, S. (2010). Self-aspects, perceived social support, gender, and willingness to seek psychological help. *International Journal of Mental Health*, 39(3), 44-60.
- Koydemir, S., Erel, Ö., Yumurtacı, D., & Şahin, G. N. (2010). Psychological help-seeking attitudes and barriers to help-seeking in young people in turkey. *International Journal of Advancement Counselling* 32(4), 274-289.
- Krogh, J. H. (2006). *Personal and social influences: Internal and external factors in predicting intentions to seek professional psychological help*. Yayınlanmamış doktora tezi, Idaho Eyalet Üniversitesi, Idaho.
- Krueger, J. (1996). Personal beliefs and cultural stereotypes about racial characteristics. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(3), 536-548.
- Kuhl, J. (1997). Measuring barriers to help-seeking behavior in adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 26, 637-650.

- Kushner, M. G., & Sher, K. J. (1989). Fears of psychological treatment and its relation to mental health service avoidance. *Professional Psychology: Research and Practice, 20*, 251–257.
- Kushner, M. G., & Sher, K. J. (1991). The relation of treatment fearfulness and psychological service utilization: An overview. *Professional Psychology: Research and Practice, 20*, 196–203.
- Larsen, D., Edey, W., & Lemay, L. (2007). Understanding the role of hope in counselling: Exploring the intentional uses of hope. *Counselling Psychology Quarterly, 20*(4), 401–416.
- Larson, J. E., & Corrigan, P. W. (2008). The stigma of families with mental illness. *Academic Psychiatry, 32*, 87–91.
- Leong, F. T. L. (1986). Counseling and psychotherapy with Asian-Americans: Review of the literature. *Journal of Counseling Psychology, 33*(2), 196-206.
- Leong, F. T. L., & Zachar, P. (1999). Gender and opinions about mental illness as predictors of professional psychological help. *British Journal of Guidance & Counselling, 27*(1), 123-132.
- Lopez, F. G., Melendez, M. C., Sauer, E. M., Berger, E., & Wyssmann, J. (1998). Internal working models, self-reported problems, and help-seeking attitudes among college students. *Journal of Counseling Psychology, 45*, 79-83.
- Ludwikowski, W. M. A., Vogel, D., & Armstrong, P. I. (2009). Attitudes toward career counseling: The role of public and self-stigma. *Journal of Counseling Psychology, 56*(3), 408-416.
- Madden, T. J., Ellen, P. S., & Ajzen, I. (1992). A comparison of the theory of planned behavior and the theory of reasoned action. *Personality and Social Psychology Bulletin, 18*, 3-9.
- Masuda, A., Anderson, P. L., Twohig, M. P., Feinstein, A. B., Chou, Y., Wendell, J. W., & Stormo, A. R. (2009). Help-seeking experiences and attitudes among African-American, Asian American, and European American College students. *International Journal of Advancement Counselling, 31*, 168-180.

- Miville, M. L. & Constantine, M. G. (2007). Sociocultural predictors of psychological help-seeking attitudes and behavior among Mexican American college students. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology, 12*(3), 420-432.
- Mo, P. K. H. & Mak, W. W. S. (2009). Help seeking for mental health problems among Chinese. The application and extension of the theory of planned behavior. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 44*, 675-684.
- Narikiyo, T. A., & Kameoka, V. A. (1992). Attribution of mental illness and judgments about help seeking among Japanese-American and White American students. *Journal of Counseling Psychology, 39*(3), 363-369.
- Nickerson, K. J., Helms, J. E., & Terrell, F. (1994). Cultural mistrust, opinions about mental illness, and black students' attitudes toward seeking psychological help from white counselors. *Journal of Counseling Psychology, 41*(3), 378-385.
- Omarzu, J. (2000). A disclosure decision model: Determining how and when individuals will self-disclose. *Personality and Social Psychology Review, 4*(2), 174-185.
- Ögel, K. (2004). Alkol ve madde kullanım bozukluklarında damgalama. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi, 12*(3), 71-76.
- Özbay, Y. (1996). *Üniversite öğrencilerinin problem alanları ile yardım arama tutumları arasındaki ilişki*. IX. Ulusal Psikoloji Kongresi'nde bildiri olarak sunuldu, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Özbay, Y., Erkan, S., Terzi, Ş., & Çankaya, Z. Ç. (2008). *University students' help seeking attitudes, gender roles and self-concealment levels*. International Congress of Counseling' de bildiri olarak sunuldu, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Özmen, E. (2004). Depresyona yönelik tutumlar ve damgalama. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi, 12*, 51-60.
- Özmen, E. (2009). Depresyona yönelik tutumlar ve damgalama. *Anadolu Psikiyatri Dergisi, 10*, 60-61.
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology, 90*, 751-783.

- Pederson, E. L., & Vogel, D. L. (2007). Male gender role conflict and willingness to seek counseling: Testing a mediation model on college-aged men. *Journal of Counseling Psychology, 54*(4), 373–384.
- Pinto-Foltz, M.D. & Logsdon, M.C. (2009). Reducing stigma related to mental health disorders: Initiatives, Interventions, and Recommendations. *Archives of Psychiatric Nursing, 23*, 32-40.
- Pipes, R. B., Schwarz, R., & Crouch, P. (1985). Measuring client fears. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 53*, 933–934.
- Porcari, C. (2009). *Predictors of help-seeking in returning Operation Enduring Freedom (OEF) and Operation Iraqi Freedom (OIF) veterans*. Yayınlanmamış doktora tezi, Eastern Michigan Üniversitesi, Michigan.
- Puchkoff, S. C., & Lewin, P. G. (1987). Student responsiveness to specialized college services: Contribution of personality variables and perceptions of services. *Journal of Counseling Psychology, 34*, 330-332.
- Saillard, E. K. (2010). Ruhsal hastalara yönelik damgalamaya ilişkin psikiyatrist görüşleri ve öneriler. *Türk Psikiyatri Dergisi, 21*(1), 14-24.
- Sanchez, A. R., & Atkinson, D. R. (1983). Mexican-American cultural commitment, preference for counselor ethnicity, and willingness to use Counseling. *Journal of Counseling Psychology, 30*(2), 215-220.
- Sarı, Ö., Arkar, H., & Alkın, T. (2005). Normal bir olguya eklenen psikiyatrik etiketin akıl hastalıkları ile ilgili tutumlar üzerine etkisi. *Yeni Symposium, 43*(1), 28-32.
- Satorra, A., & Bentler, P. M. (2001). A scaled difference chi-square test statistic for moment structure analysis. *Psychometrika, 66*, 507-514.
- Schachner, S. K. (2008). *Clinical and cultural barriers to psychological help seeking in African American college students*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Temple Üniversitesi, Philadelphia.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H., (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Test of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research - Online, 8*(2), 23-74.

- Schomerus, G., Matschinger, H., & Angermeyer, M. C. (2009). Attitudes that determine willingness to seek psychiatric help for depression: A representative population survey applying the Theory of Planned Behaviour. *Psychological Medicine, 39*, 1855–1865.
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2004). *A beginner's guide to structural equation modeling* (2nd Edition). Mahway, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Setiawan, J. L. (2006). Willingness to seek counselling, and factors that facilitate and inhibit the seeking of counselling in Indonesian undergraduate students. *British Journal of Guidance & Counselling, 34*(3), 403-419.
- Shaffer, P. A., Vogel, D. L., Wei, M. (2006). The mediating roles of anticipated risks, anticipated benefits, and attitudes on the decision to seek professional help: An attachment perspective. *Journal of Counseling Psychology, 53*(4), 442–452.
- Shea, M. & Yeh, C. J. (2008). Asian American students' cultural values, stigma, and relational self-construal: Correlates of attitudes toward professional help. *Journal of Mental Health, 30*(2), 157-172.
- Sheffield, J. K., Fiorenza, E., & Sofronoff, K. (2004). Adolescents' willingness to seek psychological help: Promoting and preventing factors. *Journal of Youth and Adolescence, 33*(6), 495–506.
- Sibicky, M., & Dovidio, J. F. (1986). Stigma of psychological therapy: Stereotypes, interpersonal reactions, and the self-fulfilling prophecy. *Journal of Counseling Psychology, 33*, 148–154.
- Skultety, K. M. (2003). *An investigation of mental health service utilization by older adults* [Özet]. Yayınlanmamış doktora tezi, Massachusetts Üniversitesi, Massachusetts.
- Soygür, H., & Özalp, E. (2005). Şizofreni ve damgalanma sorunu. *Türkiye Klinikleri Dahili Tıp Bilimleri Dergisi Psikiyatri, 1*(12), 74-80.
- Sue, D. W. (1994). Asian-American mental health and help-seeking behavior: Comment on Solberg et al. (1994), Tata and Leong (1994), and Lin (1994). *Journal of Counseling Psychology, 41*(3), 292–295.
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları, 3*(6), 49-74.

- Şahin, N. H., & Durak, A. (1994). Kısa semptom envanteri (Brief Symptom Inventory-BSI): Türk gençleri için uyarlaması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31), 44-56.
- Şahin, M., & Özbay, Y. (2003). *Empatik eğilim, profesyonel psikolojik yardım arama davranışları v psikolojik belirtiler arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde bildiri olarak sunuldu, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş (Temel ilkeler ve lisrel uygulamaları)*. Ankara: Ekinoks Eğitim Danışmanlık Hiz. ve Bas. Yay. Dağ. San. ve Tic. Ltd. Şti.
- Taşkın, E. O. (2004a). Damgalama, ayrımcılık ve ruhsal hastalık. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi*, 12, 5-12.
- Taşkın, E. (2004b). Şizofreniye yönelik tutumlar ve damgalama. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi*, 12(3), 41-50.
- Taşkın, E. O. (2009). Damgalama süreci ve şizofreniye yönelik damgalama. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10, 58-59.
- Taylor, S. M. & Dear, M. J. (1981). Scaling community attitudes toward the mentally ill. *Schizophrenia Bulletin*, 7, 225-240.
- Tata, S. P., & Leong, F. T. L. (1994). Individualism-collectivism, social-network orientation, and acculturation as predictors of attitudes toward seeking professional psychological help among Chinese Americans. *Journal of Counseling Psychology*, 41, 280-287.
- Thompson, B. (2000). Ten commandments of structural equation modeling. İçinde L. G. Grim & P. R. Yarnold (Eds.), *Reading and understanding more multivariate statistics* (pp. 261-283). Washington, DC: American Psychological Association.
- Tinsley, H. E. A., Brown, M. T., de St. Aubin, T. M., & Lucek, J. (1984). Relation between expectancies for a helping relationship and tendency to seek help from a campus provider. *Journal of Counseling Psychology*, 31, 149-160.
- Tinsley, H. E. A., Workman, K. R., & Kass, R. A. (1980). Factor analysis of the domain of client expectancies about counseling. *Journal of Counseling Psychology*, 27(6), 561-570.

- Turan, N. (1999). *The contribution of rumination, internal working models of attachment, and help-seeking attitudes on psychological symptoms of university students*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Türküm, S. (2000). Üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları ve kendini açma eğilimleri. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 205-220.
- Türküm, S. (2001). Stresle başa çıkma biçimi, iyimserlik, bilişsel çarpıtma düzeyleri ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlar arasındaki ilişkiler: Üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 1-16.
- Uffelman, R. A. (2005). *Moderation of the relation between distress and help-seeking intentions: An application of hope theory*. Akron Üniversitesi, Ohio.
- Üçok, A. (1999). Şizofreni: Damga, mitler ve gerçekler. *Psikiyatri Dünyası*, 3(3), 67-71.
- Üçok, A. (2003). Şizofreni hastası neden damgalanır? *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 6, 3-8.
- Üçok, A. (2007). Diğer insanlar damgalar... Peki ya biz? Zihin sağlığı çalışanlarının şizofreni hastalarına karşı tutumları. *NöroPsikiyatri Arşivi*, 44(3), 108-116.
- Vardar, E. (2009). Alkol ve madde bağımlılığında damgalama. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10, 62-63.
- Vega, W. A., Rodriguez, M. A., & Ang, A. (2010). Addressing stigma of depression in Latino primary care patients. *General Hospital Psychiatry*, 32, 182-191.
- Vogel, D. L., & Armstrong, P. I. (2010). Self-concealment and willingness to seek counseling for psychological, academic and career issues. *Journal of Counseling and Development*, 88, 387- 396.
- Vogel, D. L., Gentile, D. A., & Kaplan, S. A. (2008). The influence of television on willingness to seek therapy. *Journal of Clinical Psychology*, 64(3), 276- 295.
- Vogel, D. L., Michaels, M. L., & Gruss, N. J. (2009). Parental attitudes and college students' intentions to seek therapy. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 28(6), 689-713.

- Vogel, D. L., Wade, N. G., & Haake, S. (2006). Measuring the self-stigma associated with seeking psychological help. *Journal of Counseling Psychology, 53*(3), 325-337.
- Vogel, D. L., Wade, N. G., & Hackler, A. H. (2007). Perceived public stigma and willingness to seek counseling: The mediating roles of self-stigma and attitudes toward therapy. *Journal of Counseling Psychology, 54*(1), 40-50.
- Vogel, D. L., Wade, N. G., & Hackler, A. H. (2008). Emotional expression and the decision to seek therapy: The mediating roles of the anticipated benefits and risks. *Journal of Social and Clinical Psychology, 27*(3), 2008, 254-278.
- Vogel, D. L., Wade, N. G., Wester, S. R., Larson, L., & Hackler, A. H. (2007). Seeking help from a mental health professional: The influence of one's social network. *Journal of Clinical Psychology, 63*(3), 233-245.
- Vogel, D. L., & Wei, M. (2005). Adult attachment and help-seeking intent: The mediating roles of psychological distress and perceived social support. *Journal of Counseling Psychology, 52*(3), 347-357.
- Vogel, D. L., & Wester, S. R. (2003). To seek help or not to seek help: The risks of self-disclosure. *Journal of Counseling Psychology, 50*, 351-361.
- Vogel, D. L., Wester, S. R., & Larson, L. M. (2007). Avoidance of counseling: Psychological factors that inhibit seeking help. *Journal of Counseling & Development, 85*, 410-422.
- Vogel, D. L., Wester, S. R., Wei, M., & Boysen, G. A. (2005). The role of outcome expectations and attitudes on decisions to seek professional help. *Journal of Counseling Psychology, 52*(4), 459-470.
- Voorhes, B. W. V., Fogel, J., Houston, T. K., Cooper, L. A., Wang, N., & Ford, D. E. (2005). Beliefs and attitudes associated with the intention to not accept the diagnosis of depression among young adults. *Annals of Family Medicine, 3*(1), 38-45.
- Ward, M., Doherty, D. T., & Moran, R. (2007). *It's good to talk: Distress disclosure and psychological wellbeing*. Health Research Board. http://www.hrb.ie/uploads/tx_hrbpublications/HRBResearchSeries1.pdf
adresinden, 08 Ocak 2009 tarihinde elde edildi.

- Watson, A., & Corrigan, P. (t.y.) *The impact of stigma on service access and participation. A guideline developed for the Behavioral Health Recovery Management project.* <http://www.bhrm.org/guidelines/stigma.pdf> adresinden, 1 Şubat 2011 tarihinde elde edilmiştir.
- Wei, M., & Ku, T. Y. (2007). Testing a conceptual model of working through self-defeating patterns. *Journal of Counseling Psychology, 54*(3), 295–305.
- Wilson, C. J., Deane, F. P., Marshall, K. L., & Dalley, A. (2008). Reducing adolescents' perceived barriers to treatment and increasing help-seeking intentions: Effects of classroom presentations by general practitioners, *Journal of Youth and Adolescence, 37*, 1257–1269.
- Wrigley, S., Jackson, H., Judd, F., & Komiti, A. (2005). Role of stigma and attitudes toward help-seeking from a general practitioner for mental health problems in a rural town. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry, 39*, 514–521.
- Yap, M. B. H., Wright, A., & Jorm, A. F. (2010). The influence of stigma on young people's help-seeking intentions and beliefs about the helpfulness of various sources of help. *Social Psychiatric Epidemiology.* doi:10.1007/s00127-010-0300-5
- Yong, Y. M. A. (2006). *Chinese and Chinese American parents' intentions to seek psychological services for their children: The applicability of the theory of reasoned-action.* Yayınlanmamış doktora tezi, Illinois Eyalet Üniversitesi, Illinois.
- Zartaloudi, A., & Madianos, MG. (2010). Mental health treatment fearfulness and help seeking [Özet]. *Issues Mental Health Nursing, 31*(10), 662-669.

EK 1
KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli Katılımcı,

Bildiğiniz gibi insanlar, yaşamlarının belli dönemlerinde çeşitli nedenlerle bir uzmandan psikolojik yardım almaya ihtiyaç duyabilmektedirler. Ancak bazı bireyler, ihtiyaç duydukları psikolojik yardımı almaya istekli olurken, bazıları buna pek istekli olmamaktadır. Doktora tezim kapsamında yürüttüğüm **bu araştırmanın amacı, “yetişkinlerin psikolojik yardım alma niyetlerinde rol oynayan faktörleri belirlemek”tir.**

Bu araştırmanın amacı doğrultusunda doldurmanız için size verilen anketlerdeki/ölçeklerdeki **“psikolojik danışma” ve “psikoterapi” kavramları, eş anlamlı olarak dönüşümlü kullanılmışlardır** ve “bireylerin (danışanların) kişisel, sosyal, eğitimsel ve mesleki alanlarda gelişmeleri, bu alanlarda karşılaştıkları sorunlarla başa çıkabilmeleri ve genel olarak, yaşamlarını doyum olarak sürdürebilmeleri amacıyla sunulan profesyonel psikolojik yardım”ı ifade etmektedirler. Ayrıca, söz konusu anketlerde/ölçeklerde geçen **“psikolojik danışman”, “psikolog” ve “terapist” terimleri, “profesyonel psikolojik yardım sunma” yeterlilik ve yetkisine sahip uzmanları (psikolojik danışman, psikolog, psikiyatrist) ifade eden terimlerdir.**

SİZDEN BEKLENEN, HER ANKETİN/ÖLÇEĞİN BAŞINDA BULUNAN YÖNERGEYİ DİKKATLE OKUMANIZ VE ANKETLERDEKİ/ÖLÇEKLERDEKİ HER MADDEYİ/SORUYU EKSİKSİZ YANITLAMANIZDIR. VERECEĞİNİZ TÜM YANITLAR GİZLİ TUTULACAKTIR (zaten sizden kimlik bilgileriniz istenmemektedir).

Araştırmama katkıda bulunduğunuz için size şimdiden teşekkür ederim.

Nursel TOPKAYA
Araştırma Görevlisi
Ege Üniversitesi
Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Anabilim Dalı

KİŞİSEL BİLGİLERİNİZ

Lütfen, aşağıda yer alan anketteki soruları eksiksiz bir biçimde yanıtlayınız.

1. Cinsiyetiniz: Kadın ____ Erkek ____

2. Yaşınız: ____

3. Medeni Durumunuz:

Evli: ____ Eşinden ayrıldı: ____ Boşanmış: ____ Eşi vefat etmiş: ____ Bekâr: ____

4. Sizin Eğitim Durumunuz:

Okuması yazması yok ____

Okuması yazması var ____

İlkokul mezunu ____

Ortaokul mezunu ____

Lise mezunu ____

Ön lisans mezunu (2 yıllık) ____

Lisans mezunu (4 yıllık) ____

Yüksek lisans derecesi var ____

Doktora derecesi var ____

5. Eşinizin Eğitim Durumu:

Okuması yazması yok ____

Okuması yazması var ____

İlkokul mezunu ____

Ortaokul mezunu ____

Lise mezunu ____

Ön lisans mezunu (2 yıllık) ____

Lisans mezunu (4 yıllık) ____

Yüksek lisans derecesi var ____

Doktora derecesi var ____

6. İşiniz: _____

7. Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadardır?

0 – 527,13 TL ____

528 – 803,91 TL ____

803,91 – 2321,45 TL ____

2321,45 TL'den fazla ____

8. Ailenizin sosyoekonomik durumunu nasıl tanımlarsınız?

Alt sosyoekonomik düzey ____ Orta sosyoekonomik düzey ____ Üst sosyoekonomik düzey ____

9. Daha önce bir uzmandan KENDİNİZ İÇİN psikolojik yardım aldınız mı? (Bu soruya cevabınız “Hayır” ise anketi yanıtlamaya 12. sorudan devam ediniz.)

Evet ____ Hayır ____

10. Eğer daha önce bir uzmandan KENDİNİZ İÇİN psikolojik yardım aldıysanız, hangi meslek grubundan aldınız?

Psikolojik danışman ____

Psikolog ____

Psikiyatrist ____

11. Aldığınız psikolojik yardım size ne kadar yardımcı oldu?

Hiç yardımcı olmadı ____ Biraz yardımcı oldu ____

Oldukça yardımcı oldu ____ Son derece yardımcı oldu ____

12. Yaşamınız boyunca, istenmeyen/travmatik bir yaşantınız oldu mu? (ör., küçük yaşta annenin/babanın kaybı, cinsel istismar, cinsel taciz, şiddete maruz kalma, bir cinayete tanık olma)

Evet ____ Hayır ____

EK 2

PSİKOLOJİK YARDIM ALMA NEDENİYLE SOSYAL DAMGALANMA ÖLÇEĞİ

Lütfen, ölçeğin maddelerinde yer alan ifadelere katılma düzeyinizi, her maddenin karşısında bulunan numaralardan birini yandaki düzeylere göre işaretleyerek belirtiniz.		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1.	Duygusal veya kişiler arası sorunlar nedeniyle psikoloğa gitmek, toplum tarafından damgalanmayı da beraberinde getirir.	1	2	3	4
2.	Duygusal veya kişiler arası sorunlar nedeniyle psikoloğa gitmek, kişisel zayıflığın veya yetersizliğin bir işaretidir.	1	2	3	4
3.	Eğer insanlar, bir kişinin psikoloğa gittiğini öğrenirlerse, o kişiye olumsuz bir gözle bakarlar.	1	2	3	4
4.	Bir kişinin, psikoloğa gittiğini insanlardan gizlemesi akıllıca bir davranıştır.	1	2	3	4
5.	İnsanlar, psikolojik yardım alan kişileri pek sevmezler.	1	2	3	4

EK 3
PSİKOTERAPİ HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELER ÖLÇEĞİ

Bu ölçeği doldururken lütfen, “kişisel bir sorununuz için bir terapistle gitmeye karar verdiğinizizi hayal ediniz”. Ölçeğin maddelerinde yer alan sorulara ilişkin yanıtlarınızı, her maddenin karşısında bulunan numaralardan birini aşağıdaki derecelendirmeye göre işaretleyerek belirtiniz.

	Bu konuda hiç kaygılanmam					Bu konuda çok kaygılanırım
	1	2	3	4	5	
1.	Sorunlarımı çözmek için psikoterapiye mi ihtiyacım var?	1	2	3	4	5
2.	Psikoterapide, bana, bir insan olarak davranılmaktan çok bir vaka olarak mı davranılacak?	1	2	3	4	5
3.	Terapist bana karşı dürüst olacak mı?	1	2	3	4	5
4.	Terapist sorunlarımı ciddiye alacak mı?	1	2	3	4	5
5.	Terapist benim değerlerime saygı gösterecek mi?	1	2	3	4	5
6.	Psikoterapide, söylediğim her şey gizli tutulacak mı?	1	2	3	4	5
7.	Düşündüğüm ve hissettiğim her şeyi anlatsam, terapist, kötü biri olduğumu düşünür mü?	1	2	3	4	5
8.	Terapist, sorunumu anlayacak mı?	1	2	3	4	5
9.	Arkadaşlarım, psikolojik yardım aldığım için anormal veya garip biri olduğumu düşünür mü?	1	2	3	4	5
10.	Terapist, gerçekte olduğumdan daha sorunlu olduğumu düşünür mü?	1	2	3	4	5
11.	Terapist, benimle ve hayatımla ilgili, bilmesini istemediğim şeyleri açığa çıkarır mı?	1	2	3	4	5
12.	Psikoterapide, kendimle ilgili gerçekten bilmek istemeyeceğim şeyleri öğrenir miyim?	1	2	3	4	5
13.	Psikoterapi esnasında duygularımın kontrolünü kaybeder miyim?	1	2	3	4	5
14.	Terapist, sorunumu çözmek için gerekli yeterliliğe sahip midir?	1	2	3	4	5

PSİKOTERAPİ HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELER ÖLÇEĞİ' NİN DEVAMI

**Bu konuda hiç
kaygılanmam**

1

2

3

4

**Bu konuda çok
kaygılanırım**

5

15.	Psikoterapide, istemediğim şeyleri yapmaya zorlanacak mıyım?	1	2	3	4	5
16.	Psikoterapide, yaşam tarzımda o anda istemediğim veya yapamayacağım değişiklikleri yapmaya zorlanacak mıyım?	1	2	3	4	5
17.	Psikoterapide, istemediğim şeyler hakkında konuşmaya zorlanacak mıyım?	1	2	3	4	5
18.	Psikoterapi sürecinin sonunda, olaylar veya dünya hakkındaki düşünme ya da hissetme biçimim tamamen değişecek mi?	1	2	3	4	5
19.	Terapistte gitme düşüncesi, genellikle kaygılanmama, gerilmeme veya korkmama neden olur.	1	2	3	4	5

EK 4
KENDİNİ AÇMA BEKLENTİLERİ ÖLÇEĞİ

Lütfen, ölçeğin maddelerinde yer alan sorulara ilişkin yanıtlarınızı, her maddenin karşısında bulunan numaralardan birini yandaki derecelendirmeye göre işaretleyerek belirtiniz.		Hiç	Biraz	Orta derecede	Oldukça	Son derece
1.	Kendinizle ilgili özel bilgileri bir psikolojik danışmana anlatmak, sizin için ne kadar zor olur?	1	2	3	4	5
2.	Daha önce hiç kimseye anlatmadığınız çok özel bir şeyinizi bir psikolojik danışmana anlatsanız, kendinizi ne kadar savunmasız hissedersiniz?	1	2	3	4	5
3.	Duygusal bir sorunun üstesinden gelmeye çalışıyor olsanız, sorunuzla ilgili özel bilgileri bir psikolojik danışmana anlatmak, sizin için ne kadar yararlı olur?	1	2	3	4	5
4.	Gizli duygularınızı bir psikolojik danışmana anlatmak, sizin için ne kadar riskli olur?	1	2	3	4	5
5.	Olumsuz duygularınızı bir psikolojik danışmana anlatsanız, psikolojik danışmanın ne düşüneceği hakkında ne kadar endişelenirsiniz?	1	2	3	4	5
6.	Özel bir sorununuzu bir psikolojik danışmana anlatmak, size ne kadar yardımcı olur?	1	2	3	4	5
7.	Bir üzüntünüzü veya kaygınızı bir psikolojik danışmana anlatsanız, kendinizi daha iyi hisseder misiniz?	1	2	3	4	5
8.	Üstesinden gelmeye çalıştığınız duygusal bir sorununuzu bir psikolojik danışmana anlatsanız, işe yarar bir tepki alma olasılığınız ne olur?	1	2	3	4	5

EK 5

PSİKOLOJİK YARDIM ALMAYA İLİŞKİN TUTUM ÖLÇEĞİ-KISA FORM

Lütfen, ölçeğin maddelerinde yer alan ifadelere katılma düzeyinizi, her maddenin karşısında bulunan numaralardan birini yandaki düzeylere göre işaretleyerek belirtiniz.		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1.	Akıl sağlığında bir bozulma olduğunu düşünürsem, ilk tercihim bir uzmandan yardım almak olur.	1	2	3	4
2.	Sorunlar hakkında bir psikologla konuşma fikri, bana, duygusal çatışmalardan kurtulmanın kötü bir yolu gibi geliyor.	1	2	3	4
3.	Hayatımın bu döneminde ciddi bir duygusal kriz yaşasam, psikoterapi olarak rahatlayabileceğimden eminim.	1	2	3	4
4.	Bir kişinin, gerektiği hâlde bir uzmandan yardım almadan çatışmalarıyla ve korkularıyla baş etmeyi istemesi takdir edilecek bir tutumdur.	1	2	3	4
5.	Uzun bir süre endişeli veya üzgün olsam, psikolojik yardım almayı isterim.	1	2	3	4
6.	Gelecekte psikolojik danışma almayı isteyebilirim.	1	2	3	4
7.	Duygusal bir sorunu olan kişinin bunu tek başına çözmesi mümkün değildir; bu sorununu, bir uzmandan yardım olarak çözebilir.	1	2	3	4
8.	Gerektirdiği para ve zaman açısından psikoterapinin değeri benim için şüphelidir.	1	2	3	4
9.	Kişi, sorunlarını kendi çözmelidir; psikolojik danışma almak başvurulacak son çare olmalıdır.	1	2	3	4
10.	Kişisel ve duygusal sorunlar, başka birçok şey gibi, genellikle kendi kendine çözülürler.	1	2	3	4

EK 6

PSİKOLOJİK YARDIM ALMA NİYETİ ENVANTERİ

Aşağıda, insanların bir uzmandan (psikolojik danışman, psikolog, psikiyatrist vb.) psikolojik yardım aldığı başlıca sorunların bir listesi verilmiştir. <i>Bu sorunları siz yaşasanız, bir uzmandan psikolojik yardım alma olasılığınız ne olur? Bir uzmandan psikolojik yardım alma olasılığınızı, lütfen her sorunun karşısında bulunan numaralardan birini yandaki düzeylere göre işaretleyerek belirtiniz.</i>		Kesinlikle yardım almam	Yardım almam	Yardım alırım	Kesinlikle yardım alırım
1.	Uyum sorunları (yeni bir ortama veya duruma uyum sağlayamama)	1	2	3	4
2.	Öz güven eksikliği	1	2	3	4
3.	Evlilik/ilişki sorunları (eşle/sevgiliyle anlaşmazlık, geçimsizlik)	1	2	3	4
4.	Boşanma/ayrılık	1	2	3	4
5.	Sevilen bir kişinin, ölümcül bir hastalığa (ör., AIDS, kanser) yakalanması veya vefat etmesi	1	2	3	4
6.	Bir hastalık veya engel (ör., bedensel engel) ile ilgili duygusal veya sosyal sorunlar	1	2	3	4
7.	İstenmeyen/travmatik yaşantılar (ör., cinsel istismar, cinsel taciz, şiddete maruz kalma)	1	2	3	4
8.	Duygudurum sorunları (ör., depresyon)	1	2	3	4
9.	Kaygı, korku, panik ve stres gibi duygularla ilgili sorunlar	1	2	3	4
10.	Cinsel sorunlar (ör., cinsel işlev, cinsel davranış veya cinsel kimlik sorunları)	1	2	3	4
11.	Yeme sorunları (ör., belli dönemlerde düzenli olarak, kontrolsüz bir biçimde yemek yeme, yediklerini çıkarma veya hiç yemek yememe)	1	2	3	4
12.	Alkol veya diğer uyuşturucu/uyarıcı madde/hap kullanım sorunları (ör., madde bağımlılığı, madde kötüye kullanımı)	1	2	3	4

EK 7

KISA SEMPTOM ENVANTERİ

Aşağıda, insanların bazen yaşadıkları belirtiler ve yakınmalar belirtilmiştir. Listedeki her maddeyi lütfen dikkatlice okuyunuz. Sonra, o belirtinin sizi BUGÜN DÂHİL SON BİR HAFTADIR NE KADAR RAHATSIZ ETTİĞİNİ her maddenin karşısında bulunan numaralardan birini yandaki düzeylere göre işaretleyerek belirtiniz.		Hiç	Biraz	Orta derecede	Epey	Çok fazla
1.	İçinizdeki sinirlilik ve titreme hâli	1	2	3	4	5
2.	Baygınlık, baş dönmesi	1	2	3	4	5
3.	Bir başka kişinin sizin düşüncelerinizi kontrol ettiği fikri	1	2	3	4	5
4.	Başınıza gelen sıkıntılardan dolayı başkalarının suçlu olduğu düşüncesi	1	2	3	4	5
5.	Olayları hatırlamada güçlük	1	2	3	4	5
6.	Çok kolayca kızıp öfkelenme	1	2	3	4	5
7.	Göğüs ve kalp bölgesinde ağrılar	1	2	3	4	5
8.	Meydanlık (açık) yerlerden korkma duygusu	1	2	3	4	5
9.	Yaşamınıza son verme düşünceleri	1	2	3	4	5
10.	İnsanların çoğuna güvenilmeyeceği hissi	1	2	3	4	5
11.	İştahta bozukluklar	1	2	3	4	5
12.	Hiçbir nedeni olmayan ani korkular	1	2	3	4	5
13.	Kontrol edemediğiniz duygu patlamaları	1	2	3	4	5
14.	Başka insanlarla beraberken bile yalnızlık hissetme	1	2	3	4	5
15.	İşleri bitirme konusunda kendini engellenmiş hissetme	1	2	3	4	5
16.	Yalnızlık hissetme	1	2	3	4	5
17.	Hüzünlü, kederli hissetme	1	2	3	4	5
18.	Hiçbir şeye ilgi duymama	1	2	3	4	5
19.	Ağlamaklı hissetme	1	2	3	4	5

KISA SEMPTOM ENVANTERİ'NİN DEVAMI

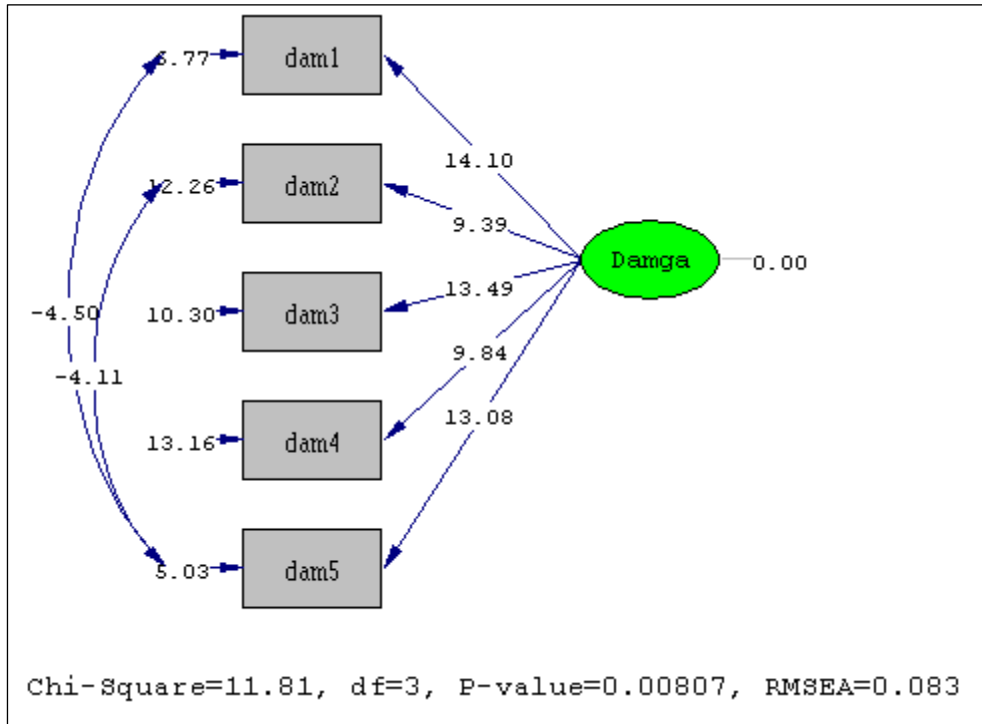
Aşağıda, insanların bazen yaşadıkları belirtiler ve yakınmalar belirtilmiştir. Listedeki her maddeyi lütfen dikkatlice okuyunuz. Sonra, o belirtinin sizi BUGÜN DÂHİL SON BİR HAFTADIR NE KADAR RAHATSIZ ETTİĞİNİ her maddenin karşısında bulunan numaralardan birini yandaki düzeylere göre işaretleyerek belirtiniz.		Hiç	Biraz	Orta derecede	Epey	Çok fazla
20.	Kolayca incinebilme, kırılma	1	2	3	4	5
21.	İnsanların sizi sevmediğine, size kötü davrandığına inanmak	1	2	3	4	5
22.	Kendini diğerlerinden daha aşağı görmek	1	2	3	4	5
23.	Mide bozukluğu, bulantı	1	2	3	4	5
24.	Diğerlerinin sizi gözlediği ya da hakkınızda konuştuğu düşüncesi	1	2	3	4	5
25.	Uykuya dalmada güçlük	1	2	3	4	5
26.	Yaptığınız şeyleri tekrar tekrar doğru mu diye kontrol etme	1	2	3	4	5
27.	Karar vermede güçlükler	1	2	3	4	5
28.	Otobüs, tren, metro gibi umumi vasıtalarla seyahatlerden korkma	1	2	3	4	5
29.	Nefes darlığı, nefessiz kalma	1	2	3	4	5
30.	Sıcak, soğuk basmaları	1	2	3	4	5
31.	Sizi korkuttuğu için bazı eşya ya da etkinliklerden uzak kalma	1	2	3	4	5
32.	Kafanızın "bomboş" kalması	1	2	3	4	5
33.	Bedeninizin bazı bölgelerinde uyuşmalar, karıncalanmalar	1	2	3	4	5
34.	Günahlarınız için cezalandırılmanız gerektiği düşünceleri	1	2	3	4	5
35.	Gelecekle ilgili umutsuzluk duyguları	1	2	3	4	5
36.	Konsantrasyonda (dikkati birşey üzerinde toplamada) güçlük/zorlanma	1	2	3	4	5
37.	Bedenin bazı bölgelerinde zayıflık, güçsüzlük hissi	1	2	3	4	5
38.	Kendini gergin ve tedirgin hissetme	1	2	3	4	5
39.	Ölme ve ölüm üzerine düşünceleri	1	2	3	4	5

KISA SEMPTOM ENVANTERİ'NİN DEVAMI

Aşağıda, insanların bazen yaşadıkları belirtiler ve yakınmalar belirtilmiştir. Listedeki her maddeyi lütfen dikkatlice okuyunuz. Sonra, o belirtinin sizi BUGÜN DÂHİL SON BİR HAFTADIR NE KADAR RAHATSIZ ETTİĞİNİ her maddenin karşısında bulunan numaralardan birini yandaki düzeylere göre işaretleyerek belirtiniz.		Hiç	Biraz	Orta derecede	Epey	Çok fazla
40.	Birini dövme, ona zarar verme, yaralama isteği	1	2	3	4	5
41.	Birşeyleri kırma, dökme isteği	1	2	3	4	5
42.	Diğerlerinin yanındayken sürekli kendini gözleyip, yanlış birşeyler yapmamaya çalışmak	1	2	3	4	5
43.	Kalabalıklarda rahatsızlık duymak	1	2	3	4	5
44.	Bir başka insana hiç yakınlık duymamak	1	2	3	4	5
45.	Dehşet ve panik nöbetleri	1	2	3	4	5
46.	Sık sık tartışmaya girmek	1	2	3	4	5
47.	Yalnız bırakıldığında/kalındığında sinirlilik hissetmek	1	2	3	4	5
48.	Başarılarınız için diğerlerinden yeterince takdir alamamak	1	2	3	4	5
49.	Yerinde duramayacak kadar huzursuz hissetmek	1	2	3	4	5
50.	Kendini değersiz görmek/değersizlik duyguları	1	2	3	4	5
51.	Eğer izin verirsiniz insanların sizi sömüreceği duygusu	1	2	3	4	5
52.	Suçluluk duyguları	1	2	3	4	5
53.	Aklınızda bir bozukluk olduğu düşüncesi	1	2	3	4	5

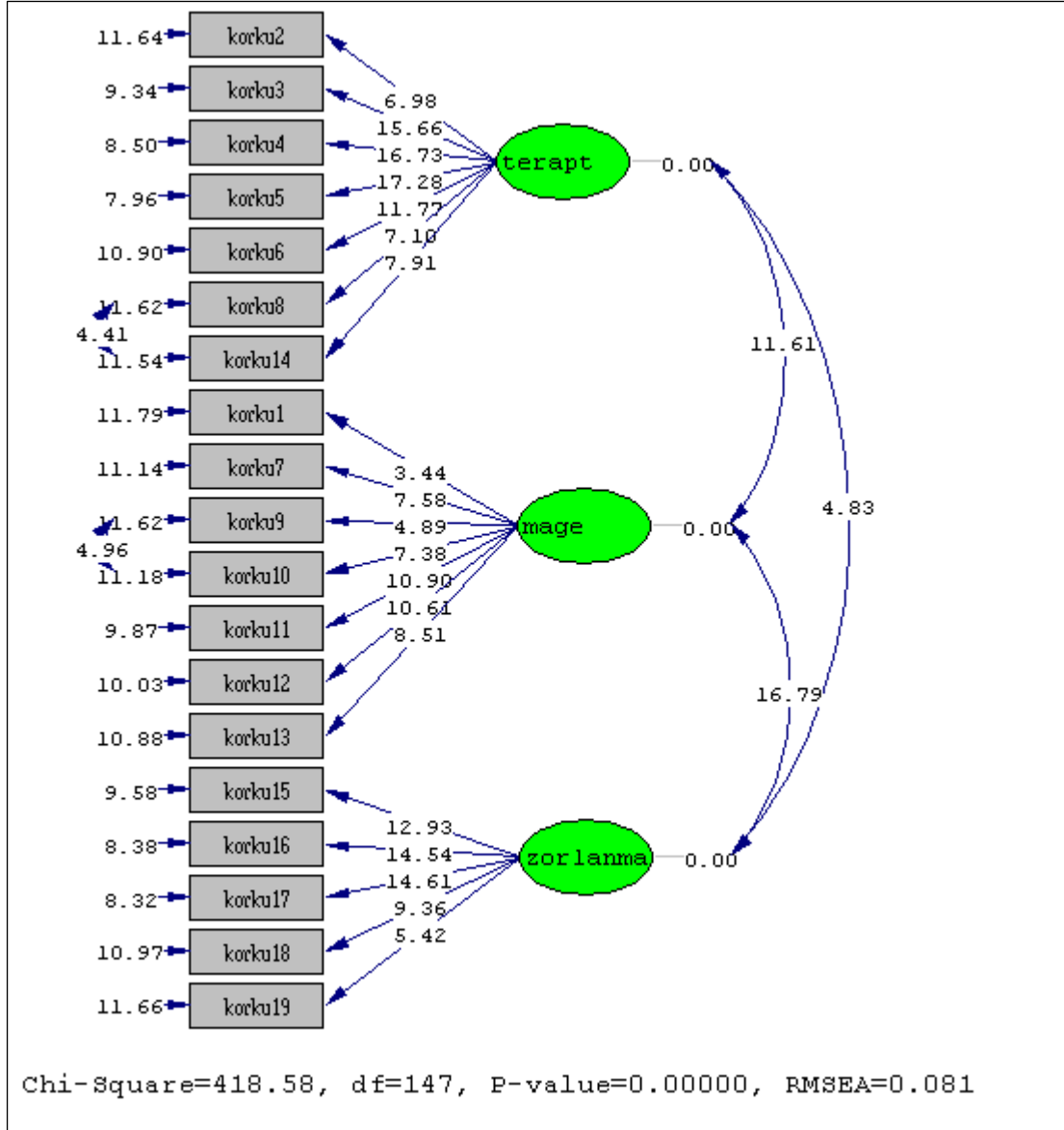
EK 8

PYANSDÖ DOĞRULAYICI FAKTÖR ANALİZİ MADDE t DEĞERLERİ

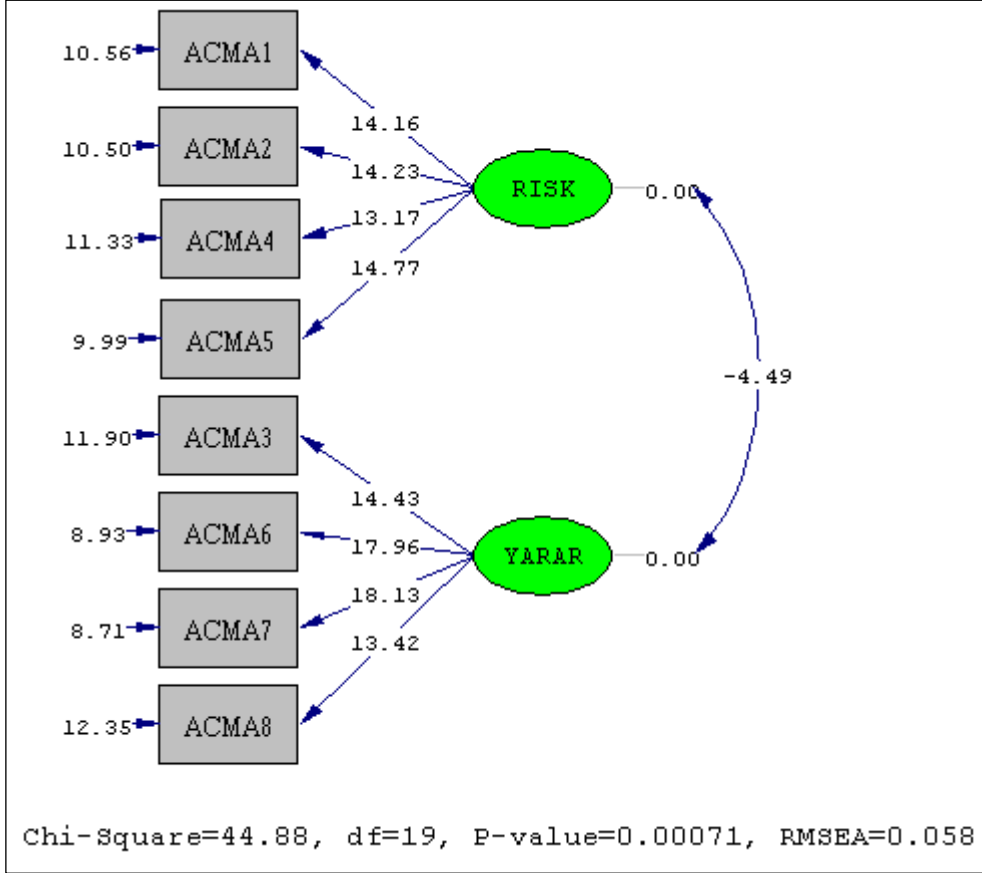
EK 9

PHDÖ DOĞRULAYICI FAKTÖR ANALİZİ MADDE t DEĞERLERİ

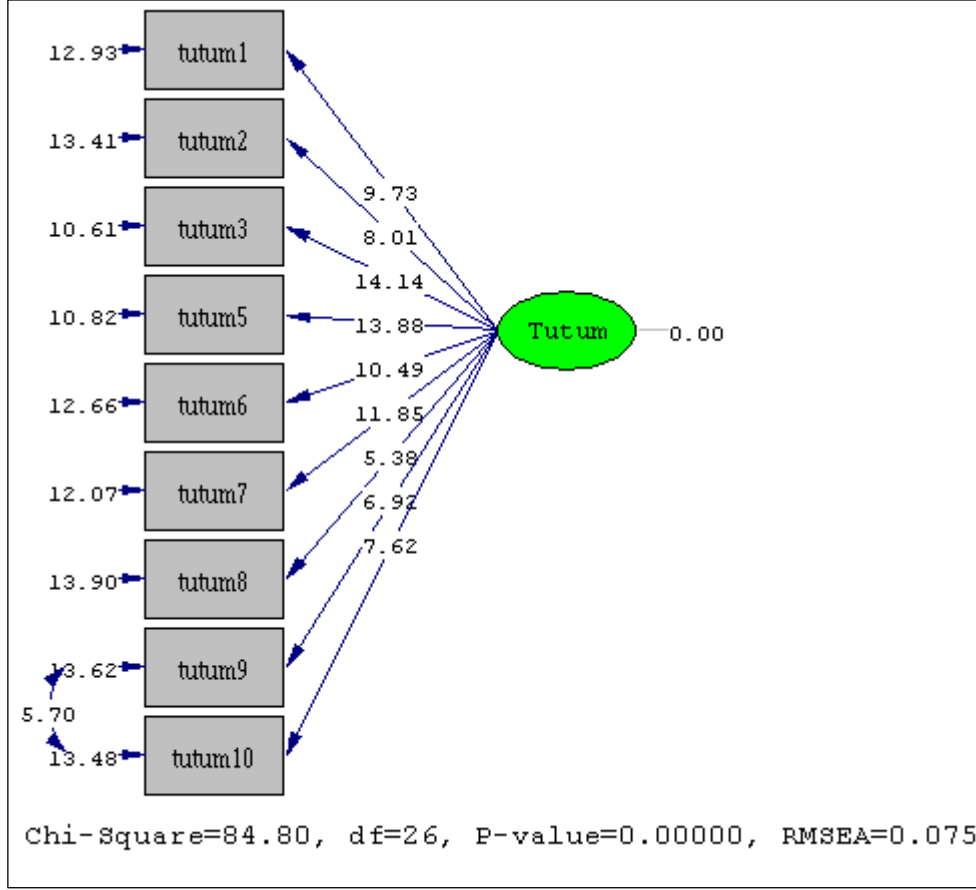
EK 10

KABÖ DOĞRULAYICI FAKTÖR ANALİZİ MADDE t DEĞERLERİ

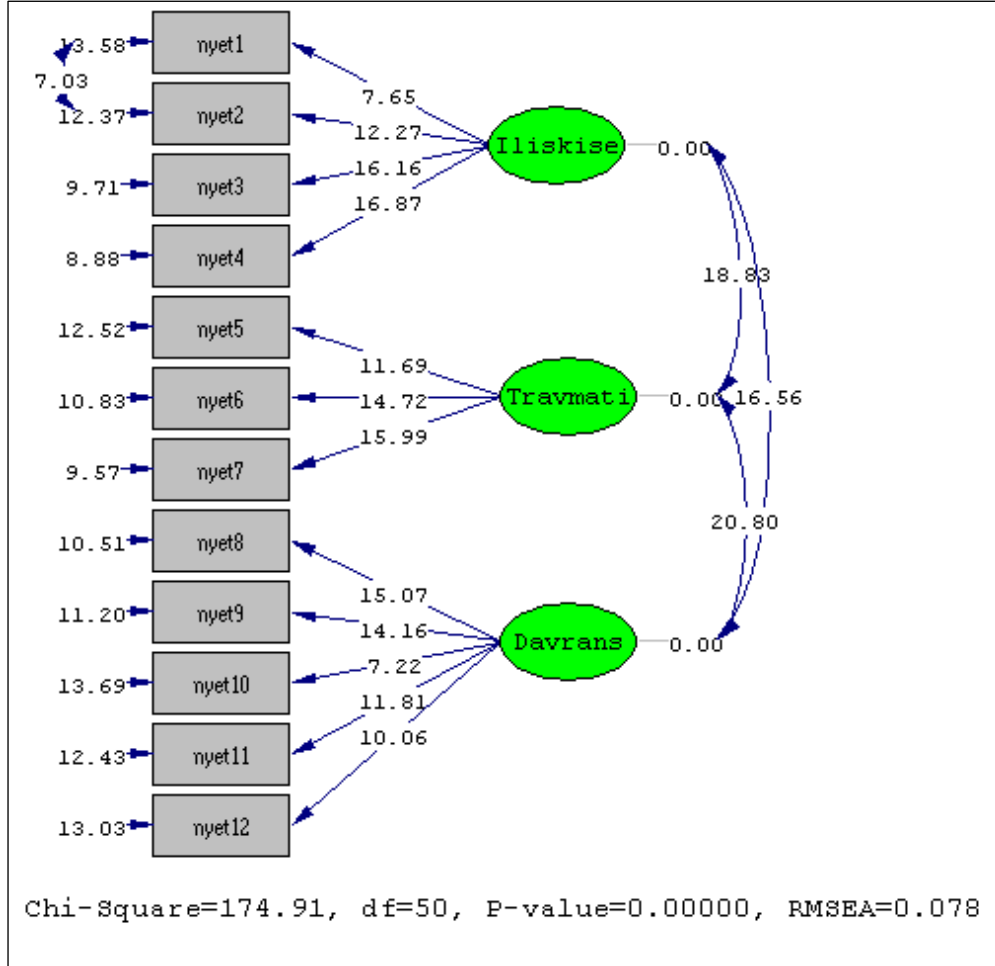
EK 11

PYATÖ-KF DOĞRULAYICI FAKTÖR ANALİZİ MADDE t DEĞERLERİ

EK 12

PYANE DOĞRULAYICI FAKTÖR ANALİZİ MADDE t DEĞERLERİ

EK 13**YAPISAL MODELE AİT KOVARYANS MATRİSİ**

	bekrpar1	bekrpar2	bekypar1	bekypar2	tutp1	tutp2
bekrpar1	4.32					
bekrpar2	2.44	3.73				
bekypar1	-0.91	-0.86	4.08			
bekypar2	-0.82	-0.70	2.77	4.20		
tutp1	-0.90	-0.85	1.81	1.75	8.12	
tutp2	-0.62	-0.70	1.11	1.19	5.25	5.90
npar1	-0.27	0.21	1.51	1.76	2.23	1.68
npar2	-0.16	-0.11	1.06	1.03	1.75	1.15
npar3	-0.34	-0.43	1.75	1.85	2.99	1.93
dampar1	1.03	0.82	-0.71	-0.70	-1.09	-0.73
dampar2	0.72	0.64	-0.47	-0.33	-0.82	-0.43
tepk	6.69	6.34	-3.16	-2.81	-3.44	-2.39
mage	6.52	6.19	-1.96	-1.48	-3.70	-3.09
zorlanma	4.67	4.43	-1.13	-1.01	-1.87	-1.22
dep1	1.17	0.92	0.16	0.31	0.39	0.16
dep2	1.77	1.24	-0.02	0.19	-0.06	0.14
dep3	1.88	1.24	-0.02	0.19	-0.06	0.14

YAPISAL MODELE AİT KOVARYANS MATRİSİ (DEVAM)

	npar1	npar2	npar3	dampar1	dampar2	tepk
npar1	7.99					
npar2	2.93	4.50				
npar3	4.87	4.65	10.29			
dampar1	-0.77	-0.65	-1.20	4.11		
dampar2	-0.27	-0.29	-0.59	1.74	2.22	
tepk	-1.87	-0.85	-1.50	4.12	3.27	60.62
mage	-0.90	-0.95	-2.48	4.62	3.07	37.13
zorlanma	-0.79	-0.01	-1.40	3.08	2.06	24.47
dep1	1.09	0.79	1.33	0.53	0.78	5.19
dep2	1.12	0.92	1.39	0.85	1.01	5.96
dep3	0.94	0.73	1.35	0.93	1.12	7.14

YAPISAL MODELE AİT KOVARYANS MATRİSİ (DEVAM)

	mage	zorlanm	dep1	dep2	dep3
mage	45.60				
zorlanma	24.80	28.61			
dep1	4.75	2.80	10.70		
dep2	5.62	3.64	9.28	12.76	
dep3	6.23	3.81	9.92	11.09	13.72

ÖZGEÇMİŞ

1. **Adı Soyadı:** Nursel TOPKAYA

2. **Doğum Tarihi:** 26.12.1981

3. **Unvanı:** Arş. Gör.,

4. **Öğrenim Durumu:** Yüksek Lisans

Derece	Alan	Üniversite	Yılı
Y. Lisans	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	2006
Lisans	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Ege Üniversitesi	2003

5. Akademik Unvanlar

Araştırma Görevlisi: Ekim 2007 - Günümüz

Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, İzmir.

Araştırma Görevlisi: Aralık 2003 - Ekim 2007

Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Kütahya.

6. Yönetilen Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri

7. Yayınlar

7.1 Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler

Oğuz, A. & Topkaya, N. (2008). Ortaöğretim alan öğretmenliği öğrencilerinin öğretmen özyeterlik inançları ile öğretmenliğe ilişkin tutumları. *Akademik Bakış*, 14, 23-36.

7.2 Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitabında (*Proceedings*) basılan bildiriler

7.3 Yazılan uluslararası kitaplar veya kitaplarda bölümler

7.4 Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler

Topkaya, N., Yaka, B., & Öğretmen, T. (2011). Öğrenme ve ders çalışma yaklaşımları envanterinin Türkçe'ye uyarlanması ve ilgili yapılarla ilişkisinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 192-204.

Topkaya, N. & Sümer, Z. H. (2010). Psikolojik danışma ve rehberlik öğrencilerinin cinsel bilgi kaynaklarının, yeterlilik düzeylerinin ve bilgi ihtiyaçlarının cinsiyete göre incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(34), 139-151.

7.5 Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitabında basılan bildiriler

Doğan, S., Ercan, E., Koç, İ., Topkaya, N., & Meydan, B. (2009). *Psikolojik danışma ve rehberlik'te etik ve yasal konular dersi öğrenme ve öğretme süreçleri: Ege Üniversitesi örneği*. X. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde bildiri olarak sunuldu, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Uzun Özer, R. B., & Topkaya, N. (2005). *Akademik erteleme davranışı ve sınav kaygısı arasındaki ilişki*. VIII. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde bildiri olarak sunuldu, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

7.6 Diğer Yayınlar

8. Projeler

9. İdari Görevler

Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Başkanlığı (08. 06. 2006 - 22.09.2007) (DPÜ Personel Dai. Bşk. 08.06.2006 tarih ve 904-01/492 sayılı yazısı)

ÖZET

Bu ilişkiisel araştırmada, depresyon düzeyi kontrol edilerek sosyal damgalanma algısı ve tedavi korkularının psikolojik yardım alma niyetiyle doğrudan ilişkisi, ayrıca sosyal damgalanma algısının ve tedavi korkularının, beklenen yarar, risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla psikolojik yardım alma niyetiyle ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma kapsamında önce Psikolojik Yardım Alma Nedeniyle Sosyal Damgalanma Ölçeği (PYANSDÖ) (Komiya ve diğ., 2000), Psikoterapi Hakkındaki Düşünceler Ölçeği (PHDÖ) (Kushner & Sher, 1989), Kendini Açma Beklentileri Ölçeği (KABÖ) (Vogel & Wester, 2003), Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form (YAITÖ-KF) (Fischer & Farina, 1995) Türkçe'ye uyarlanmış ve yetişkinler için Psikolojik Yardım Alma Niyeti Envanteri (PYANE) geliştirilmiştir. Araştırmanın örnekleme, tabakalı seçkisiz küme örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini daha önce hiç psikolojik yardım almamış 403'ü kadın ve 253'ü erkek olmak üzere toplam 656 yetişkin oluşturmuştur. Verilerin analizi YEM kullanılarak yapılmıştır.

Araştırmanın bulguları sosyal damgalanma algısı ile psikolojik yardım alma niyeti arasında negatif yönde doğrudan bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca, sosyal damgalanma algısı ile psikolojik yardım alma niyetinin, beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla ilişkili olduğu görülmüştür. Sosyal damgalanma algısı ile psikolojik yardım alma niyeti arasındaki ilişkide, beklenen riskin aracı olmadığı bulunmuştur. Tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyeti arasında doğrudan bir ilişki olmadığı ancak önemsizde olsa ilişkinin yönünün negatif olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca bulgular, tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyetinin, beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aynı doğrultuda, tedavi korkuları ile psikolojik yardım alma niyetinin, beklenen risk ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla ilişkili olduğunu göstermiştir. Araştırmanın bu bulgularının yanı sıra, dolaylı etkilerin önemine ilişkin yapılan bootstrapping analizleri bütün dolaylı etkilerin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu açığa çıkarmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Damgalanma, Tedavi Korkuları, Beklenen Yarar, Beklenen Risk, Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum, Psikolojik Yardım Alma Niyeti.

ABSTRACT

The aim of this correlational research was to examine the relations among social stigma for receiving psychological help, treatment fears, anticipated utility, risks and attitudes toward therapy and intentions to seek help.

Firstly, Social Stigma Scale for Receiving Psychological Help (SSSRPH) (Komiya, Good, & Sherrod, 2000), Thoughts About Psychotherapy Survey (TAPS) (Kushner & Sher, 1989), Disclosure Expectations Scale (DES) (Vogel & Wester, 2003), Attitudes Toward Seeking Psychological Professional Help Scale-Short Form (ATSPPHS-SF) (Fischer & Farina, 1995) was adapted to Turkish and Intentions to Seek Counseling Inventory (ISCI) was developed for adults.

The sample of the research was determined by using stratified cluster random sampling. The sample of the study was 403 women and 253 men who had never sought help before. SEM was utilized for the data analysis.

The results of the study revealed a direct negative relationship between social stigma for receiving psychological help and help seeking intentions. Furthermore, social stigma for receiving psychological help and help seeking intentions were found to be indirectly related through the anticipated utility and attitudes toward therapy. On the other hand, anticipated risks did not mediate the relationship between social stigma for receiving psychological help and help seeking intentions.

The results of the study demonstrated that there was no direct relationship between treatment fears and help seeking intentions; yet though the relationship was not statistically significant, the direction of the relationship was negative. Moreover, anticipated utility, risks and attitudes toward therapy mediated the relationship between treatment fears and help seeking intentions. Also, the results of the bootstrapping analysis showed that all the indirect relations were statistically significant.

Keywords: Social Stigma, Treatment Fears, Anticipated Utility, Anticipated Risks, Attitudes Toward Therapy, Help-Seeking Intention.